

Kansanterveyslaitos
Folkhälsoinstitutet
National Public Health Institute

Riitta Luoto • Satu Helakorpi • Antti Uutela

LAMA JA TERVEYS

-Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen (AVTK) -aineiston
7 -vuotisseurantatutkimus 1989/90 - 1997

Kansanterveyslaitos
Epidemiologian ja terveyden edistämisen osasto
Terveyskasvatustutkimuksen yksikkö

Helsinki, 1999

Copyright National Public Health Institute

Julkaisija - Utgivare - Publisher

Kansanterveyslaitos (KTL)

Mannerheimintie 166
00300 Helsinki
Puh. vaihde (09) 4744 1, telefaksi (09) 47448408

Folkhälsoinstitutet

Mannerheimvägen 166
00300 Helsingfors
Tel. växel (09) 4744 1, telefax (09) 4744 8408

National Public Health Institute

Mannerheimintie 166
FIN - 00300 Helsinki, Finland
Telephone + 358 - 9 - 4744 1, telefax + 358 - 9 - 4744 8408

ISBN 951 - 740 - 132 - 9

ISSN 0359 - 3576

Copyright kuvaan tekijällä (Heikki Paakkanen).

Hakapaino Oy, Helsinki 1999

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
2	Tutkimusaineiston keruu	
	2.1 Seuranta-aineisto ja kyselyn toteuttaminen	3
	2.2 Vastausaktiivisuus	3
3	Työtilanteen kehitys 1989-90 - 1997	
	3.1 Työtilanteen muutos	4
	3.2 Työtilanteen muutos taustatekijöiden suhteen	6
	3.3 Perheen työttömyysjaksot 1991 - 1997	9
4	Terveyskäyttäytymisen muutokset	
	4.1 Tupakointi	11
	4.2 Alkoholit	17
	4.3 Ruokatottumukset	
	4.3.1 Maito	19
	4.3.2 Leipärasva	23
	4.3.3 Leipä	27
	4.3.4 Vihannekset	31
	4.3.5 Ruokatottumusindeksi	35
	4.4 Vapaa-ajan liikunta	40
	4.5 Lihavuusindeksi (BMI) ja lihavuus	44
5	Oireet, sairastavuus, lääkärisäkäynnit ja lääkkeiden käyttö	
	5.1 Oireet	50
	5.2 Sairastavuus	53
	5.2.1 Sairaspäivien lukumäärä	53
	5.2.2 Sairastavuus	55
	5.3 Lääkärisäkäyntien lukumäärä	58
	5.4 Lääkkeiden käyttö	61
6	Koettu terveys, stressi ja lamakokemukset	
	6.1 Koettu terveys	65
	6.2 Stressi	69
	6.3 Elämänmuutokset	74
	6.4 Lamakokemukset ja taloudellinen tilanne	78
7	Yhteenveto	
	7.1 Tulokset	83
	7.2 Tulosten luotettavuus	85
	7.3 Johtopäätökset	86
8	Lähteet	87
9	Liite 1: Alueluokitus	
	Liite 2: Tupakointi-indeksi	
	Liite 3: Kyselylomake	

1 Johdanto

1990-luvun talouslaman vaikutuksista on ilmestynyt joukko tutkimuksia (mm. Martikainen & Valkonen 1995, Ahlqvist & Ahola 1996, Kortteinen & Tuomikoski 1998, Kainulainen 1998, Santamäki-Vuori 1996, Vähätalo 1996), jotka ovat koskettelleet laman aikaisen työttömyyden yhteyksiä suomalaisten terveyteen, kuolleisuuteen ja hyvinvointiin. Useat tuloksista ovat olleet varsin lohdullisia, mutta mikä mahtaa olla laman pitkän aikavälin hinta? Kun tiedetään, että kroonisten kansantautien ehkäisy ja terveyden edistämisen kannalta elintavat ovat keskeisessä asemassa, on tärkeää kysyä, miten lama on esimerkiksi vaikuttanut terveyteen ja elintapoihin, jotka pitkällä tähtäimellä vaikuttavat laajemmin terveyteen ja sairauteen. Aitoja seuranta-tutkimuksia, jotka käsittelevät suomalaisen väestön terveyttä, terveystyötyymistä ja niiden muutosta, ei toistaiseksi ole tehty.

Tämä peruseräraportti kuvaa aikuisväestön terveystyötyymis-seurannan (AVTK) vuoden 1989/90 kyselyihin vastanneiden kokemuksia vuoteen 1997. Kyselyn ajankohdat on valittu siten, että terveystyötyymisestä ja sairastavuudesta olisi tietoa sekä juuri ennen lamaa että varsinaisen laman päättymisen jälkeen. Raportin tarkoituksena on kuvata laman vaikutuksia elintapoihin, sairastavuuteen, terveystyötyymisen käyttöön ja koettuun terveyteen vertailemalla koko seuranta-ajan työssä olleita ja seuranta-aikana lyhyen tai pitkän työttömyyden kokeneita suomalaisia.

2 Tutkimusaineiston keruu

2.1 Seuranta-aineisto ja kyselyjen toteuttaminen

Vuoden 1997 seuranta-aineiston keräämiseksi päivitettiin väestön keskusrekisteristä Suomalaisen aikuisväestön terveystyötyyminen (AVTK) -tutkimukseen vuosina 1989 ja 1990 vastanneiden osoitetiedot. AVTK-tutkimukseen oli molempina vuosina poimittu valtakunnallisesti edustava 5000 henkilön satunnaisotos 15-64-vuotiaasta väestöstä. AVTK -tutkimuksen vastausaktiivisuudet olivat 78 % (1989) ja 76 % (1990). Vuosina 1989-90 vastanneiden lukumäärä oli näin yhteensä 7689 henkilöä. Heidän syntymävuotensa vaihteli vuosien 1925 ja 1975 välillä. Väestörekisterikeskuksesta päivitettyt osoitetiedot saatiin 7435 henkilölle. Heille postitettiin seurantalomake 9.5.1997. Lisäksi lähetettiin kaksi uusintakyselyä vastaamattomille noin kuukauden välein.

2.2 Vastausaktiivisuus 1997

Vastausaktiivisuustarkastelussa on poistettu kuolleet ja ulkomailla asuvat (11 henkilöä) seuranta-aineistosta, jonka kooksi tuli näin 7424 henkilöä. Kyselyn saaneista kaikkiaan 5494 (74.0%) palautti lomakkeen hyväksyttävästi täytettynä heinäkuun loppuun mennessä. Vastanneiden ja vastaamattomien osuudet on esitetty taulukossa 2.1 koulutusluokittain, alueittain ja ikäryhmittäin sekä vastaavasti taulukossa 2.2 sukupuolittain em. taustamuuttujien mukaan. Vuonna 1997 vastasi seuranta-kyselyyn 69.1 % miehistä ja 78.3 % naisista. Miesten vastausprosentti oli alhaisin (64.5 %) 22-34-vuotiailla, ja korkein (78.1 %) 65-72-vuotiailla. Naisten ikäryhmittäiset vastausosuudet vaihtelivat samaan tapaan iästä riippuen 74.2 %:n ja 84.3 %:n välillä.

Koulutusryhmien (koulutus vuonna 1989/90) väliset vastausaktiivisuuserot olivat samansuuntaiset niin miehillä kuin naisillakin; ylimpään koulutusryhmään kuuluvat vastasivat yleisemmin kuin alempiin koulutusryhmiin kuuluvat. 78.9 % 13 vuotta tai enemmän kouluja käynneistä vastasi kyselyyn. Vastaavat osuudet muissa koulutusryhmissä olivat 71.1 % ja 73.1 %.

Vastausaktiivisuuden alue-erot eivät olleet suuria. Raportissa on käytetty maakuntiin perustuvaa aluejakoa, joka käsittää Uudenmaan, Länsi-Suomen, Keski-Suomen, Kaakkois-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen (liite 1). Alimmillaan vastausaktiivisuus oli näin tarkastellen Länsi-Suomessa (72.6 %) ja Pohjois-Suomessa (73.2 %). Muilla alueilla vastausprosentti vaihteli 73.8 %:sta 76 %:iin.

Taulukko 2.1. Tutkimukseen vastanneiden ja vastaamattomien osuudet taustamuuttujien mukaan, koulutus vuonna 1989/90, ikä ja alue vuonna 1997 (%).

	Vastannut	Vastaamaton	Yhteensä	
			%	(N)
Koulutus *				
-9 vuotta	71.1	28.9	100	(2761)
10-12	73.1	26.9	100	(2360)
13+	78.9	21.1	100	(2183)
Alue				
Uusimaa	73.8	26.2	100	(1825)
Länsi-Suomi	72.6	27.4	100	(1717)
Keski-Suomi	75.0	25.0	100	(1608)
Kaakkois-Suomi	76.0	24.0	100	(764)
Itä-Suomi	74.6	25.4	100	(621)
Pohjois-Suomi	73.2	26.8	100	(889)
Ikäryhmä				
22-34	69.5	30.5	100	(1892)
35-44	70.7	29.3	100	(1637)
45-54	75.0	25.0	100	(1756)
55-64	79.7	20.3	100	(1313)
65-72	79.5	20.5	100	(826)
Yhteensä %	74.0	26.0	100	
Yhteensä (N)	(5494)	(1930)		(7424)

Taulukko 2.2. Tutkimukseen vastanneiden ja vastaamattomien osuudet taustamuuttujien mukaan, koulutus vuonna 1989/90, ikä ja alue vuonna 1997 (%).

	Miehet			Naiset			Yhteensä	
	Vastannut	Vastaamaton	%	(N)	Vastannut	Vastaamaton	%	(N)
Koulutus*								
-9 vuotta	66.9	33.1	100	(1330)	75.0	25.0	100	(1431)
10-12	67.9	32.1	100	(1178)	78.3	21.7	100	(1182)
13+	74.2	25.8	100	(931)	82.3	17.7	100	(1252)
Alue								
Uusimaa	68.7	31.3	100	(809)	77.8	22.2	100	(1016)
Länsi-Suomi	68.8	31.2	100	(785)	75.9	24.1	100	(932)
Keski-Suomi	69.1	30.9	100	(764)	80.3	19.7	100	(844)
Kaakkois-Suomi	71.9	28.1	100	(381)	80.2	19.8	100	(383)
Itä-Suomi	69.1	30.9	100	(314)	80.1	19.9	100	(307)
Pohjois-Suomi	68.2	31.8	100	(431)	77.9	22.1	100	(458)
Ikäryhmä								
22-34	64.5	35.5	100	(922)	74.2	25.8	100	(970)
35-44	65.4	34.6	100	(772)	75.5	24.5	100	(865)
45-54	69.8	30.2	100	(807)	79.5	20.5	100	(949)
55-64	74.6	25.4	100	(623)	84.3	15.7	100	(690)
65-72	78.1	21.9	100	(360)	80.7	19.3	100	(466)
Yhteensä %	69.1	30.9	100		78.3	21.7	100	
Yhteensä (N)	(2409)	(1075)		(3484)	(3085)	(855)		(3940)

* tieto puuttuu miehet n=45, naiset n=75

3 Työtilanteen kehitys 1989/90 - 1997

3.1 Työtilanteen muutos

Vuosina 1989/90 kyselyihin vastanneita oli 5494; näistä 21 pääasiallisesta ammatista ei saatu tietoa. Jäljelle jäivät ne 5473 henkilöä, joista työttömänä oli 95 (1.7%) ja eläkkeellä 511 (9.3%) (taulukot 3.1 ja 3.2). Raportissa tarkastellaan niitä, jotka tekivät suurimman osan vuodesta toimisto- tai palvelutyötä, tehdas-, kaivos-, rakennus- tai vastaavaa työtä, maanviljelystä, kalastusta tai metsästyä, opiskelivat tai olivat kotityössä. Raporttiin ei sisällytetty tietoja vuosien 1989/90 työttömistä tai eläkeläisistä kumpanakaan tutkimusajankohtana.

Taulukko 3.1 . Työtilanne 1989/90 ja 1997.

Työtilanne	Työtilanne 1997							
	Työssä		Työttömyyskokemus 1991-97		Eläkkeellä		Yhteensä	
1989/90	(N)	%	(N)	%	(N)	%	(N)	%
Työssä	(3022)	62.1	(1230)	25.3	(615)	12.6	(4867)	100
Työtön	(11)	11.6	(59)	62.1	(25)	26.3	(95)	100
Eläkkeellä	(22)	4.3	(4)	0.8	(485)	94.9	(511)	100
Yhteensä (N)	(3055)	55.8	(1293)	23.6	(1125)	20.6	(5473)	100

Taulukko 3.2. Työtilanne 1989/90 ja 1997 sukupuolittain.

Työtilanne	Työtilanne 1997							
	Työssä		Työttömyyskokemus 1991-97		Eläkkeellä		Yhteensä	
1989/90	(N)	%	(N)	%	(N)	%	(N)	%
Miehet:								
Työssä	(1323)	62.1	(544)	25.5	(263)	12.4	(2130)	100
Työtön	(7)	14.3	(29)	59.2	(13)	26.5	(49)	100
Eläkkeellä	(8)	3.6	(0)	0	(215)	96.4	(223)	100
Yhteensä	(1338)	55.7	(573)	23.9	(491)	20.4	(2402)	100
Naiset:								
Työssä	(1699)	62.1	(686)	25.1	(352)	12.9	(2737)	100
Työtön	(4)	8.7	(30)	65.2	(12)	26.1	(46)	100
Eläkkeellä	(14)	4.9	(4)	1.4	(270)	93.8	(288)	100
Yhteensä (N)	(1717)	55.9	(720)	23.5	(634)	20.6	(3071)	100

Seuranta-aineiston työtilanne oli muuttunut noin puolella vastanneista; 23.6% kaikista vuonna 1989/90 työelämässä mukana olleista, opiskelijoista tai kotityötä tekevästä oli kokenut vähintään yhden 3 kuukauden pituisen työttömyysjakson vuosina 1991-1997 (taulukko 3.1). Jakson aikana eläkkeelle jääneitä oli 20.6%. Sukupuolieroja ei näissä suhteissa ollut (taulukko 3.2).

Työttömiksi määriteltiin tässä raportissa ne henkilöt, jotka ilmoittivat vuosina 1991-1997 olleensa työttömänä vähintään 3 kuukauden ajan. Näin määriteltynä työttömyys sisältää kokemuksen työttömyydestä, ei välttämättä yhtäjaksoista työttömyyttä tai työttömyyttä jälkimmäisellä kyselyhetkellä eli vuonna 1997. Koska samalla henkilöllä on voinut olla useita työttömyysjaksoja eri vuosina, jaettiin työttömyyskokemuksesta raportoinet kahteen ryhmään: pelkästään laman aikana (1991-1995) tai muulloin (1991-1997) työttömyyden kokeneisiin. Muulloin työttömyyden kokeneisiin kuuluvat ne, joilla oli työttömyysjaksoja sekä laman aikana että välittömästi laman jälkeen vuosina 1996-97, jota tässä kutsutaan elpymiskaudeksi, sekä ne, joilla työttömyyskokemuksia oli pelkästään elpymiskautena (taulukko 3.3). Jälkimmäisen ryhmän pienen koon vuoksi yhdistettiin omaksi ryhmäkseen sekä laman aikana että elpymiskautena työttömänä olleet ja ne, jotka olivat joutuneet työttömäksi vasta elpymiskautena. Tähän ryhmään kuuluvista noin 80% oli ollut pitkään (kolmen tai useamman 3 kuukauden jakson ajan) työttömänä.

Koska 3 kuukauden pituisia työttömyyskokemuksia on voinut olla useampia, jaettiin koko aineisto kahtia, niihin, joilla oli 1 tai 2 kolmen kuukauden työttömyysjaksoa, ja niihin, joilla näitä jaksoja oli 3 tai enemmän. Taulukoissa esitellään kaikki ne, joilla on vähintään 1 työttömyyskokemus, työttömyyden ajoituksen ja keston suhteen kahteen alaryhmään ositettuina. Koska perusjoukko on työttömyyden kokeneiden alaryhmissä erilainen (kaikki työttömänä olleet) kuin muissa muuttujissa (kaikki vastanneet), nämä ryhmät on esitetty kursivilla niissä taulukoissa, joissa esitellään sekä työttömyyskokemuksen omaavia että työssä olleita.

Taulukko 3.3. Työttömänä olleiden jakautuminen työttömyyden ajoituksen ja keston suhteen.

	Työttömyyden ajoitus							
	Lama (1991-1995)		1996-97		Lama+1996-97		Yhteensä	
Työttömyyden kesto	(N)	%	(N)	%	(N)	%	(N)	%
Lyhyt (< 6 kk)	(373)	61.8	(174)	28.8	(57)	9.4	(604)	100
Pitkä (> 6kk)	(117)	18.7	(0)	0	(509)	81.3	(626)	100
Yhteensä	(490)	39.8	(174)	14.1	(566)	46.0	(1230)	100
Miehet:								
Lyhyt	(173)	67.6	(66)	25.8	(17)	6.6	(256)	100
Pitkä	(60)	20.8	(0)	0	(228)	79.2	(288)	100
Yhteensä	(233)	42.8	(66)	12.1	(245)	45.0	(544)	100
Naiset:								
Lyhyt	(200)	57.5	(108)	31.0	(40)	11.5	(348)	100
Pitkä	(57)	16.9	(0)	0	(281)	83.1	(338)	100
Yhteensä	(257)	37.5	(108)	15.7	(321)	46.8	(686)	100

3.2 Työtilanteen muutos taustatekijöiden suhteen

Työttömyyskokemus oli lähes puolella (41.2%) 22-34- vuotiaista vastanneista, muihin ikäryhmiin kuuluvista vain neljäsosalla (taulukko 3.4). Puolella nuorista työttömistä työttömyys oli ajoittunut laman aikaan, vanhemmissa ikäryhmissä pelkästään laman aikaista työttömyyttä oli selvästi vähemmän. Nuorten työttömien työttömyyden kesto oli useimmiten lyhyt, ja vanhimmilla, 55-64- vuotiailla tavallisesti pitkä.

Ylimpään koulutusryhmään kuuluvat olivat kokeneet hieman harvemmin työttömyyden (27.4%), kuin vähemmän koulutetut (31 %), mutta ero ei ollut suuri (taulukko 3.4). Erityisesti laman aikana koulutetuimmat olivat olleet useammin työttömänä, muulloin työttömillä tilanne oli päinvastainen.

Alueiden väliset työttömyyden ikäryhmäerot olivat pieniä (taulukko 3.4). Uudellamaalla asuvista oli vain 24.2% ollut työttömänä, muilla alueilla työttömiä oli selvästi enemmän. Pelkästään laman aikana työttöminä olleista suurempi osa oli kuitenkin Etelä- Suomesta, muulloin työttömistä suurempi osa oli puolestaan Pohjois- ja Itä-Suomesta. Työttömyyden kesto oli Uudellamaalla ja Länsi- Suomessa useimmiten lyhyt, Pohjois-, Itä- ja Kaakkois-Suomessa useimmiten pitkä.

Tarkastelujakson aikana työttömyyden kokeneet olivat keskimäärin noin 4 vuotta koko ajan työssä olleita nuorempia, sukupuolesta riippumatta (taulukko 3.5). Laman aikana työttömänä olleet olivat 5 vuotta muita työttömänä olleita nuorempia, ja lyhytaikaisesti työttömät noin 4 vuotta pitkäaikaistyöttömiä nuorempia. Koulutusryhmien välillä oli lähes 10 vuoden ikäero sukupuolesta riippumatta, koulutetuimmat olivat nuorimpia. Iän sekoittavan vaikutuksen takia keskeiset elintapojen ja terveyden mittarit on esitetty työtilanteen mukaan jaettuna kahteen ikäryhmään, alle 45- ja yli 45- vuotiaisiin. Aineisto jakautuu kahtia miltei tasan 45-vuotiaiden kohdalta. Raportissa pyritään näin hallitsemaan iän tuoma sekoittava vaikutus.

Taulukko 3.4. Työtilanne iän, koulutuksen ja alueen suhteen 1997.

	Työtilanne 1997		Työttömyyden ajoitus		Työttömyyden kesto		Yhteensä	
	Työssä	Työttömyys- kokemus 1991-97	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä	(N)	%
Ikä								
22-34	58.8	41.2	21.1	20.2	23.0	18.2	(1278)	100
35-44	74.4	25.7	9.5	16.1	11.9	13.7	(1123)	100
45-54	77.4	22.6	7.4	15.2	10.4	12.2	(1214)	100
55-64	76.5	23.5	4.0	19.5	8.4	15.2	(599)	100
Koulutus*								
9	68.7	32.0	8.2	23.8	12.1	19.9	(853)	100
10-12	69.5	30.6	10.7	19.8	13.1	17.5	(1257)	100
13+	72.6	27.4	13.8	13.6	16.2	11.2	(2027)	100
Alue**								
Uusimaa	75.8	24.2	12.4	11.8	13.6	10.6	(1110)	100
Länsi-Suomi	69.9	30.1	12.8	17.4	16.1	14.1	(939)	100
Keski-Suomi	68.6	31.4	10.8	20.6	14.5	16.9	(923)	100
Kaakkois-Suomi	68.5	31.5	11.9	19.6	14.0	17.5	(428)	100
Itä-Suomi	72.1	28.0	10.3	17.7	11.8	16.2	(322)	100
Pohjois-Suomi	66.5	33.5	9.9	23.6	14.4	19.1	(487)	100
Yhteensä (N)	(2979)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)	(4214)	100

* tieto puuttuu n=77, **tieto puuttuu n=5

Taulukko 3.5. Vastanneiden keskimääräinen ikä ja iän keskihajonta koulutuksen ja työtilanteen suhteen.

	Miehet			Naiset		
	(N)	Keskiarvo	Keskihajonta	(N)	Keskiarvo	Keskihajonta
Koulutus*						
-9	(405)	49.0	8.8	(448)	49.8	8.3
10-12	(586)	40.2	10.0	(671)	43.1	10.2
13+	(817)	38.5	10.7	(1210)	37.9	10.0
Työtilanne						
Työssä	(1302)	42.6	10.9	(1682)	43.0	10.3
Työttömyys- kokemus 1991-1997	(544)	39.0	10.8	(686)	39.1	11.4
Työttömyyden ajoitus						
Lama	(233)	36.0	10.0	(257)	35.9	10.3
Muu	(311)	41.2	10.9	(429)	41.0	11.6
Työttömyyden kesto						
Lyhyt	(256)	37.2	10.4	(348)	37.4	11.4
Pitkä	(288)	40.6	10.9	(338)	40.8	11.2

* tieto puuttuu n=77

Yhtä suuri osa niin naisista kuin miehistäkin oli ylipäänsä kokenut työttömyyttä (taulukko 3.6). Työttömyyden ajoituksessa oli sukupuolten välillä eroa nuorimmassa ja vanhimmissa ikäryhmässä; 22.4% nuorista ja 22.1% vanhimmissa naisista oli työttömänä muulloin kuin pelkästään laman aikana; vastaavat osuudet miehillä olivat hiukan matalammat (17.5% ja 16.5%). Toisaalta työttömyyden kesto oli vanhimmissa naisilla (10.4%) useammin lyhyt kuin samanikäisillä miehillä (5.9%). Vähiten koulutetut miehet olivat olleet työttöminä useammin kuin vastaavanikäiset naiset. Työttömyyden ajoituksessa ja kestossa ei esiintynyt miesten ja naisten koulutusryhmäeroja. Työtilanteen alue-erot olivat molemmilla sukupuolilla samansuuntaiset.

Taulukko 3.6. Työtilanne iän, koulutuksen ja alueen suhteen, sukupuolittain. M=miehet, N=naiset 1997.

	Työtilanne 1997				Työttömyyden ajoitus				Työttömyyden kesto				Yht %
	Työssä		Työttömyys- kokemus 1991-97		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä		
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	
13-14	60.7	57.2	39.3	42.8	21.8	20.4	17.5	22.4	21.3	24.4	18.0	18.4	100
15-19	72.2	76.0	27.8	24.0	10.6	8.7	17.2	15.3	12.3	11.7	15.5	12.3	100
20-24	75.7	78.6	24.3	21.4	8.3	6.8	16.0	14.6	11.2	9.8	13.0	11.6	100
25-29	78.8	74.5	21.3	25.5	4.8	3.4	16.5	22.1	5.9	10.4	15.4	15.0	100
Koulutus*													
13+	65.4	70.3	34.6	29.7	9.9	6.7	24.7	23.0	12.8	11.4	21.7	18.3	100
10-12	69.3	69.6	30.7	30.4	11.6	10.0	19.1	20.4	12.3	13.7	18.4	16.7	100
9-8	73.9	71.7	26.1	28.3	14.7	13.1	11.4	15.1	15.2	16.9	10.9	11.4	100
Alue**													
Kansainvälinen	74.2	76.9	25.8	23.1	13.2	11.9	12.6	11.3	13.5	13.7	12.4	9.4	100
Länsi-Suomi	69.6	70.1	30.4	29.9	12.9	12.7	17.5	17.3	14.4	17.5	16.0	12.5	100
Keskisuomi	69.7	67.7	30.3	32.3	12.9	9.3	17.4	23.0	14.4	14.6	15.9	17.7	100
Kaakkois-Suomi	67.5	69.3	32.5	30.7	14.0	10.1	18.5	20.6	16.0	12.3	16.5	18.4	100
Itä-Suomi	72.3	71.9	27.7	28.1	11.6	9.0	16.1	19.2	12.3	11.4	15.5	16.8	100
Pohjois-Suomi	67.1	66.1	32.9	33.9	9.9	9.9	23.0	24.1	12.2	16.1	20.7	17.9	100
Keskiväestö %	70.5	71.0	29.5	29.0	12.6	10.9	16.9	18.1	13.9	14.7	15.6	14.3	100
Keskiväestö (N)	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(348)	(288)	(338)	100

*tieto puuttuu n=77, **tieto puuttuu n=5

Tutkittujen koulutustaso oli korkein Uudellamaalla, jossa lähes 60%:lla vastanneista oli vähintään 13 vuotta koulutusta (taulukot 3.7 ja 3.8). Vähiten korkeasti koulutettuja oli Länsi- ja Kaakkois-Suomessa, joissa miesten ja naisten väliset koulutustason erot olivat myös suurimmat. Vähiten koulutetuista miehistä (14.0%) ja vanhimmissa miehistä (14.3%) suurempi osa kuin vastaavista naisista (9.2% ja 10.4%) asui Kaakkois-Suomessa (taulukot 3.9 ja 3.10). Uudenmaan väestö oli selvästi nuorinta ja koulutustasoltaan korkeinta (taulukot 3.9, 3.10 ja 3.11). Itä- ja Pohjois-Suomessa oli selvästi enemmän nuoria miehiä (34.2% ja 36.2%) kuin nuoria naisia (26.4% ja 28.1%) (taulukko 3.12).

Taulukko 3.7. Vastanneiden koulutus iän ja alueen suhteen.

	Koulutus (vuotta)			N	Yhteensä
	-9	10-12	13+		
Ikä					
22-34	4.8	27.3	67.9	(1266)	100
35-44	12.9	33.9	53.3	(1105)	100
45-54	31.8	33.0	35.2	(1189)	100
55-64	47.1	25.3	27.6	(577)	100
Alue*					
Uusimaa	16.1	27.1	56.9	(1050)	100
Länsi-Suomi	25.6	33.0	41.4	(961)	100
Keski-Suomi	20.8	32.3	46.9	(823)	100
Kaakkois-Suomi	21.3	32.6	46.1	(460)	100
Itä-Suomi	19.4	27.1	53.6	(336)	100
Pohjois-Suomi	20.4	29.8	49.8	(500)	100
Yhteensä (N)*	(851)	(1257)	(2022)	(4130)	100

*tieto puuttuu n=84

Taulukko 3.8. Vastanneiden koulutus iän ja alueen suhteen, sukupuolittain.

	Koulutus (vuotta)								Yhteensä
	-9		10-12		13+		N		
	M	N	M	N	M	N	M	N	
Ikä									
22-34	5.8	4.0	33.2	22.4	61.1	73.6	(570)	(696)	100
35-44	13.7	12.2	39.9	29.3	46.4	58.5	(476)	(629)	100
45-54	35.6	29.1	30.4	34.8	34.0	36.1	(497)	(692)	100
55-64	49.1	45.5	21.1	28.9	29.8	25.6	(265)	(312)	100
Alue									
Uusimaa	17.1	15.4	29.1	25.6	53.9	59.0	(440)	(610)	100
Länsi-Suomi	27.2	24.3	34.8	31.5	38.1	44.2	(431)	(530)	100
Keski-Suomi	22.0	19.9	33.9	31.2	44.1	49.0	(345)	(478)	100
Kaakkois-Suomi	25.8	17.5	35.4	30.3	38.8	52.2	(209)	(251)	100
Itä-Suomi	21.2	17.5	27.3	26.9	51.5	55.6	(165)	(171)	100
Pohjois-Suomi	21.9	19.3	33.5	27.0	44.7	53.7	(215)	(285)	100
Yhteensä* (N)	(404)	(447)	(586)	(671)	(815)	(1207)	(1805)	(2325)	100
%	22.4	19.2	32.5	28.4	45.2	51.9	100	100	100

* tieto puuttuu miehet n=41, naiset n=43

Taulukko 3.9. Vastanneiden asuinalue iän ja koulutuksen suhteen.

	Uusimaa	Länsi-Suomi	Keski-Suomi	Kaakkois-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Yhteensä	
							(N)	%
Ikä								
22-34	27.6	21.1	22.2	9.4	7.6	12.1	(1277)	100
35-44	25.4	24.4	20.9	9.7	7.9	13.7	(1121)	100
45-54	27.2	22.4	21.6	10.4	7.3	11.0	(1212)	100
55-64	23.9	20.7	23.9	12.2	7.9	11.5	(599)	100
Koulutus								
-9	19.9	28.9	20.1	11.5	7.6	12.0	(851)	100
10-12	22.1	24.0	23.3	11.4	7.4	11.9	(1257)	100
13-	32.7	18.9	20.6	8.8	7.9	11.0	(2022)	100
Yhteensä* (N)	(1110)	(939)	(923)	(428)	(322)	(487)	(4130)	100
%	26.4	22.3	21.9	10.2	7.7	11.6	-	-

*tieto puuttuu n=84

Taulukko 3.10. Vastanneiden asuinalue iän ja koulutuksen suhteen, sukupuolittain.

	Uusimaa		Länsi-Suomi		Keski-Suomi		Kaakkois-Suomi		Itä-Suomi		Pohjois-Suomi		M		N	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	%	(N)	%	(N)
14	24.8	29.9	22.2	20.3	21.1	23.1	9.4	9.4	9.2	6.3	13.3	11.0	100	(577)	100	(700)
14	24.4	26.2	23.6	24.9	21.6	20.4	10.5	9.2	9.0	7.1	10.9	12.3	100	(487)	100	(634)
14	25.3	28.6	23.9	21.4	21.9	21.4	11.1	9.9	7.7	7.1	10.1	11.6	100	(506)	100	(706)
14	26.0	22.1	19.8	21.5	21.3	26.1	14.3	10.4	7.0	8.6	11.7	11.4	100	(273)	100	(326)
Koulutus	18.6	21.0	29.0	28.9	18.8	21.3	13.4	9.8	8.7	6.7	11.6	12.3	100	(404)	100	(447)
12	21.8	23.3	25.6	24.9	20.0	22.2	12.6	11.3	7.7	6.9	12.3	11.5	100	(586)	100	(671)
12	32.6	29.8	19.3	19.4	20.3	19.4	8.0	10.9	9.2	7.9	10.7	12.7	100	(815)	100	(1207)
Yhteensä	(461)	(649)	(418)	(521)	(396)	(527)	(200)	(228)	(155)	(167)	(213)	(274)	100	(1805)	100	(2325)
1)	25.0	27.4	22.7	22.0	21.5	22.3	10.9	9.6	8.4	7.1	11.6	11.6	100	-	100	-

*tieto puuttuu miehet n=41, naiset n=43

Taulukko 3.11. Vastanneiden ikä koulutuksen ja alueen suhteen.

	Ikä (vuotta)				N	%
	22-34	35-44	45-54	55-65		
Koulutus*						
-9 vuotta	7.2	16.7	44.3	31.9	(853)	100
10-12	27.5	29.8	31.2	11.6	(1257)	100
13+	42.4	29.1	20.7	7.8	(2027)	100
Alue**						
Uusimaa	31.7	25.7	29.7	12.9	(1110)	100
Länsi-Suomi	28.8	29.1	29.0	13.2	(939)	100
Keski-Suomi	30.8	25.4	28.4	15.5	(923)	100
Kaakkois-Suomi	28.0	25.5	29.4	17.1	(428)	100
Itä-Suomi	30.1	27.6	27.6	14.6	(322)	100
Pohjois-Suomi	31.6	26.9	27.3	14.2	(487)	100
Yhteensä (N)	(1278)	(1123)	(1214)	(599)	(4137)	100

* tieto puuttuu n=77, ** tieto puuttuu n=5

Taulukko 3.12. Vastanneiden ikä koulutuksen ja alueen suhteen, sukupuolittain M=miehet, N=naiset.

	Ikä (vuotta)								Yhteensä M % (N)	N% (N)
	22-34		35-44		45-54		55-64			
	M	N	M	N	M	N	M	N		
Koulutus*										
-9 vuotta	8.2	6.3	16.1	17.2	43.7	44.9	32.1	31.7	100 (405)	100 (448)
10-12	32.3	23.3	32.4	27.4	25.8	35.9	9.6	13.4	100 (586)	100 (671)
13+	42.6	42.3	27.1	30.4	20.7	20.7	9.7	6.6	100 (817)	100 (1210)
Alue**										
Uusimaa	31.0	32.2	25.8	25.6	27.8	31.1	15.4	11.1	100 (461)	100 (649)
Länsi-Suomi	30.6	27.3	27.5	30.3	29.0	29.0	12.9	13.4	100 (418)	100 (521)
Keski-Suomi	30.8	30.7	26.5	24.5	28.0	28.7	14.7	16.1	100 (396)	100 (527)
Kaakkois-Suomi										
Itä-Suomi	27.0	29.0	25.5	25.4	28.0	30.7	19.5	14.9	100 (200)	100 (228)
Pohjois-Suomi	34.2	26.4	28.4	27.0	25.2	29.9	12.3	16.8	100 (155)	100 (167)
Yhteensä (N)	36.2	28.1	24.9	28.5	23.9	29.9	15.0	13.5	100 (213)	100 (274)
%	31.3	29.6	26.5	26.8	27.5	29.8	14.8	13.8	-	-

*tieto puuttuu n=77, ** tieto puuttuu n=5

3.3 Perheen työttömyysjaksot 1991-1997

Vastaajien neljäosan perheenjäsenellä oli ollut vähintään yksi 3 kuukauden työttömyysjakso vuosina 1991-1997 (taulukko 3.13). Suurin osa perheenjäsenien työttömyydestä ajoittui laman aikaan. Ne vastanneet, joiden perheenjäsen oli ollut työttömänä, olivat itsekin olleet useammin työttömänä kuin ne, joiden perheenjäsenillä ei ollut työttömyyttä (taulukko 3.12). Sukupuolten välillä oli eroja; suuremmalla osalla työttömyyden kokeneista naisista kuin vastaavista miehistä oli ollut perheenjäsenillä työttömyyttä muulloin kuin laman aikana (taulukko 3.14). Kun perheenjäsen oli ollut pitkään työttömänä, selvästi suurempi osuus miehistä (40.8%) kuin naisista (30.9%) oli ollut itsekin työttömänä. Työttömyyskokemukset, erityisesti pitkäaikaistyöttömyyskokemukset siis kasautuivat. Jos

yksi perheenjäsen on ollut työttömänä, on _____ ~~työttömänä~~ perheenjäsen on ainakin jossain vaiheessa ollut samassa tilanteessa.

Taulukko 3.13 Vastanneiden oma työtilanne perheen työtilanteen mukaan 1997.

	Oma työtilanne		Oman työttömyyden ajoitus		Oman työttömyyden kesto		Yhteensä	
	Työssä	Työttömyyskokemus 1991-97	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä	%	N
Perheenjäsenen työtilanne								
Työssä	72.6	27.4	11.3	16.1	13.6	13.8	100	(3107)
Työttömyyskokemus 1991-97	65.9	34.2	12.6	21.6	16.4	17.7	100	(1107)
Perheenjäsenen työttömyyden ajoitus								
Lama	65.4	34.6	12.7	21.9	15.5	19.1	100	(896)
Muu	67.8	32.2	11.9	20.4	20.4	11.9	100	(211)
Perheenjäsenen työttömyyden kesto								
Lyhyt	66.5	33.5	14.3	19.1	19.3	14.2	100	(544)
Pitkä	65.2	34.8	10.8	24.0	13.7	21.1	100	(563)
Yhteensä (N)	(2984)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)	100	(4214)
%	70.8	29.2	11.6	17.6	14.3	14.9	100	(4214)

Taulukko 3.14. Vastanneiden oma työtilanne perheen työtilanteen mukaan, sukupuolittain. M=miehet, N=naiset 1997.

	Oma työtilanne				Oman työttömyyden ajoitus				Oman työttömyyden kesto				%
	Työssä		Työttömyyskokemus 1991-97		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä		
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	
Perheenjäsenen työtilanne													
Työssä	72.5	72.6	27.5	27.4	12.2	10.6	15.3	16.8	13.2	13.9	14.3	13.5	100
Työttömyyskokemus 1991-97	64.3	66.9	35.7	33.1	13.9	11.6	21.8	21.5	16.0	16.8	19.8	16.3	100
Perheenjäsenen työttömyyden ajoitus													
Lama	62.1	67.5	37.9	32.5	13.5	12.2	24.4	20.3	14.9	15.9	23.0	16.6	100
Muu	72.2	64.0	27.8	36.0	15.5	8.8	12.4	27.2	19.6	21.1	8.3	14.9	100
Perheenjäsenen työttömyyden kesto													
Lyhyt	69.4	64.6	30.6	35.4	16.7	12.7	14.0	22.7	18.9	19.6	11.7	15.8	100
Pitkä	59.2	69.1	40.8	30.9	11.2	10.6	29.6	20.3	13.0	14.1	27.8	16.8	100
N	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(348)	(288)	(338)	(4214)
Yhteensä %	70.5	71.0	29.5	29.0	12.6	10.9	16.9	18.2	13.9	14.7	15.6	14.3	100

4 Terveyskäyttäytymisen muutokset

4.1 Tupakointi

Päivittäistupakointi

Päivittäistupakointitarkastelussa käytetty tupakointi-indeksi on esitetty liitteessä 2. Seurannan aikana päivittäistupakointi väheni 24.4 %:sta 22.4 %:een. Miesten päivittäistupakointi väheni 29.5 %:sta 26.3 %:iin ja naisten 20.5 %:sta ja 19.3 %:iin (taulukko 4.1). Miesten tupakointi väheni kaikissa koulutusryhmissä. Naisten tupakointi taas ei ole vähentynyt lainkaan alimmassa koulutusryhmässä, jossa päivittäistupakoivien osuus oli noin 27 % molempina tutkimusajankohtina. Naisten tupakoinnin pieni lasku on tapahtunut ainoastaan 10 vuotta tai enemmän koulutusta saaneiden ryhmässä.

Tarkasteltaessa päivittäistupakoinnin yleisyyttä vuoden 1997 työtilanteen mukaan havaitaan, että koko tutkimusjakson ajan töissä olleista miehistä tupakoi päivittäin ensimmäisenä tutkimusajankohtana 25.2 % ja toisena tutkimusajankohtana 22.1 %. Työttömyyskokemuksen omaavilla miehillä vastaavat osuudet olivat 39.7 % ja 36.1 %. Vastaavat muutokset naisilla olivat töissä olevilla 18.8 %:sta 17.1 %:iin ja työttömyyskokemuksen omaavilla naisilla päivittäin tupakoivien osuus oli molempina tutkimusajankohtina jokseenkin yhtäsuuri (noin 25 %). Työttömyyskokemuksia omaavien keskuudessa päivittäistupakointi oli vielä yleisempää pitkään työttöminä olleilla.

Tarkasteltaessa päivittäistupakoinnin pysyvyyttä on otettu mukaan vuonna 1989/90 päivittäin tupakoivat miehet ja naiset ja tutkittu heidän tupakointitilastustaan vuonna 1997 (taulukko 4.2). Vuonna 1989/90 päivittäin tupakoivista miehistä 71.9 % ilmoitti päivittäistupakointia myös vuonna 1997. Vastaava osuus naisilla oli 73.5 %. Tupakoinnin lopettamisessa on nähtävissä miehillä ikäriippuvuus. Iän lisääntyessä miesten tupakoinnin lopettaminen lisääntyi. 22-34-vuotiaista miehistä 19.6 % oli lopettanut, kun taas 55-64-vuotiaista miehistä 27.8 % oli lopettanut tupakoinnin tutkimusjakson aikana. Naisilla vastaavaa ikäriippuvuutta ei ole havaittavissa.

Miesten siirtyminen päivittäistupakoinnista satunnaiseen tupakointiin on yleisintä 22-34-vuotiailla. Tarkasteltuna koulutusryhmittäin 13 vuotta tai enemmän kouluja käyneet ovat siirtyneet useammin satunnaistupakoijiksi kuin muihin koulutusryhmiin kuuluvat. Naisilla vastaavat erot olivat samansuuntaiset, mutta eivät yhtä selkeitä.

Taulukko 4.1. Päivittäin tupakoivien osuus työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden mukaan (%).

	<i>Päivittäin tupakoivat 1989/90</i>			<i>Päivittäin tupakoivat 1997</i>			<i>Yhteensä</i>		
	Miehet %	Naiset %	Yht. %	Miehet %	Naiset %	Yht. %	Miehet (N)	Naiset (N)	Yht. (N)
Ikäryhmä 1997									
22-34	26.8	22.4	24.4	27.7	22.9	25.1	(570)	(693)	(1263)
35-44	31.4	22.1	26.2	27.0	20.5	23.3	(478)	(619)	(1097)
45-54	35.1	20.9	26.7	28.4	18.5	22.6	(482)	(681)	(1163)
55-64	21.1	12.3	16.3	17.6	10.6	13.8	(256)	(310)	(566)
Koulutus									
-9 vuotta	38.0	26.6	31.9	33.4	26.8	29.9	(371)	(418)	(789)
10-12	36.0	24.7	30.0	31.1	23.0	26.8	(575)	(653)	(1228)
13+	20.1	15.7	17.5	19.3	14.5	16.4	(809)	(1199)	(2008)
Työtilanne 1997									
Työssä	25.2	18.8	21.6	22.1	17.1	19.3	(1260)	(1630)	(2890)
Työttömyyskokemus 1991-97	39.7	24.7	31.3	36.1	24.8	29.8	(526)	(673)	(1199)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lana</i>	30.7	20.9	25.6	28.9	20.1	24.3	(228)	(249)	(477)
<i>Muu</i>	46.6	26.9	35.0	41.9	27.6	33.4	(298)	(424)	(722)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	31.0	20.5	25.0	28.6	21.4	24.4	(248)	(341)	(589)
<i>Pitkä</i>	47.5	28.9	37.4	42.8	28.3	34.9	(278)	(332)	(610)
Yhteensä %	29.5	20.5	24.4	26.3	19.3	22.4			
Yhteensä (N)	(526)	(472)	(998)	(469)	(445)	(914)	(1786)	(2303)	(4089)

Taulukko 4.2. Päivittäin tupakoinnin pysyvyys vuodet 1989/90 vs 1997.

	Päivittäin tupakoivat miehet 1989/90				Päivittäin tupakoivat naiset 1989/90				Yhteensä	
	Edelleen päivittäin tupakoivat	Satunnaisesti	Lopettaneet	(N)	Edelleen päivittäin tupakoivat	Satunnaisesti	Lopettaneet	(N)	%	(N)
Ikäryhmä 1997										
22-34	68.6	11.8	19.6	(153)	71.6	7.7	20.6	(155)	100	(308)
35-44	74.7	4.7	20.7	(150)	72.3	6.6	21.2	(137)	100	(287)
45-54	73.4	3.0	23.7	(169)	76.1	4.9	19.0	(142)	100	(311)
55-64	68.5	3.7	27.8	(54)	76.3	5.3	18.4	(38)	100	(92)
Koulutus*										
-9 vuotta	78.0	2.1	19.9	(141)	88.3	1.8	9.9	(111)	100	(252)
10-12	73.9	4.8	21.3	(207)	73.3	6.2	20.5	(161)	100	(368)
13+	65.6	11.0	23.3	(163)	64.9	9.0	26.1	(188)	100	(351)
Työtilanne 1997										
Työssä	69.1	7.3	23.7	(317)	70.6	7.8	21.6	(306)	100	(623)
Työttömyyskokemus 1991-97	76.1	4.3	19.6	(209)	78.9	3.6	17.5	(166)	100	(375)
Työttömyyden ajoitus:										
<i>Lama</i>	74.3	7.1	18.6	(70)	73.1	-	26.9	(52)	100	(122)
<i>Muu</i>	77.0	2.9	20.1	(139)	81.6	5.3	13.2	(114)	100	(253)
Työttömyyden kesto:										
<i>Lyhyt</i>	72.7	3.9	3.4	(77)	74.3	5.7	20.0	(70)	100	(147)
<i>Pitkä</i>	78.0	4.5	17.4	(132)	82.3	2.1	15.6	(96)	100	(228)
Yhteensä %	71.9	6.1	22.1		73.5	6.4	20.1		100	
Yhteensä (N)	(378)	(32)	(116)	(526)	(347)	(30)	(95)	(472)	100	(998)

Tupakointitiedot riittämättömät: puuttuvia miehet 60, naiset 65
Koulutustieto puuttuu miehet 31, naiset 33

Taulukko 4.3. Vuosina 1989/90 tupakoineiden ja tupakoimattomien jakaumat työtilanteen ja iän mukaan vuonna 1997.

	Päivittäin tupakoivat miehet 1989/90					Päivittäin tupakoivat naiset 1989/90				
	Edelleen päivittäin tupakoivat	Satunnaisesti	Lopettaneet	%	(N)	Edelleen päivittäin tupakoivat	Satunnaisesti	Lopettaneet	%	(N)
Ikäryhmä										
Työtilanne 1997										
Työssä										
< 45 vuotta	67.7	10.4	22.0	100	(164)	68.0	9.3	22.7	100	(172)
45+	70.6	3.9	25.5	100	(153)	73.9	6.0	20.1	100	(134)
Työttömyyskokemus 1991-97										
< 45	76.3	5.8	18.0	100	(139)	77.5	4.2	18.3	100	(120)
45+	75.7	1.4	22.9	100	(70)	82.6	2.2	15.2	100	(46)
Työttömyyden ajoitus:										
<i>Lama</i>										
< 45	74.5	7.3	18.2	100	(55)	70.5	-	29.5	100	(44)
45+	73.3	6.7	20.0	100	(15)	87.5	-	12.5	100	(8)
<i>Muu</i>										
< 45	77.4	4.8	17.9	100	(84)	81.6	6.6	11.8	100	(76)
45+	76.4	-	23.6	100	(55)	81.6	2.6	15.8	100	(38)
Työttömyyden kesto:										
<i>Lyhyt</i>										
< 45	75.9	5.6	8.5	100*	(54)	5.9	5.6	18.5	100	(54)
45+	65.2	-	34.8	100	(28)	68.8	6.3	25.0	100	(16)
<i>Pitkä</i>										
< 45	76.5	5.9	18.5	100	(85)	78.8	3.0	18.2	100	(66)
45+	80.9	2.1	17.0	100	(47)	90.0	-	10.0	100	(30)
Yhteensä										
< 45	71.6	8.3	20.1	100	(303)	71.9	7.2	20.9	100	(292)
45+	72.2	3.1	24.7	100	(223)	76.1	5.0	18.9	100	(180)
Yhteensä %	71.9	6.1	22.1	100		73.5	6.4	20.1	100	
Yhteensä (N)	(378)	(32)	(116)		(526)	(347)	(30)	(95)		(472)

Tupakointistatus

Tupakointistatustarkastelua varten määriteltiin tupakointistatus seuraavasti: tupakoivat ovat päivittäin tai satunnaisesti tupakoivia, lopettaneet Uoskus säännöllisestä tupakoinneista) ovat ilmoittaneet olleensa tupakoimatta vähintään kuukauden ajan ja tupakoimattomiin kuuluvat ei-koskaan tupakoineet ja ei-koskaan säännöllisesti tupakoineet, jotka eivät ole tupakoineet kuluneen kuukauden aikana (liite 2). Tupakoinnin yleisyys väheni tutkimusjakson aikana 32.3 %:sta 28.2:iin. Tupakoinnin lopettaneiden osuus oli vuonna 1989/90 14.2% ja vuonna 1997 19.2 %. Tupakoimattomien osuus oli noin 53 % molempina tutkimusajankohtina (taulukko 4.4).

Vuonna 1989/90 tupakoivista miehistä 72.7 % tupakoi edelleen vuonna 1997 ja vastaavista naisista 71.6 %, (taulukot 4.5-4.10). Vuonna 1989/90 tupakoimattomista miehistä 90.3 % ja naisista 94.5 % oli tupakoimaton myös vuonna 1997. Tupakoinnin lopettaminen oli yhtä yleistä miehillä ja naisilla (noin 28 %). Työtilanteen mukaan tarkasteltuna lopettaminen oli harvinaisempaa työttömyyden kokeneilla miehillä. Taulukosta 4.7 havaitaan että ero johtui alle 45-vuotiaiden työttömyyttä kokeneiden miesten vähäisemmästä tupakoinnin lopettamisesta.

Miehistä noin 10 % ja naisista noin 6 % oli aloittanut tupakoinnin (taulukot 4.6 ja 4.9). Miesten tupakoinnin aloittaminen oli yleisintä 22-34-vuotiaiden ryhmässä. Työtilanteen mukaan tarkasteltuna työttömät miehet aloittivat useammin tupakoinnin kuin koko tutkimusjakson ajan työssä olleet (12 % vs 9 %). Myös naisilla on nähtävissä vastaava ero (8 % vs 4%).

Taulukko 4.4. Tupakointi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden mukaan molemmat sukupuolet yhteensä (%).

	Tupakoi % (päivittäin tai satunnaisesti)		Lopettanut %		Ei tupakoi %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä								
22-34	35.2	34.2	6.6	12.4	58.3	53.4	100	(1263)
35-44	34.3	29.7	16.4	20.2	49.3	50.0	100	(1097)
45-54	33.6	26.6	17.4	23.0	49.0	50.4	100	(1163)
55-64	19.6	15.2	20.7	24.7	59.7	60.1	100	(566)
Koulutus *								
-9 vuotta	37.5	32.8	15.5	20.5	47.0	46.6	100	(789)
10-12	37.1	32.2	15.5	21.6	47.5	46.3	100	(1228)
13+	26.9	23.8	12.9	16.2	60.2	59.3	100	(2008)
Työtilanne 1997								
Työssä	29.1	25.1	15.1	19.5	55.8	55.4	100	(2890)
Työttömyyskokemus 1991-97	40.1	35.8	12.3	18.5	47.6	45.7	100	(1199)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	36.5	32.1	12.8	19.7	50.7	48.2	100	(477)
<i>Muu</i>	42.5	38.2	11.9	17.7	45.6	44.0	100	(722)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	35.7	31.9	12.1	19.5	52.3	48.6	100	(589)
<i>Pitkä</i>	44.4	39.5	12.5	17.5	43.1	43.0	100	(610)
Yhteensä %	32.3	28.2	14.2	19.2	53.4	52.6	100	
Yhteensä (N)	(1322)	(1153)	(582)	(786)	(2185)	(2150)		(4089)

Puuttuva yht. 125 (tupakointitiedot rittämättömät)

* puuttuvia 64 (koulustieto puuttuu)

Taulukko 4.5. Tupakointi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden mukaan 1989/90 ja 1997, miehet

	Tupakoi (päivittäin tai satunnaisesti)%		Lopettanut %		Ei tupakoi %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä								
22-34	36.0	37.9	5.6	12.3	58.4	49.8	100	(570)
35-44	40.4	34.5	17.6	22.0	42.1	43.5	100	(478)
45-54	40.9	33.0	23.0	30.1	36.1	36.9	100	(482)
55-64	25.4	19.1	32.8	37.9	41.8	43.0	100	(256)
Koulutus								
-9 vuotta	43.7	37.2	22.6	29.6	33.7	33.2	100	(371)
10-12	42.3	37.0	17.0	24.2	40.7	38.8	100	(575)
13+	29.5	27.9	15.1	19.4	55.4	52.7	100	(809)
Työtilanne 1997								
Työssä	32.4	28.9	19.1	23.9	48.5	47.2	100	(1260)
Työttömyyskokemus 1991-97	47.9	42.8	13.3	22.1	38.8	35.2	100	(526)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>								
<i>Lama</i>	42.1	38.2	14.0	20.6	43.9	41.2	100	(228)
<i>Muu</i>	52.3	46.3	12.8	23.2	34.9	30.5	100	(298)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	41.5	35.5	12.9	23.4	45.6	41.1	100	(248)
<i>Pitkä</i>	53.6	49.3	13.7	20.9	32.7	29.9	100	(278)
Yhteensä %	37.0	33.0	17.4	23.3	45.6	43.7	100	
Yhteensä (N)	(660)	(589)	(311)	(417)	(815)	(780)		(1786)

Taulukko 4.6. Vuosina 1989/90 tupakoineiden ja tupakoimattomien jakaumat iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan 1997, miehet.

Ikäryhmä 1997	Tupakoivat 1989/90				Tupakoimattomat (tupakoimaton/lopettanut) 1989/90				Yhteensä (N)
	Edelleen tupakoivat 1997	Lopettaneet 1997	%	(N)	Edelleen tupakoimattomat 1997	Aloittanut tupakoinnin	%	(N)	
22-34	75.1	24.9	100	(205)	83.0	17.0	100	(365)	(570)
35-44	73.1	26.9	100	(193)	91.6	8.4	100	(285)	(478)
45-54	71.1	28.9	100	(197)	93.3	6.7	100	(285)	(482)
55-64	69.2	30.8	100	(65)	97.9	2.1	100	(191)	(256)
Koulutus *									
-9 vuotta	75.3	24.7	100	(162)	92.3	7.7	100	(209)	(371)
10-12	74.9	25.1	100	(243)	90.7	9.3	100	(332)	(575)
13+	69.5	30.5	100	(239)	89.5	10.5	100	(570)	(809)
Työtilanne 1997									
Työssä	70.6	29.4	100	(408)	91.1	8.9	100	(852)	(1260)
Työttömyyskokemus 1991-97	76.2	23.8	100	(252)	88.0	12.0	100	(274)	(526)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lama</i>	74.0	26.0	100	(96)	88.0	12.0	100	(132)	(228)
<i>Muu</i>	77.6	22.4	100	(156)	87.9	12.1	100	(142)	(298)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	68.9	31.1	100	(103)	88.3	11.7	100	(145)	(248)
<i>Pitkä</i>	81.2	18.8	100	(149)	87.6	12.4	100	(129)	(278)
Yhteensä %	72.7	27.3	100	(660)	90.3	9.7	100	(1126)	(1786)
Yhteensä (N)	(480)	(180)		(660)	(1017)	(109)		(1126)	(1786)

Puuttuvia 60 (tupakointitiedot riittämättömät)

* puuttuvia 31 (koulutus tieto puuttuu)

Taulukko 4.7. Vuosina 1989/90 tupakoineiden ja tupakoimattomien jakaumat työtilanteen ja iän mukaan 1997, miehet.

	Tupakoivat 1989/90				Tupakoimattomat 1989/90 (tupakoimaton/lopettanut)				Yhteensä (N)
	Edelleen Tupakoivat	Lopettaneet	%	(N)	Edelleen Tupakoimattomat	Aloittanut tupakoinnin	%	(N)	
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	70.4	29.6	100	(223)	87.4	12.6	100	(468)	(691)
45+	70.8	29.2	100	(185)	95.6	4.4	100	(384)	(569)
Työtön									
< 45	78.9	21.1	100	(175)	85.2	14.8	100	(182)	(357)
45+	70.1	29.9	100	(77)	93.5	6.5	100	(92)	(169)
Työttömyyden ajoitus: Lama									
< 45	75.6	24.4	100	(78)	86.9	13.1	100	(99)	(177)
45+	66.7	33.3	100	(18)	90.9	9.1	100	(33)	(51)
Muu									
< 45	81.4	18.6	100	(97)	83.1	16.9	100	(83)	(180)
45+	71.2	28.8	100	(59)	94.9	5.1	100	(59)	(118)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	74.7	25.3	100	(75)	88.5	11.5	100	(104)	(179)
45+	53.6	46.4	100	(28)	87.8	12.2	100	(41)	(76)
Pitkä									
< 45	82.0	18.0	100	(100)	80.8	19.2	100	(78)	(178)
45+	79.6	20.4	100	(49)	98.0	2.0	100	(51)	(100)
Yhteensä									
< 45	74.1	25.9	100	(398)	86.8	13.2	100	(650)	(1048)
45+	70.6	29.4	100	(262)	95.2	4.8	100	(476)	(738)
Yhteensä %	72.7	27.3	100		90.3	9.7	100		
Yhteensä (N)	(480)	(180)		(660)	(1017)	(109)		(1126)	(1786)

Taulukko 4.8. Tupakointi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden mukaan, naiset.

	Tupakoi (päivittäin tai satunnaisesti)%		Lopettanut %		Ei tupakoi %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä								
22-34	34.5	31.2	7.4	12.4	58.2	56.4	100	(693)
35-44	29.6	26.0	15.5	18.9	54.9	55.1	100	(619)
45-54	28.5	22.0	13.4	18.1	58.1	59.9	100	(681)
55-64	14.8	11.9	10.6	13.9	74.5	74.2	100	(310)
Koulutus*								
-9 vuotta	32.1	28.9	9.1	12.4	58.9	58.6	100	(418)
10-12	32.5	27.9	14.1	19.3	53.4	52.8	100	(653)
13+	25.2	20.9	11.4	15.3	63.4	63.8	100	(1199)
Työtilanne 1997								
Työssä	26.6	22.1	11.9	16.1	61.5	61.8	100	(1630)
Työttömyyskokemus 1991-97	34.0	30.3	11.4	15.8	54.5	53.9	100	(673)
Työttömyyden ajoitus: Lama	31.3	26.5	11.6	18.9	57.0	54.6	100	(249)
Muu	35.6	32.5	11.3	13.9	53.1	53.5	100	(424)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	31.4	29.3	11.4	16.7	57.2	54.0	100	(341)
Pitkä	36.7	31.3	11.4	14.8	51.8	53.9	100	(332)
Yhteensä %	28.7	24.5	11.8	16.0	59.5	59.5	100	
Yhteensä (N)	(662)	(564)	(271)	(369)	(1370)	(1370)		(2303)

Taulukko 4.9. Vuosina 1989/90 tupakoineiden ja tupakoimattomien jakaumat iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan 1997, naiset (%).

Ikäryhmä 1997	Tupakoivat 1989/90				Tupakoimattomat 1989/90 (tupakoimaton/lopettanut)				Yhteensä (N)
	Edelleen tupakoivat 1997	Lopetta- neet 1997	%	(N)	Edelleen tupakoi- mattomat 1997	Aloittanut tupakoimin	%	(N)	
22-34	66.9	33.1	100	(239)	87.7	12.3	100	(454)	(693)
35-44	74.3	25.7	100	(183)	94.3	5.7	100	(436)	(619)
45-54	73.2	26.8	100	(194)	98.8	1.6	100	(487)	(681)
55-64	78.3	21.7	100	(46)	99.6	0.4	100	(264)	(310)
Koulutus *									
-9 vuotta	86.6	13.4	100	(134)	98.2	1.8	100	(284)	(418)
10-12	72.6	27.4	100	(212)	93.7	6.3	100	(441)	(653)
13+	64.2	35.8	100	(302)	93.6	6.4	100	(897)	(1199)
Työtilanne 1997									
Työssä	70.9	29.1	100	(433)	95.6	4.4	100	(1197)	(1630)
Työttömyyskokemus 1991-97	72.9	27.1	100	(229)	91.7	8.3	100	(444)	(673)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lama</i>	61.5	38.5	100	(78)	89.5	10.5	100	(171)	(249)
<i>Muu</i>	78.8	21.2	100	(151)	93.3	7.0	100	(1273)	(424)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	68.2	31.8	100	(107)	88.5	11.5	100	(234)	(341)
<i>Pitkä</i>	77.0	23.0	100	(122)	95.2	4.8	100	(210)	(332)
Yhteensä %	71.6	28.4	100		94.5	5.5	100		
Yhteensä (N)	(474)	(188)		(662)	(1551)	(90)		(1641)	(2303)

Puuttavia 65 (riittämättömät tiedot tupakoinnista)

* puuttuvia 33 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.10. Vuosina 1989/90 tupakoineiden ja tupakoimattomien jakaumat työtilanteen ja iän mukaan 1997, naiset (%).

Työtilanne 97	Tupakoivat 1989/90				Tupakoimattomat 1989/90 (tupakoimaton/lopettanut)				Yhteensä (N)
	Edelleen Tupakoivat	Lopettaneet	%	(N)	Edelleen Tupakoi- mattomat	Aloittanut tupakoimin	%	(N)	
Työssä									
< 45	70.2	29.8	100	(255)	92.3	7.7	100	(610)	(865)
45+	72.0	28.0	100	(178)	99.0	1.0	100	(587)	(765)
Työtön									
< 45	70.1	29.9	100	(167)	87.9	12.1	100	(280)	(447)
45+	80.6	19.4	100	(62)	98.2	1.8	100	(164)	(226)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>									
< 45	56.9	43.1	100	(65)	87.0	13.0	100	(131)	(196)
45+	84.6	15.4	100	(13)	98.4	1.6	100	(40)	(53)
<i>Muu</i>									
< 45	78.4	21.6	100	(102)	88.6	11.4	100	(149)	(251)
45+	79.6	20.4	100	(49)	97.5	2.5	100	(124)	(173)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>									
< 45	65.4	34.6	100	(81)	83.9	16.1	100	(161)	(242)
45+	76.9	23.1	100	(26)	98.6	1.4	100	(73)	(99)
<i>Pitkä</i>									
< 45	74.4	25.6	100	(86)	93.8	6.7	100	(119)	(205)
45+	83.3	16.7	100	(36)	97.8	2.2	100	(91)	(127)
Yhteensä									
< 45	70.1	30.0	100	(422)	90.9	9.1	100	(890)	(312)
45+	74.2	25.8	100	(240)	98.8	1.2	100	(751)	(991)
Yhteensä %	71.6	28.4	100		94.5	5.5	100		
Yhteensä (N)	(474)	(188)		(662)	(1551)	(90)		(1641)	(2303)

4.2 Alkoholi

Alkoholin kulutusta tarkasteltiin tutkimuksessa edellisen viikon keskimääräisen kulutuksen avulla. Valmiiden vaihtoehtojen (olut (IVa tai III)/viini tai vastaava (alkoholipitoisuus yli 5%)/väkevä alkoholi/long-drink-juomat/siiderit ja vuonna 1997 myös alkoholipitoiset siiderit tai kevytviinit) kohdalle vastaaja sai merkitä, montako ravintola-annosta (12 eI), pullollista tai lasillista oli edellisen viikon aikana kuluttanut. Tarkoituksena oli laskea yhteen eri alkoholiladuista tulleet samankokoiset annokset siten, että alkoholipitoisuus oli annoksessa suunnilleen sama. Tämän vuoksi kevytviineistä ja siidereistä otettiin huomioon vain puolet ilmoitetuista lasillisista. Kaikki annokset laskettiin yhteen ja summamuuttujasta laskettiin keskiarvo. Puuttuvat tiedot merkittiin nolliksi.

Alkoholin kokonaiskulutus lisääntyi vuodesta 1989/90 vuoteen 1997; keskimäärin annoksia/viikko oli vuonna 1989/90 4.8 (keskihajonta 7.6) , vuonna 1997 5.9 (keskihajonta 8.5). Keskimääräinen kulutus oli suurinta vuonna 1989/90 35-54- vuotiailla, selvästi suurempaa kuin nuorimmassa ikäryhmässä (taulukko 4.11). Vuoteen 1989/90 verrattuna alkoholin kulutus vuonna 1997 oli suurempaa kaikissa alle 55- vuotiaiden ikäryhmissä sekä yli 10 vuotta koulutetuilla. Työttöminä olleiden alkoholin kulutus oli ensimmäisessä kyselyssä suurempaa kuin työnsä säilyttäneillä, mutta vastaavaa eroa ei ollut näkyvissä vuonna 1997. Lamatyöttömien kokonaiskulutus ei kokonaisuudessaan eronnut muista työttömistä vuonna 1997. Pitkäaikaistyöttömillä alkoholin kokonaiskulutus oli suurempaa kuin lyhytaikaisesti työttömillä.

Taulukko 4.11. Alkoholin kokonaiskulutus keskimäärin edellisen viikon aikana (annosta*/viikko) työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen. N=4214.

	1989/90		1997		N
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	
Ikäryhmä					
22-34	4.0	3.6 - 4.5	5.5	5.1 - 6.0	1278
35-44	5.3	4.9 - 5.7	6.7	6.2 - 7.2	1123
45-54	5.4	5.0 - 5.9	6.1	5.6 - 6.6	1214
55-64	4.5	3.9 - 5.1	4.8	4.1 - 5.5	599
Koulutus**					
-9 vuotta	4.5	4.0 - 5.0	5.5	4.9 - 6.1	853
10-12	5.3	4.9 - 5.7	6.1	5.6 - 6.6	1257
13+	4.7	4.4 - 5.0	6.0	5.6 - 6.4	2027
Työtilanne					
Työssä	4.7	4.4 - 4.9	5.9	5.5 - 6.2	2984
Työttömyyskokemus 1991-97	5.2	4.8 - 5.7	6.0	5.5 - 6.5	1230
Työttömyyden ajoitus:					
Lama	4.9	4.2 - 5.5	6.0	5.2 - 6.7	490
Muu	5.5	4.9 - 6.0	6.0	5.4 - 6.7	740
Työttömyyden kesto:					
Lyhyt	4.7	4.1 - 5.3	5.8	5.2 - 6.5	604
Pitkä	5.7	5.1 - 6.3	6.2	5.5 - 6.8	626

*1 annos=pullo IVA tai III-olutta/12cl mietoa viiniä/8cl väkevää viiniä/4cl väkevää alkoholia/2 lasillista kevytviiniä tai siideriä
** tieto puuttuu n=77

Miehillä kokonaiskulutuksen lisäys oli selvästi naisia suurempaa- vuonna 1989/90 miehillä keskimääräinen kulutus oli 7.3 annosta/viikko (95% luottamusväli 7.0-7.6), naisilla 2.9 (95% Iv 2.6-3.2). Vuonna 1997 vastaavat luvut olivat miehillä 8.9 annosta/viikko (95% Iv 8.5-9.3) ja naisilla 3.6 (95% Iv 3.3-3.9).

Miesten ja naisten kokonaiskulutuksessa oli eroja koulutusryhmien ja työtilanteiden välillä. Vuonna 1997 suurinta kokonaiskulutus oli 10-12 vuotta koulutetuilla miehillä, naisilla puolestaan ylin koulutusryhmä kulutti selvästi muita enemmän (taulukko 4.12). Työttöminä olleilla miehillä alkoholin kokonaiskulutus oli suurempaa kuin työssä käyvillä sekä vuonna 1989/90 että 1997. Työttöminä olleilla naisilla kokonaiskulutus oli työssä olevia naisia suurempaa vain 1989/90, vuonna 1997 ero oli päinvastoin. Nämä erot tuovat esiin sen mahdollisuuden, että muita runsaampi alkoholin kulutus saattaa olla yhteydessä työttömäksi valikoitumiseen.

Alkoholin kulutuksen muutos laskettiin vähentämällä vuoden 1997 edellisen viikon kokonaiskulutusta kuvaavan summamuuttujan arvo vuoden 1989/90 vastaavasta summamuuttujan arvosta. Alkoholin kulutuksen muutoksen keskiarvo oli suurin nuorimmassa ikäryhmässä, ylimmässä koulutusryhmässä,

työssä olevilla ja niillä työttömänä olleilla, joiden työttömyys oli lyhytkestoinen (taulukko 4.13). Työssä pysyneiden naisten alkoholin kulutuksen muutos työttömänä olleisiin naisiin verrattuna oli selvästi suurempi kuin miehillä vastaavissa ryhmissä. Lamatyöttömät miehet lisäsivät selvästi alkoholin kulutustaan, toisin kuin lamatyöttömät naiset. Työttömyyden lyhytkestoisuus oli yhteydessä suurempaan alkoholin kokonaiskulutuksen lisäykseen miehillä kuin naisilla.

Taulukko 4.12. Alkoholin kokonaiskulutus keskimäärin edellisen viikon aikana (annoksia/viikko) työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen sukupuolittain. N (miehet)=1808, N (naiset)=2329.

	Miehet				Naiset			
	1989/90	95% lv*	1997	95% lv	1989/90	95% lv	1997	95% lv
Ikäryhmä	Keskiarvo		Keskiarvo		Keskiarvo		Keskiarvo	
22-34	5.4	4.6-6.2	8.1	7.2-9.0	2.9	2.6-3.2	3.5	3.1-3.8
35-44	8.2	7.3-9.1	10.0	9.1-11.0	3.1	2.7-3.4	4.2	3.8-4.6
45-54	8.8	7.9-9.6	9.7	8.7-10.6	3.0	2.7-3.3	3.6	3.2-4.0
55-64	7.0	5.9-8.2	7.1	5.9-8.4	2.3	1.9-2.8	2.9	2.3-3.4
Koulutus								
<9 vuotta	6.8	5.9-7.8	8.0	7.0-9.1	2.4	2.0-2.8	3.3	2.8-3.7
10-12	8.2	7.4-8.9	9.3	8.4-10.2	2.8	2.5-3.1	3.3	2.9-3.7
13+	7.0	6.3-7.6	9.1	8.4-9.8	3.2	2.9-3.4	3.9	3.6-4.2
Työtilanne								
Työssä	7.1	6.5-7.6	8.7	8.2-9.3	2.8	2.6-3.0	3.7	3.4-3.9
Työttömyyskokemus 1991-97	7.9	7.0-8.7	9.2	8.3-10.2	3.2	2.8-3.5	3.4	3.1-3.8
Työttömyyden ajoitus:								
Lama	7.0	5.7-8.2	9.3	7.9-10.6	3.0	2.4-3.5	3.0	2.3-3.6
Muu	8.5	7.4-9.6	9.2	8.0-10.4	3.3	2.9-3.7	3.7	3.3-4.2
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	7.2	5.9-8.4	9.1	7.8-10.5	2.9	2.5-3.4	3.4	2.9-3.9
Pitkä	8.5	7.4-9.6	9.3	8.1-10.6	3.4	2.9-3.8	3.5	2.9-4.0

*lv=luottamusväli

Taulukko 4.13. Alkoholin kokonaiskulutuksen (annosta/viikko) muutos 1997 vs 1989/90 taustatekijöiden ja työtilanteen muutoksen suhteen, sukupuolittain. N(miehet)=1808, N(naiset)=2329.

	Alkoholin kulutuksen muutos				Yhteensä	
	Miehet		Naiset		Keskiarvo	95% lv
Ikäryhmä	Keskiarvo	95% lv*	Keskiarvo	95% lv	Keskiarvo	95% lv
22-34	2.7	1.8-3.5	0.5	0.2-0.9	1.5	1.1-1.9
35-44	1.8	0.9-2.8	1.1	0.7-1.5	1.4	1.0-1.9
45-54	0.9	-0.05-1.8	0.6	0.2-0.9	0.7	0.3-1.1
55-64	0.1	-1.1-1.3	0.5	-0.1-1.1	0.3	-0.3-1.0
Koulutus						
<9 vuotta	1.4	0.4-2.4	0.9	0.4-1.4	1.1	0.6-1.7
10-12	1.2	0.3-2.0	0.5	0.1-0.9	0.8	0.4-1.3
13+	2.1	1.4-2.8	0.7	0.5-1.0	1.3	1.0-1.6
Työtilanne						
Työssä	1.7	1.1-2.2	0.9	0.6-1.1	1.2	0.9-1.5
Työttömyyskokemus 1991-97	1.4	0.5-2.3	0.3	-0.1-0.7	0.8	0.3-1.2
Työttömyyden ajoitus:						
Lama	2.3	0.9-3.6	0.01	-0.6-0.6	1.1	0.4-1.8
Muu	0.7	-0.4-1.9	0.5	-0.02-0.9	0.6	-0.001-1.1
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	2.0	0.7-3.3	0.5	-0.05-1.0	1.1	0.5-1.8
Pitkä	0.9	-0.4-2.1	0.1	-0.4-0.6	0.4	-0.2-1.1

*lv=luottamusväli

Alkoholin kokonaiskulutuksen lisäys oli selvintä alle 45-vuotiailla miehillä työtilanteesta riippumatta, naisilla ikäryhmien väliset erot ovat pienemmät, mlitta samansuuntaiset (taulukko 4.14). Yhteenvetona voidaan todeta, että 7 vuoden seuranta-aikana alkoholin kulutus lisääntyi selvästi kaikissa väestöryhmissä, erityisesti nuorilla miehillä. Lamatyöttömät alle 45-vuotiaat miehet lisäsivät kaikkein eniten alkoholin kokonaiskulutusta verrattuna muihin ryhmiin, vastaavaa ilmiötä ei naisilla havaittu.

Taulukko 4.14. Alkoholin kokonaiskulutuksen (annosta/viikko) muutos 1997 vs 1989/90 työtilanteen muutoksen ja iän suhteen.

Työtilanne	Alkoholin kulutuksen muutos				Yhteensä	
	Miehet Keskiarvo	95% lv	Naiset Ka	95% lv	Ka	95% lv
Työssä						
< 45 vuotta	2.2	1.5 - 2.9	1.0	0.7 - 1.4	1.6	1.2 - 1.9
45+	1.0	0.3 - 1.8	0.8	0.3 - 1.0	0.8	0.4 - 1.2
Työttömyyskokemus 1991-97						
< 45	2.4	1.1 - 3.7	0.4	-0.2 - 0.9	1.3	0.6 - 2.0
45+	-0.7	-2.6 - 1.2	0.2	-0.6 - 0.9	-0.2	-1.2 - 0.7
Työttömyyden ajoitus:						
<i>Lama</i>						
< 45	3.0	1.5 - 4.5	0.2	-0.5 - 1.0	1.6	0.7 - 2.4
45+	-0.1	-2.9 - 2.7	-0.7	-2.1 - 0.6	-0.4	-1.9 - 1.1
<i>Muu</i>						
< 45	1.9	-0.2 - 3.9	0.5	-0.3 - 1.3	1.1	0.1 - 2.0
45+	-1.0	-3.5 - 1.5	0.5	-0.5 - 1.4	-0.02	-1.3 - 1.0
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>						
< 45	2.6	1.0 - 4.2	0.4	-0.2 - 1.1	1.4	0.6 - 2.1
45+	0.5	-2.0 - 3.0	0.6	-0.4 - 1.5	0.5	-0.7 - 1.7
<i>Pitkä</i>						
< 45	2.3	0.2 - 4.4	0.3	-0.6 - 1.2	1.2	0.1 - 2.3
45+	-1.5	-4.2 - 1.2	-0.2	-1.4 - 1.0	-0.8	-2.2 - 0.7
Yhteensä (N)						
< 45	(1066)	-	(1335)	-	(2401)	-
45+	(780)	-	(1033)	-	(1813)	-

4.3 Ruokatottumukset

4.3.1 Maito

Kevyiksi eli terveellisiksi maitolaaduksi katsottiin kevytmaidon, ykkösmaidon (vain 1997) ja rasvattoman maidon kulutus. Samaan ryhmään laskettiin myös ne, jotka eivät juoneet maitoa lainkaan. Rasvaisia eli epäterveellisiä maitolaatuja olivat kulutus- ja täysmaito.

Terveellisten maitolaatujen, kuten kevytmaidon ja rasvattoman maidon kulutus oli molempina tutkimusajankohtina pienintä vanhimmissa ikäryhmässä (taulukko 4.15). Kulutus- ja täysmaitoa käyttävien osuus oli vähentynyt noin puoleen 7 vuoden aikana. Koulutusryhmien väliset erot säilyivät ennallaan; työssä olleet ja työttömyyden kokeneet eivät eronneet toisistaan terveellisten maitotottumusten suhteen. Muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömänä olleet ja pitkäaikaistyöttömät kuluttivat vähemmän terveellisiä maitolaatuja kuin lamatyöttömät tai lyhyen aikaa työttömänä olleet (taulukko 4.15).

Kulutettujen maitolaatujen pysyvyyttä tarkasteltiin seuraamalla erikseen terveellisiä ja epäterveellisiä laatuja vuonna 1989/90 kuluttaneiden tilannetta vuoteen 1997. Maidon kulutuksessa suurimmat muutokset ovat tapahtuneet terveelliseen suuntaan.

Suurempi osa nuorimmista miehistä oli siirtynyt kulutus- ja täysmaidosta kevyempiin verrattuna vanhimpiin (taulukko 2b). Terveellisistä maitolaaduista oli siirtynyt rasvaisempiin vain muutama prosentti, tosin suurempi osuus työttömänä (4.5%) kuin työssä olleista miehistä (1.5%) ja pitkäaikaistyöttömistä (6.3%) verrattuna lyhyen aikaa työttömiin (2.7%). Toisaalta rasvaisia maitolaatuja kulutti edelleen suurempi osa työssä olevista miehistä (39.4%) verrattuna työttömänä olleisiin (30.4%) miehiin. Muiden kuin lamatyöttömien siirtyminen kevyempiin maitolaatuuihin oli lamatyöttömiä selvästi harvinaisempaa. Maitolaadun kulutuksen pysyvyys oli miehillä selvästi riippuvaista iästä erityisesti työttömyyden kokeneilla; yli 45-vuotiaista selvästi suurempi osa nuorempiin verrattuna oli joko siirtynyt kulutus- tai täysmaidon juojiksi tai säilyttänyt maidon kulustottumuksensa 7 vuoden aikana (taulukko 2c).

Taulukko 4.15. Maitolaatujen kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan. Kevyt= kevytmaito/ylkkösmaito (1997)/rasvaton maito/ei juo, rasvainen=kulutus- tai tila eli täysmaito

	Maitolaatu 1989/90			Maitolaatu 1997			Yhteensä (N)
	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	88.1	11.9	100	96.1	3.9	100	(1262)
35-44	92.2	7.8	100	96.1	3.9	100	(1113)
45-54	90.0	10.0	100	93.8	6.2	100	(1200)
55-64	83.3	16.7	100	92.0	8.0	100	(586)
Koulutus							
-9 vuotta	79.6	20.3	100	90.2	9.8	100	(844)
10-12	88.2	11.8	100	94.1	5.9	100	(1245)
13+	94.0	6.1	100	97.6	2.5	100	(1999)
Työtilanne 1997							
Työssä	89.8	10.2	100	94.9	5.1	100	(2941)
Työttömyyskokemus 1991-97	87.4	12.6	100	94.8	5.2	100	(1220)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	90.5	9.5	100	96.3	3.7	100	(483)
<i>Muu</i>	85.4	14.7	100	93.9	6.1	100	(737)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	91.0	9.1	100	96.7	3.4	100	(597)
<i>Pitkä</i>	84.0	16.1	100	93.1	6.9	100	(623)
Yhteensä** %	89.1	10.8	100	94.9	5.1	100	
Yhteensä (N)	(3706)	(455)		(3948)	(213)		(4161)

* maitolaatu, puuttuvat tiedot n=53, koulutus, puuttuvat tiedot=77

Taulukko 4.16. Terveellisten maitolaatujen kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan, miehet. Kevyt= kevytmaito/ylkkösmaito (1997)/rasvaton maito/ei juo, rasvainen=kulutus- tai tila eli täysmaito.

	Maitolaatu 1989/90			Maitolaatu 1997			Yhteensä (N)
	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	83.3	16.8	100	94.4	5.6	100	(573)
35-44	90.7	9.3	100	94.9	5.1	100	(486)
45-54	86.3	13.7	100	90.5	9.5	100	(503)
55-64	80.3	19.7	100	89.8	14.2	100	(264)
Koulutus*							
-9 vuotta	74.5	25.0	100	86.5	13.8	100	(400)
10-12	86.1	13.9	100	92.5	7.6	100	(583)
13+	91.3	8.7	100	96.4	3.6	100	(807)
Työtilanne 1997							
Työssä	86.8	13.2	100	93.5	6.5	100	(1287)
Työttömyyskokemus 1991-97	82.7	17.1	100	91.1	8.9	100	(539)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	88.3	11.7	100	94.4	5.7	100	(230)
<i>Muu</i>	79.0	21.0	100	88.7	11.3	100	(309)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	88.2	11.8	100	94.9	5.1	100	(254)
<i>Pitkä</i>	78.3	21.8	100	87.7	12.3	100	(285)
Yhteensä %	85.7	14.4	100	92.8	7.2	100	
(N)	(1564)	(262)		(1694)	(132)		(1826)

* koulutus tieto puuttuu n=36

Taulukko 4.17. Maidon kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet.

Ikäryhmä 1997	Kevyt- tai rasvaton maito/ei juo 1989/90				Kulutus- tai täysmaito 1989/90			
	Juo Edelleen	Siirtynyt rasvaisempaan	%	(N)	Juo edelleen	Siirtynyt kevyempään	%	(N)
22-34	98.1	1.9	100	(477)	24.0	76.0	100	(96)
35-44	98.4	1.6	100	(441)	40.0	60.0	100	(45)
45-54	96.3	3.7	100	(434)	46.4	53.6	100	(69)
55-64	97.6	2.4	100	(212)	42.3	57.7	100	(52)
Koulutus								
-9 vuotta	96.7	3.3	100	(300)	45.0	55.0	100	(100)
10-12	97.6	2.4	100	(502)	39.5	60.5	100	(81)
13+	98.0	2.0	100	(737)	20.0	80.0	100	(70)
Työtilanne 97								
Työssä	98.5	1.5	100	(1117)	39.4	60.6	100	(170)
Työttömyys- kokemus 1991-97								
Työttömyyden ajoitus:	95.5	4.5	100	(447)	30.4	69.6	100	(92)
Lama	95.6	4.4	100	(203)	14.8	85.2	100	(27)
Muu	95.5	4.5	100	(244)	36.9	63.1	100	(65)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	97.3	2.7	100	(224)	23.3	76.7	100	(30)
Pitkä	93.7	6.3	100	(223)	33.9	66.1	100	(62)
Yhteensä (N)	(1527)	(37)	100	(1564)	(95)	(167)	100	(262)

Taulukko 4.18. Maidon kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, ikäryhmittäin, miehet.

Ikäryhmä	Kevyt tai rasvaton maito/ei juo 1989/90				Kulutus- tai täysmaito 1989/90			
	Juo edelleen	Siirtynyt rasvaisempaan	%	(N)	Juo Edelleen	Siirtynyt kevyempään	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	98.6	1.5	100	(619)	32.9	67.1	100	(79)
45+	98.4	1.6	100	(498)	45.1	55.0	100	(91)
Työttömyys- kokemus 1991-97								
< 45	97.7	2.3	100	(299)	24.2	75.8	100	(62)
45+	91.2	8.8	100	(148)	43.3	56.7	100	(30)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	96.8	3.2	100	(155)	9.1	90.9	100	(22)
45+	91.7	8.3	100	(48)	40.0	60.0	100	(5)
Muu								
< 45	98.6	1.4	100	(144)	32.5	67.5	100	(40)
45+	91.0	9.0	100	(100)	44.0	56.0	100	(25)
Työttömyyden kesto: Lyhyt								
< 45	98.1	1.9	100	(159)	13.0	87.0	100	(23)
45+	95.4	4.6	100	(65)	57.1	42.9	100	(7)
Pitkä								
< 45	97.1	2.9	100	(140)	30.8	69.2	100	(39)
45+	88.0	12.1	100	(83)	39.1	60.9	100	(23)
Yhteensä								
< 45	902	16		(918)	41	100		(141)
45+	625	21		(646)	54	67		(121)
Yhteensä (N)	(1527)	(37)		(1564)	(95)	(167)	100	(262)

Naisilla ikä- ja koulutusryhmien väliset erot kevyiden maitolaatujen kulutuksessa olivat samansuuntaiset kuin miehillä (taulukot 4.19-4.21). Naisilla maidon kulutus oli muuttunut 7 vuoden kuluessa päinvastaiseksi; työttöminä olleet kuluttivat vuonna 1989/90 joivat kevyitä maitolaatua useammin kuin työssä olleet, vuonna 1997 työssä olleet kuluttivat kevyitä maitolaatua puolestaan työttöminä olleita enemmän. Lamatyöttömät ja muut työttömät eivät eronneet toisistaan. Työttömyyden kokeneista naisista 15 % kulutti edelleen rasvaista maitoa ja työssä olleista 30% - työttömäksi joutuneet naiset ovat muuttaneet selvästi useammin maidon kulutustaan siirtymällä kevyempiin maitolaatuihin.

Päinvastoin kuin miehet, alle 45-vuotiaat työttöminä olleet naiset pitivät sitkeämmin kiinni rasvaisen maidon käyttötottumuksistaan verrattuna yli 45-vuotiaisiin työttöminä olleisiin naisiin, tosin tapausmäärät olivat hyvin pieniä (taulukko

Taulukko 4.19. Terveellisten maitolaatujen kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan, naiset.

	Maitolaatu 1989/90			Maitolaatu 1997			Yhteensä (N)
	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	Kevyt	Rasvainen	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	92.2	7.8	100	97.5	2.5	100	(689)
35-44	93.3	6.7	100	97.1	2.9	100	(627)
45-54	92.7	7.3	100	96.3	3.7	100	(697)
55-64	85.7	14.3	100	93.8	6.2	100	(322)
Koulutus*							
-9 vuotta	84.2	16.0	100	93.6	6.3	100	(444)
10-12	90.0	10.0	100	95.5	4.5	100	(662)
13+	95.7	4.3	100	98.3	1.7	100	(1192)
Työtilanne 1997							
Työssä	92.1	7.9	100	96.0	4.0	100	(1654)
Työttömyyskokemus 1991-97							
Työttömyyden ajoitus: Lama	90.9	9.1	100	97.8	2.2	100	(681)
Muu	92.5	7.5	100	98.0	2.0	100	(253)
Työttömyyden kesto: Lyhyt	90.0	10.1	100	97.7	2.3	100	(428)
Pitkä	93.0	7.0	100	98.0	2.0	100	(343)
Yhteensä %	88.8	11.2	100	97.6	2.4	100	(338)
Yhteensä (N)	91.7	8.3	100	96.5	3.5	100	100
	(2142)	(193)		(2254)	(81)		(2335)

* tieto puuttuu n=37

Taulukko 4.20. Maidon kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

Ikäryhmä 1997	Kevyt- tai rasvaton maitolei juo 1989/90				Kulutus- tai täysmaito 1989/90			
	Juo edelleen	Siirtynyt rasvaisempaan	%	(N)	Juo edelleen	Siirtynyt kevyempään	%	(N)
22-34	99.4	0.6	100	(635)	24.1	75.9	100	(54)
35-44	98.8	1.2	100	(585)	26.2	73.8	100	(42)
45-54	98.1	1.9	100	(646)	27.5	72.6	100	(51)
55-64	96.7	3.3	100	(276)	23.9	76.1	100	(46)
Koulutus*								
-9 vuotta	97.1	3.2	100	(373)	23.9	76.1	100	(71)
10-12	98.7	1.3	100	(596)	33.3	66.7	100	(66)
13+	99.0	1.0	100	(1141)	17.7	82.4	100	(51)
Työtilanne 97								
Työssä	98.3	1.7	100	(1523)	30.5	69.5	100	(131)
Työttömyyskokemus 1991-97								
Työttömyyden ajoitus: Lama	99.0	1.0	100	(619)	14.5	85.5	100	(62)
Muu	98.7	1.3	100	(234)	10.5	89.5	100	(19)
Työttömyyden kesto: Lyhyt	99.2	0.8	100	(385)	16.3	83.7	100	(43)
Pitkä	99.1	0.9	100	(319)	16.7	83.3	100	(24)
Yhteensä (N)	99.0	1.0	100	(300)	13.2	86.8	100	(38)
	(2110)	(32)	100	(2142)	(49)	(144)	100	(193)

* tieto puuttuu n=38

Taulukko 4.21. Maidon kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, naiset.

Ikäryhmä	Kevyt tai rasvaton maito/ei juo 1989/90				Kulutus- tai täysmaito 1989/90			
	Juo edelleen	Siirtynyt rasvaisempaan	%	(N)	Juo edelleen	Siirtynyt kevyempään	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	99.0	1.0	100	(806)	27.4	72.6	100	(62)
45+	97.5	2.5	100	(717)	33.3	66.7	100	(69)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	99.3	0.7	100	(414)	20.6	79.4	100	(34)
45+	98.5	1.5	100	(205)	7.1	92.9	100	(28)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	98.3	1.7	100	(181)	14.3	85.7	100	(14)
45+	100.0	0	100	(53)	0	100	100	(5)
Muu								
< 45	100.0	0	100	(233)	25.0	75.0	100	(20)
45+	98.0	2.0	100	(152)	8.7	91.3	100	(23)
Työttömyyden kesto:								
lyhyt								
< 45	99.1	0.9	100	(226)	20.0	80.0	100	(15)
45+	98.9	1.1	100	(93)	11.1	88.9	100	(9)
Pitkä								
< 45	99.5	0.5	100	(188)	21.1	79.0	100	(19)
45+	98.2	1.8	100	(112)	5.3	44.7	100	(19)
Yhteensä								
< 45	1209	11		(1220)	24	72		(96)
45+	901	21		(922)	25	72		(97)
Yhteensä (N)	(2110)	(32)		(2142)	(49)	(144)	100	(193)

4.3.2 Leipärasva

Terveellisiksi leipärasvoiksi katsottiin kevytlevitteet, joissa on 40% tai 60% rasvaa, margariinit tai rasvavitteet, talousmargariini ja kasvisterolivalmisteet (vain 1997). Tästä ryhmästä käytetään taulukoissa nimitystä margariini/ei käytä. Epäterveelliseen vaihtoehtoon kuuluivat voi ja voiseokset. Taulukoissa 4.22-4.28 ei-vaihtoehto kuvaa epäterveellisiä vaihtoehtoja (voi ja voiseokset) käyttävien osuutta.

Terveellisiä leipärasvoja kulutti jo vuonna 1989/90 lähes kolme neljästä vastaajasta muissa paitsi vanhimmissa ikäryhmässä (taulukko 4.22). Vuoteen 1997 mennessä terveellisten leipärasvojen osuus oli lisääntynyt kaikissa ikä- ja koulutusryhmissä. Vähiten koulutetut käyttivät edelleen vähemmän terveellisiä leipärasvoja kuin koulutetuimmat. Työtilanteen mukaan ei leipärasvojen käytössä ollut eroa vuonna 1989/90, mutta vuonna 1997 työssä olleet (21.7%) kuluttivat hiukan työttöminä (16.1%) olleita enemmän terveellisiä leipärasvoja.

Miehillä ei ollut ikäryhmien välillä eroja leipärasvojen käytössä, koulutusryhmittäiset erot olivat samansuuntaiset kuin miehillä ja naisilla yhteensä (taulukko 4.23). Työttöminä olleet miehet (17.9%) käyttivät vuonna 1997 epäterveellisiä leipärasvoja työssä olleita vähemmän, muut työttömät lamatyöttömiä enemmän ja pitkäaikaistyöttömät lyhytaikaistyöttömiä enemmän.

Leipärasvan kulutuksen pysyvyyttä tarkasteltiin seuraamalla erikseen terveellisiä ja epäterveellisiä rasvalaatuja vuonna 1989/90 kuluttaneiden rasvalaintoja vuonna 1997. Epäterveellisiin leipärasvoihin oli siirtynyt hieman suurempi osa työssä olleista miehistä kuin työttöminä olleista (taulukko 4.24). Epäterveellisten leipärasvojen käytön pysyvyys oli pieni; sitkeimmin voin käyttöä jatkoivat edelleen vanhimmat miehet, vähiten koulutetut ja työssä olleet. Työttöminä olleista pitkäaikaistyöttömät miehet jatkoivat voin kuluttamista useammin kuin muut työttömät. Työssä olleet miehet jatkoivat voin kulutusta työttöminä olleita useammin riippumatta iästä (taulukko 4.24). Näinollen työttömyys vaikutti miehillä leipärasvojen käytössä positiiviseen suuntaan.

Taulukko 4.22. Leipärasvojen kulutus ja laatu vuonna 1989/90 ja vuonna 1997 taustatekijöiden mukaan.

	Leipärasvan laatu 1989/90			Leipärasvan laatu 1997			Yht. (N)
	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	70.8	29.2	100	83.0	17.0	100	(1252)
35-44	72.3	27.7	100	78.6	21.4	100	(1104)
45-54	70.7	29.3	100	79.6	20.4	100	(1191)
55-64	65.6	34.4	100	76.8	23.2	100	(573)
Koulutus*							
-9 vuotta	63.4	36.6	100	75.4	24.6	100	(836)
10-12	69.8	30.3	100	79.2	20.8	100	(1233)
13+	73.8	26.2	100	82.4	17.6	100	(1980)
Työtilanne 1997							
Työssä	70.3	29.7	100	78.3	21.7	100	(2908)
Työttömyyskokemus 1991-97	70.8	29.2	100	83.9	16.1	100	(1212)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	70.9	29.1	100	85.9	14.1	100	(481)
<i>Muu</i>	70.7	29.3	100	82.6	17.4	100	(731)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	71.9	28.1	100	85.9	14.1	100	(594)
<i>Pitkä</i>	69.7	30.3	100	82.0	18.0	100	(618)
Yhteensä ** %	70.4	29.6	100	80.0	20.0	100	
Yhteensä (N)	(2902)	(1218)		(3295)	(825)		(4120)

* tieto puuttuu n=79 ** tieto puuttuu n=94

Taulukko 4.23. Leipärasvojen kulutus ja laatu vuonna 1989/90 ja vuonna 1997 taustatekijöiden mukaan, miehet.

	Leipärasvan laatu 1989/90			Leipärasvan laatu 1997			Yht. (N)
	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	62.5	37.5	100	80.5	19.5	100	(568)
35-44	70.4	29.7	100	76.8	23.2	100	(479)
45-54	67.3	32.7	100	78.5	21.5	100	(498)
55-64	66.5	33.5	100	76.4	23.6	100	(254)
Koulutus*							
-9 vuotta	62.0	38.1	100	74.7	25.3	100	(431)
10-12	66.3	33.7	100	76.4	23.6	100	(573)
13+	69.1	30.9	100	81.2	18.2	100	(795)
Työtilanne 1997							
Työssä	66.3	33.7	100	76.8	23.2	100	(1264)
Työttömyyskokemus 1991-1997	66.9	33.1	100	82.1	17.9	100	(535)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	70.2	29.8	100	85.5	14.5	100	(228)
<i>Muu</i>	64.5	35.5	100	79.5	20.5	100	(307)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	69.8	30.2	100	85.3	14.7	100	(252)
<i>Pitkä</i>	64.3	35.7	100	79.2	20.9	100	(283)
Yhteensä ** %	66.5	33.5	100	78.4	21.6	100	
Yhteensä (N)	(1196)	(603)		(1410)	(389)		(1799)

* tieto puuttuu n=34 ** tieto puuttuu n= 47

Taulukko 4.24. Leipärasvan kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet.

Ikäryhmä 1997	Margariini/ei käytä 1989/90				Voi tai voiseos			
	Samoin edelleen	Siirtynyt rasvaisem- paan	%	(N)	Samoin edelleen	Siirtynyt kevyem- pään	%	(N)
22-34	89.6	10.4	100	(355)	34.7	65.3	100	(213)
35-44	89.0	11.0	100	(337)	52.1	47.9	100	(142)
45-54	91.6	8.4	100	(335)	48.5	51.5	100	(163)
55-64	91.7	8.3	100	(169)	54.1	45.9	100	(85)
Koulutus*								
-9 vuotta	90.9	9.1	100	(241)	52.6	47.4	100	(156)
10-12	88.7	11.3	100	(380)	47.7	52.3	100	(193)
13+	90.9	9.1	100	(549)	38.6	61.4	100	(246)
Työtilanne 97								
Työssä	89.9	10.1	100	(838)	48.8	51.2	100	(426)
Työttömyys- kokemus 1991-97								
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	91.3	8.7	100	(358)	36.7	63.3	100	(177)
<i>Muu</i>	93.1	6.9	100	(160)	32.4	67.7	100	(68)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	90.9	9.1	100	(176)	27.6	72.4	100	(76)
<i>Pitkä</i>	91.8	8.2	100	(182)	43.6	56.4	100	(101)
Yhteensä (N)	(1080)	(116)	100	(1196)	(273)	(330)	100	(603)

*tieto puuttuu n=34

Taulukko 4.25. Leipärasvan kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, miehet.

Ikäryhmä	Margariini/ei käytä 1989/90				Voi tai voiseos 1989/90			
	Samoin edelleen	Siirtynyt rasvai- sempaan	%	(N)	Samoin edelleen	Siirtynyt kevyem- pään	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	88.1	11.9	100	(453)	46.2	53.8	100	(236)
45+	92.0	8.1	100	(385)	52.1	47.9	100	(190)
Työttömyys- kokemus 1991-97								
< 45	91.6	8.4	100	(239)	32.8	67.2	100	(119)
45+	90.8	9.2	100	(119)	44.8	55.2	100	(58)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	91.7	8.3	100	(121)	28.3	71.7	100	(53)
45+	97.4	2.6	100	(39)	46.7	53.3	100	(15)
Muu								
< 45	91.5	8.5	100	(118)	36.4	63.6	100	(66)
45+	87.5	12.5	100	(80)	44.2	55.8	100	(43)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	90.3	9.7	100	(124)	24.1	75.9	100	(58)
45+	92.3	7.7	100	(52)	39.9	61.1	100	(18)
Pitkä								
< 45	93.0	7.0	100	(115)	41.0	59.0	100	(61)
45+	89.6	10.5	100	(67)	47.5	52.5	100	(40)
Yhteensä								
< 45	618	74		(692)	148	207		(355)
45+	462	42		(504)	125	123		(248)
Yhteensä (N)	(1080)	(116)		(1196)	(273)	(330)		(603)

Naisilla ikä- ja koulutusryhmittäiset erot olivat miehiä vastaavat; vuonna 1997 työssä olleet kuluttivat epäterveellisiä leipärasvoja useammin kuin työttöminä olleet (taulukko 4.26). Työttömyyden ajoituksella ja kestolla ei ollut merkitystä. Terveellisten leipärasvojen käytön pysyvyys oli hieman suurempi työttömänä kuin työssä olleilla, samoin myös epäterveellisten leipärasvojen käytön pysyvyys oli suurempi työssä olleilla (taulukko 4.27). Lamatyöttömät ja lyhytaikaisesti työttömät olivat luopuneet voinin käytöstä useammin kuin muut työttömät ja pitkäaikaistyöttömät. Työttömyys oli alle 45-vuotiailla naisilla vaikuttanut leipärasvojen käytössä terveelliseen suuntaan (taulukko 4.28).

Lama työttömyys vaikutti leipärasvan kulutukseen edullisesti sekä miehillä että kaikilla työttöminä olleilla miehillä ja työttöminä olleilla alle 45-vuotiaat naiset siirtyivät useammin terveellisimpien leipärasvavaihtoehtojen käyttäjiksi kuin vastaavanikäiset työssä pysyneet miehet ja naiset.

Taulukko 4.26. Leipärasvojen kulutus ja laatu vuonna 1989/90 ja vuonna 1997 taustatekijöiden mukaan, naiset.

	Leipärasvan laatu 1989/90			Leipärasvan laatu 1997			Yht. (N)
	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	Margariini ym.	Voi tai voiseos	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	77.6	22.4	100	85.1	14.9	100	(684)
35-44	73.8	26.2	100	80.0	20.0	100	(625)
45-54	73.2	26.8	100	80.4	19.6	100	(693)
55-64	64.9	35.1	100	77.1	22.9	100	(319)
Koulutus*							
-9 vuotta	65.8	34.2	100	76.8	23.2	100	(439)
10-12	72.7	27.3	100	81.5	18.5	100	(660)
13+	77.1	23.0	100	82.9	17.1	100	(1185)
Työtilanne 1997							
Työssä	73.4	26.6	100	79.5	20.5	100	(1644)
Työttömyyskokemus 1991-97	73.9	26.1	100	85.4	14.6	100	(677)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
Lama	71.5	28.5	100	86.2	13.8	100	(253)
Muu	75.2	24.8	100	84.9	15.1	100	(424)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
Lyhyt	73.4	26.6	100	86.3	13.7	100	(342)
Pitkä	74.3	25.7	100	84.5	15.5	100	(335)
Yhteensä ** %	73.5	26.5	100	81.2	18.8	100	100
Yhteensä (N)	(1706)	(615)	(2321)	(1885)	(436)	(2321)	(2321)

* tieto puuttuu n=37 ** tieto puuttuu n=47

Taulukko 4.27. Leipärasvan kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

Ikäryhmä 1997	Margariini/ei käytä 1989/90				Voi tai voiseos 1989/90			
	Samoin Edelleen	Siirtynyt rasvaisempiin	%	(N)	Samoin edelleen	Siirtynyt kevyempiin	%	(N)
22-34	91.2	8.9	100	(531)	36.0	64.1	100	(153)
35-44	88.9	11.1	100	(461)	45.1	54.9	100	(164)
45-54	90.7	9.3	100	(507)	47.9	52.2	100	(186)
55-64	91.8	8.2	100	(207)	50.0	50.0	100	(112)
Koulutus*								
-9 vuotta	90.7	9.3	100	(289)	50.0	50.0	100	(150)
10-12	90.4	9.6	100	(480)	42.2	57.8	100	(180)
13+	90.5	9.5	100	(913)	42.7	57.4	100	(272)
Työtilanne 97								
Työssä	89.3	10.7	100	(1206)	47.5	52.5	100	(438)
Työttömyyskokemus 1991-97	93.4	6.6	100	(500)	37.3	62.7	100	(177)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	92.8	7.2	100	(181)	30.6	69.4	100	(72)
<i> Muu</i>	93.7	6.3	100	(319)	41.9	58.1	100	(105)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
Lyhyt	93.2	6.8	100	(251)	33.0	67.0	100	(91)
Pitkä	93.6	6.4	100	(249)	41.9	58.1	100	(86)
Yhteensä (N)	(1544)	(162)		(1706)	(274)	(341)		(615)

* tieto puuttuu n=37

Taulukko 4.28. Leipärasvan kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, naiset.

Ikäryhmä	Margariini /ei käytä 1989/90				Voi tai voiseos 1989/90			
	Samoin edelleen	Siirtynyt rasvaisempiin	%	(N)	Samoin edelleen	Siirtynyt kevyempiin	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	88.5	11.5	100	(660)	46.3	53.7	100	(203)
45+	90.3	9.7	100	(546)	48.5	51.5	100	(235)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	93.4	6.6	100	(332)	30.7	69.3	100	(114)
45+	93.5	6.6	100	(168)	49.2	50.8	100	(65)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	94.2	5.8	100	(137)	31.0	69.0	100	(58)
45+	88.6	11.4	100	(44)	28.6	71.4	100	(14)
Muu								
< 45	92.8	7.2	100	(195)	30.4	69.6	100	(56)
45+	95.2	4.8	100	(124)	55.1	44.9	100	(49)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	93.6	6.4	100	(172)	29.4	70.6	100	(68)
45+	92.4	7.6	100	(79)	43.5	56.5	100	(23)
Pitkä								
< 45	93.1	6.9	100	(160)	32.6	67.4	100	(46)
45+	94.4	5.6	100	(89)	52.5	47.5	100	(40)
Yhteensä								
< 45	894	98	-	(992)	129	188	-	(317)
45+	650	64	-	(714)	145	153	-	(298)
Yhteensä (N)	(1544)	(162)	-	(1706)	(274)	(341)	-	(615)

4.3.3 Leipä

Uusimmissa ravintosuosituksissa korostetaan, että viljavalmisteita tulisi käyttää runsaasti, vähintään 5 viipaletta päivässä. Leivän kulutukseen laskettiin tutkimuksessa mukaan päivittäinen sekaleivän, ruisleivän ja ranskanleivän viipaleiden kulutus vuosina 1989/90 ja 1997. Kulutetut leipäviipaleet laskettiin yhteen laadusta riippumatta.

Vuonna 1989/90 leipäviipaleita kului riittävä (> 5) määrä alle puolella vastanneista, vuonna 1997 vähiten koulutetuista puolet kulutti riittävän määrän leipää päivässä, muissa koulutusryhmissä käyttö oli vähäisempää (taulukko 4.29). Vanhimmat vastaajat kuluttivat useammin terveellisen leipämäärän vuonna 1997 kuin nuoremmat. Nuorimmassa ikäryhmässä terveellisen määrän kuluttavien osuus pieneni vuoteen 1989/90 verrattuna. Koulutusryhmien väliset erot suurenivat seurannan aikana; vuonna 1989/90 eniten koulutetut kuluttivat vähiten leipää, vuonna 1997 samoin, mutta vähiten koulutettujen ryhmässä terveellisen määrän kuluttavien osuus oli entisestään lisääntynyt. Vuonna 1997 muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömät kuluttivat lamatyöttömiä useammin terveellisen määrän leipää.

Taulukko 4.29. Leivän kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan.

	Leipäviipaleiden määrä 1989/90			Leipäviipaleiden määrä 1997			Yht. (N)
	5+	<5	Yhteensä %	5+	<5	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	41.4	58.6	100	39.1	60.9	100	(1266)
35-44	42.9	57.1	100	46.2	53.8	100	(1111)
45-54	40.6	59.4	100	43.2	56.8	100	(1195)
55-64	44.7	55.3	100	48.6	51.4	100	(584)
Koulutus*							
-9 vuotta	45.3	54.7	100	51.4	48.6	100	(834)
10-12	43.5	56.5	100	44.1	56.0	100	(1244)
13+	39.8	60.2	100	39.9	60.1	100	(2003)
Työtilanne 1997							
Työssä	43.7	56.3	100	43.0	57.0	100	(2935)
Työttömyyskokemus 1991-97	41.3	58.7	100	44.7	55.3	100	(1221)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	43.1	56.9	100	39.2	60.8	100	(487)
<i>Muu</i>	44.1	55.9	100	48.4	51.6	100	(734)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	42.6	57.4	100	41.1	58.9	100	(599)
<i>Pitkä</i>	44.9	55.1	100	48.2	51.8	100	(622)
Yhteensä %	42.0	58.0	100	43.5	56.5	100	
Yhteensä ** (N)	(1747)	(2409)		(1808)	(2348)		(4156)

* tieto puuttuu n=78 ** tieto puuttuu n=58

Miehillä terveellisen määrän leipää kuluttavien osuudet vuonna 1997 olivat pienimmät nuorimmassa ikäryhmässä ja koulutetuilla. Työttömänä olleet kuluttivat hieman useammin terveellisen määrän leipää kuin työssä olevat (taulukko 4.30).

Leivän kulutuksen pysyvyyttä tarkasteltiin seuraamalla erikseen vuonna 1989/90 riittävän ja riittämättömän määrän leipää syövien osuutta vuoteen 1997. Riittävän ja riittämättömän leivän syönnin pysyvyys oli suurin piirtein yhtä suuri miehillä. Riittävän määrän leipää 1989/90 kuluttaneista miehistä eniten vähensivät leivän kulutusta nuoret, koulutetut ja lamatyöttömät (taulukot 4.31-4.32). Toisaalta liian vähän leipää vuonna 1989/90 kuluttaneista eniten leivän käyttöä lisäsivät vähiten koulutetut ja työttömänä olleista pitkäaikaistyöttömät miehet. Työttömänä olleet miehet ovat siirtyneet työssä olevia terveellisempään suuntaan leipäviipaleiden kulutuksessa, iästä riippumatta.

Taulukko 4.30. Leivän kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan, miehet.

	Leipäviipaleiden määrä 1989/90			Leipäviipaleiden määrä 1997			Yht. (N)
	5+	<5	Yhteensä %	5+	<5	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	55.3	44.7	100	50.1	49.9	100	(573)
35-44	56.5	43.5	100	59.0	41.0	100	(483)
45-54	53.9	46.1	100	54.3	45.7	100	(501)
55-64	56.3	43.7	100	58.2	41.8	100	(263)
Koulutus*							
-9 vuotta	58.3	41.7	100	63.5	36.6	100	(394)
10-12	58.8	41.2	100	55.0	45.0	100	(580)
13+	51.4	48.6	100	50.6	49.4	100	(808)
Työtilanne 1997							
Työssä	53.3	46.7	100	53.2	46.8	100	(1282)
Työttömyyskokemus 1991-97	60.4	39.6	100	58.6	41.5	100	(538)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	58.6	41.4	100	52.6	47.4	100	(232)
<i>Muu</i>	61.8	38.2	100	63.1	36.9	100	(306)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	61.7	38.3	100	53.8	46.3	100	(253)
<i>Pitkä</i>	59.3	40.7	100	62.8	37.2	100	(285)
Yhteensä %	55.4	44.6	100	54.8	45.2	100	
Yhteensä (N)	(1008)	(812)		(997)	(823)		(1820)

* tieto puuttuu n=38

Taulukko 4.31. Leivän kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet.

Ikäryhmä	5+ viipaletta 1989/90				< 5 viipaletta 1989/90			
	Samoin edelleen	Vähemmän	%	(N)	Samoin edelleen	Enemmän	%	(N)
1997								
22-34	60.9	39.1	100	(317)	63.3	36.7	100	(256)
35-44	76.9	23.1	100	(273)	64.3	35.7	100	(210)
45-54	70.7	29.3	100	(270)	64.9	35.1	100	(231)
55-64	74.3	25.7	100	(148)	62.6	37.4	100	(115)
Koulutus*								
-9 vuotta	77.5	22.5	100	(231)	56.4	43.6	100	(163)
10-12	69.8	30.2	100	(341)	66.1	33.9	100	(239)
13+	66.0	34.0	100	(415)	65.7	34.4	100	(393)
Työtilanne 97								
Työssä	69.1	30.9	100	(683)	64.9	35.1	100	(599)
Työttömyys-								
kokemus 1991-97	71.4	28.6	100	(325)	61.0	39.0	100	(213)
Työttömyyden								
ajoitus: Lama	66.9	33.1	100	(136)	67.7	32.3	100	(96)
Muu	74.6	25.4	100	(189)	55.6	44.4	100	(117)
Työttömyyden								
kesto:								
Lyhyt	68.6	31.4	100	(156)	70.1	29.9	100	(97)
Pitkä	74.0	26.0	100	(169)	53.5	46.6	100	(116)
Yhteensä (N)	(704)	(304)	100	(1008)	(519)	(293)	100	(812)

*tieto puuttuu n=38

Taulukko 4.32. Leivän kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, miehet.

Ikäryhmä	5+ viipaletta 1989/90				< 5 viipaletta 1989/90			
	Samoin edelleen	Vähemmän	%	(N)	Samoin edelleen	Vähemmän	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	66.2	33.8	100	(373)	64.7	35.3	100	(323)
45+	72.6	27.4	100	(310)	65.2	34.8	100	(276)
Työttömyys-								
kokemus 1991-97								
< 45	71.9	28.1	100	(217)	61.5	38.5	100	(143)
45+	70.4	29.6	100	(108)	60.0	40.0	100	(70)
Työttömyyden								
ajoitus: Lama								
< 45	65.4	34.6	100	(104)	68.5	31.5	100	(73)
45+	71.9	28.1	100	(32)	65.2	34.8	100	(23)
Muu								
< 45	77.9	22.1	100	(113)	54.3	45.7	100	(70)
45+	69.7	30.3	100	(76)	57.5	42.6	100	(47)
Työttömyyden								
kesto:								
Lyhyt								
< 45	69.6	30.4	100	(115)	71.2	28.8	100	(66)
45+	65.9	34.2	100	(41)	67.7	32.3	100	(31)
Pitkä								
< 45	74.5	25.5	100	(102)	53.3	46.8	100	(77)
45+	73.1	26.9	100	(67)	53.9	46.2	100	(39)
Yhteensä								
< 45	403	187		(590)	297	169		(466)
45+	301	117		(418)	222	124		(346)
Yhteensä (N)	(704)	(304)		(1008)	(519)	(293)		(812)

Riittävän maaran leipää kuluttivat vuonna 1989/90 useimmiten vanhimmat naiset, erot koulutusryhmittäin ja työtilanteen mukaan olivat pieniä (taulukko 4.33). Vuonna 1997 tilanne oli muuttunut siten, että vanhimmassa ikäryhmässä ja vähiten koulutetuilla, sekä muilla kuin pelkästään laman aikana työttömillä, oli terveellisen määrän leipää kuluttavien osuus lisääntynyt.

Naisilla riittämättömän leivän syönnin pysyvyys oli suurempi kuin riittävän leivän syönnin pysyvyys. Riittävän määrän leipää 1989/90 syöneistä nuorimmat naiset ja koulutetuimmat olivat useimmin vähentäneet leivän syöntiä (taulukko 4.34). Eroja työssä ja työttömänä olleiden välillä ei ollut. Työttömien joukossa lamatyöttömät olivat vähentäneet leivän syöntiä enemmän kuin muut. Toisaalta vähän leipää vuonna 1989/90 kuluttaneista eniten olivat lisänneet leivän kulutusta vähiten koulutetut ja pitkäaikaistyöttömät, mutta erot olivat pieniä. Aiemmin riittävästi leipää syöneistä, vuoteen 1997 mennessä leivänkäyttöään vähentäneistä naisista suurempi osa oli alle 45-vuotiaita (taulukko 4.35).

Taulukko 4.33. Leivän kulutus vuonna 1989/90 ja 1997 taustatekijöiden mukaan, naiset.

	Leipäviipaleiden määrä 1989/90			Leipäviipaleiden määrä 1997			Yht. (N)
	5+	<5	Yhteensä %	5+	<5	Yhteensä %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	29.9	70.1	100	30.0	70.0	100	(693)
35-44	32.5	67.5	100	36.3	63.7	100	(628)
45-54	31.0	69.0	100	35.2	64.8	100	(694)
55-64	35.2	64.8	100	40.8	59.2	100	(321)
Koulutus*							
-9 vuotta	33.5	66.5	100	40.7	59.3	100	(440)
10-12	30.1	69.9	100	34.5	65.5	100	(664)
13+	32.1	68.0	100	32.7	67.3	100	(1195)
Työtilanne 1997							
Työssä	32.1	67.9	100	35.1	64.9	100	(1653)
Työttömyyskokemus 1991-97							
1991-97	30.6	69.4	100	33.8	66.2	100	(683)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	29.0	71.0	100	27.1	72.9	100	(255)
<i>Muu</i>	31.5	68.5	100	37.9	62.2	100	(428)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	28.6	71.4	100	31.8	68.2	100	(346)
<i>Pitkä</i>	32.6	67.4	100	35.9	64.1	100	(337)
Yhteensä %	31.6	68.4	100	34.7	65.3	100	
Yhteensä (N)	(739)	(1597)	(2336)	(811)	(1525)		(2336)

*tieto puuttuu n=40

Taulukko 4.34. Leivän kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

	5+ viipaleita 1989/90				< 5 viipaleita 1989/90			
	Samoin Edelleen	Vähemmän	%	(N)	Samoin edelleen	Enemmän	%	(N)
Ikäryhmä 1997								
22-34	49.3	50.7	100	(207)	78.2	21.8	100	(486)
35-44	60.3	39.7	100	(204)	75.2	24.8	100	(424)
45-54	61.4	38.6	100	(215)	76.6	23.4	100	(479)
55-64	76.1	23.9	100	(113)	78.4	21.6	100	(208)
Koulutus*								
-9 vuotta	68.6	31.4	100	(156)	73.8	26.2	100	(321)
10-12	63.0	37.0	100	(200)	77.8	22.2	100	(464)
13+	54.8	45.2	100	(383)	77.7	22.3	100	(812)
Työtilanne 97								
Työssä	59.8	40.2	100	(530)	76.6	23.4	100	(1123)
Työttömyys- kokemus 1991-97								
1991-97	60.3	39.7	100	(209)	77.9	22.2	100	(474)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	48.7	51.4	100	(74)	81.8	18.2	100	(181)
<i>Muu</i>	66.7	33.3	100	(135)	75.4	24.6	100	(293)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	61.6	38.4	100	(99)	80.2	19.8	100	(247)
<i>Pitkä</i>	59.1	40.9	100	(110)	75.3	24.7	100	(227)
Yhteensä (N)	(443)	(296)	100	(739)	(1229)	(368)	100	(1597)

* tieto puuttuu n=38

Taulukko 4.35. Leivän kulutuksen pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

Ikäryhmä	5+ viipaletta 1989/90				< 5 viipaletta 1989/90			
	Samoin edelleen	Vähemmän	%	(N)	Samoin edelleen	Enemmän	%	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	56.2	43.8	100	(276)	75.9	24.1	100	(594)
45+	63.8	36.2	100	(254)	77.3	22.7	100	(529)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	51.9	48.2	100	(135)	78.5	21.5	100	(316)
45+	75.7	24.3	100	(74)	76.6	23.4	100	(158)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	47.5	52.5	100	(61)	83.8	16.2	100	(136)
45+	53.9	46.2	100	(13)	75.6	24.4	100	(45)
Muu								
< 45	55.4	44.6	100	(74)	74.4	25.6	100	(180)
45+	80.3	19.7	100	(61)	77.0	23.0	100	(113)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	53.9	46.2	100	(65)	81.6	18.4	100	(179)
45+	76.5	23.5	100	(34)	76.5	23.5	100	(68)
Pitkä								
< 45	50.0	50.0	100	(70)	74.5	25.6	100	(137)
45+	75.0	25.0	100	(40)	76.7	23.3	100	(90)
Yhteensä								
< 45	225	186		(411)	699	211		(910)
45+	218	110		(328)	530	157		(687)
Yhteensä (N)	(443)	(296)		(739)	(1229)	(368)		(1597)

Työttömänä olleet naiset eivät yleisesti ottaen eronneet selvästi työssä olevista leipäviipaleiden kulutuksen suhteen, mutta miehillä eroja löytyi. Työttömät miehet kuluttivat leipää terveellisen määrän useammin kuin työssä pysyneet. Nuoret ja koulutetut miehet ja naiset sekä lamatyöttömät naiset vähensivät leivän käyttöä, pitkäaikaistyöttömät puolestaan lisäsivät.

4.3.4 Vihannekset

Tutkimusjakson aikana vihanneksen syönti on lisääntynyt. Vuonna 1989/80 31.7 % miehistä ja naisista ilmoitti syövänsä vihanneksia päivittäin. Vastaava osuus vuonna 1997 oli 39.2 % (taulukko 4.36). Molempina tutkimusajankohtina vähiten vihanneksia syötiin nuorisryhmässä, mutta myös työttömyyskokemuksen omaavien ryhmässä. Yleisintä vihanneksen syöntiä oli 13 vuotta tai enemmän koulutetuilla naisilla.

Miehet söivät harvemmin vihanneksia kuin naiset. Vuonna 1989/90 24.9 % miehistä ja 37.0 % naisista söi vihanneksia päivittäin. Vastaavat osuudet vuonna 1997 olivat 32.5 % ja 44.4 % (taulukot 4.37 ja 4.40). Koulutusryhmittäin tarkasteltaessa sekä miehistä että naisista vähemmän koulutetut söivät harvemmin vihanneksia päivittäin. Työttömyyskokemuksen omaavat erottuvat sekä miehillä että naisilla koko ajan töissä olleista siten että söivät harvemmin vihanneksia.

Taulukko 4.36. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet ja naiset yhdistetty.

	Söi päivittäin vihanneksia 1989/90			Söi päivittäin vihanneksia 1997			Yhteensä (N)
	Kyllä	Ei	Yht.%	Kyllä	Ei	Yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	24.4	75.6	100	32.1	67.9	100	(1267)
35-44	34.7	65.3	100	41.2	58.8	100	(1111)
45-54	36.4	63.6	100	44.7	55.3	100	(1200)
55-64	32.0	68.0	100	39.5	60.5	100	(585)
Koulutus*							
-9 vuotta	21.0	79.0	100	29.5	70.5	100	(840)
10-12	28.2	71.8	100	33.8	66.2	100	(1246)
13+	38.6	61.4	100	47.1	52.9	100	(2004)
Työtilanne 1997							
Työssä	34.3	65.7	100	41.6	58.4	100	(2939)
Työttömyyskokemus 1991-97							
25.4	74.6	100	33.5	66.5	100	(1224)	
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	26.9	73.1	100	37.0	63.0	100	(487)
<i>Muu</i>	24.4	75.6	100	31.2	68.8	100	(737)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	27.3	72.7	100	35.3	64.7	100	(601)
<i>Pitkä</i>	23.6	76.4	100	31.8	68.2	100	(623)
Yhteensä* %	31.7	68.3	100	39.2	60.8	100	
Yhteensä (N)	(1318)	(2845)		(1632)	(2531)		(4163)

Puuttuvia 51 * puuttuvia 73 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.37. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet taustatekijöiden mukaan.

	Söi päivittäin vihanneksia 1989/90			Söi päivittäin vihanneksia 1997			Yhteensä (N)
	Kyllä	Ei	Yht.%	Kyllä	Ei	Yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	19.9	80.1	100	25.8	74.2	100	(574)
35-44	26.0	74.0	100	34.1	65.9	100	(484)
45-54	29.4	70.6	100	36.9	63.1	100	(504)
55-64	25.1	74.9	100	36.1	63.9	100	(263)
Koulutus *							
-9 vuotta	15.9	84.1	100	24.2	75.8	100	(397)
10-12	22.3	77.7	100	27.8	72.2	100	(583)
13+	31.5	68.5	100	40.6	59.4	100	(810)
Työtilanne 1997							
Työssä	27.2	72.8	100	34.6	65.4	100	(1285)
Työttömyyskokemus 1991-97							
19.3	80.7	100	27.6	72.4	100	(540)	
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	22.8	77.2	100	32.3	67.7	100	(232)
<i>Muu</i>	16.6	83.4	100	24.0	76.0	100	(308)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	22.7	77.3	100	29.8	70.2	100	(255)
<i>Pitkä</i>	16.1	83.9	100	25.6	74.4	100	(285)
Yhteensä %	24.9	75.1	100	32.5	67.5	100	
Yhteensä (N)	(454)	(1371)		(594)	(1231)		(1825)

Puuttuvia 51 * puuttuvia 73 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.38. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet.

	Päivittäin vihanneksia 1989/90				Vihanneksia harvemmin tai ei lainkaan 1989/90				Yhteensä (N)
	Söi edelleen päiv.	Ei päiv.	Yht. %	Yht. (N)	Ei päiv.	Söi päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	
Ikäryhmä 1997									
22-34	43.9	56.1	100	(114)	78.7	21.3	100	(460)	(574)
35-44	57.9	42.1	100	(126)	74.3	25.7	100	(358)	(484)
45-54	68.9	31.1	100	(148)	76.4	23.6	100	(356)	(504)
55-64	66.7	33.3	100	(66)	74.1	25.9	100	(197)	(263)
Koulutus *									
-9 vuotta	55.6	44.4	100	(63)	81.7	18.3	100	(334)	(397)
10-12	51.5	48.5	100	(130)	79.0	21.0	100	(453)	(583)
13+	64.7	35.3	100	(255)	70.5	29.5	100	(555)	(810)
Työtilanne 97									
Työssä	59.4	40.6	100	(350)	74.7	25.3	100	(935)	(1285)
Työttömyys-kokemus 1991-97									
Työttömyyden ajoitus:									
Lama	54.7	45.3	100	(53)	74.3	25.7	100	(179)	(232)
Muu	62.7	37.3	100	(51)	83.7	16.3	100	(257)	(308)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt	51.7	48.3	100	(58)	76.6	23.4	100	(197)	(255)
Pitkä	64.4	32.6	100	(46)	82.4	17.6	100	(239)	(285)
Yhteensä %	59.3	40.7	100		76.3	23.7	100		
Yhteensä (N)	(269)	(185)		(454)	(1046)	(325)		(1371)	(1825)

Puuttuvia 21

*puuttuvia 35 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.39. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet.

	Söi päivittäin vihanneksia 1989/90				Harvemmin tai ei lainkaan vihanneksia 1989/90				Yhteensä (N)
	Söi edelleen päivittäin	Ei	Yht. %	Yht. (N)	Ei päivittäin	Päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	
1997 Ikäryhmä									
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	51.1	48.9	100	(178)	74.7	25.3	100	(518)	(696)
45+	68.0	32.0	100	(172)	74.6	25.4	100	(417)	(589)
Työttömyys Kokemus 1991-97									
< 45	51.6	48.4	100	(62)	80.3	19.7	100	(300)	(362)
45+	69.0	31.0	100	(42)	78.7	21.3	100	(136)	(178)
Työttömyyden ajoitus:									
Lama									
< 45	43.9	56.1	100	(41)	75.2	24.8	100	(137)	(178)
45+	91.7	8.3	100	(12)	71.4	28.6	100	(42)	(54)
Muu									
< 45	66.7	33.3	100	(21)	84.7	15.3	100	(163)	(184)
45+	60.0	40.0	100	(30)	81.9	18.1	100	(94)	(124)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	42.5	57.5	100	(40)	76.2	23.8	100	(143)	(183)
45+	72.2	27.8	100	(18)	77.8	22.2	100	(54)	(72)
Pitkä									
< 45	68.2	31.8	100	(22)	84.1	15.9	100	(157)	(179)
45+	66.7	33.3	100	(24)	79.3	20.7	100	(82)	(106)
Yhteensä									
< 45	51.3	48.8	100	(240)	76.8	23.2	100	(818)	(1058)
45+	68.2	31.8	100	(214)	75.6	24.4	100	(553)	(767)
Yhteensä %	59.3	40.7	100		76.3	23.7	100		
Yhteensä (N)	(269)	(185)		(454)	(1046)	(325)		(1371)	(1825)

Puuttuvia 21

Tarkasteltaessa päivittäisen vihannesten syönnin pysyvyyttä havaitaan, että 59.3 % miehistä ja 64.6 % naisista, jotka vuonna 1989/90 söivät vihannuksia päivittäin, söivät vihannuksia päivittäin myös vuonna 1997 (taulukko 4.38 ja 4.41). Naisilla työttömyyskokemuksen omaavat olivat harvemmin säilyttäneet tämän ruokatottumuksen kuin koko ajan töissä olleet. Miehillä vastaavaa eroa ei ollut. Niistä, jotka vuonna 1989/90 eivät syöneet päivittäin vihannuksia, miehistä 23.7 % ja naisista 32.6 % ilmoitti vuonna 1997 syövänsä vihannuksia päivittäin. Ylimpään koulutusryhmään kuuluvat ja koko ajan töissä olleet olivat eniten lisänneet vihannesten syöntiä tutkimusjakson aikana.

Tarkasteltaessa päivittäisen vihannesten syönnin pysyvyyttä iän mukaan, havaitaan että yli 45-vuotiaista miehistä 68.2 % ja naisista 70.5 % ilmoitti syövänsä edelleen vuonna 1997 päivittäin vihannuksia. Vastaavat osuudet alle 45-vuotiailla olivat 51.3 % ja 59.3 % (taulukot 4.39 ja 4.42).

Taulukko 4.40. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, naiset taustatekijöiden mukaan.

	Syö päivittäin vihannuksia 1989/90			Syö päivittäin vihannuksia 1997			Yhteensä (N)
	Kyllä	Ei	Yht.%	Kyllä	Ei	yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	28.1	71.9	100	37.4	62.6	100	(693)
35-44	41.3	58.7	100	46.7	53.3	100	(627)
45-54	41.5	58.5	100	50.3	49.7	100	(696)
55-64	37.6	62.4	100	42.2	57.8	100	(322)
Koulutus *							
-9 vuotta	25.5	74.5	100	34.3	65.7	100	(443)
10-12	33.3	66.7	100	39.1	60.9	100	(663)
13+	43.5	56.5	100	51.4	48.6	100	(1194)
Työtilanne 1997							
Työssä	39.7	60.3	100	47.0	53.0	100	(1654)
Työttömyyskokemus 1991-97							
30.3	69.7	100	38.2	61.2	100	(684)	
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	30.6	69.4	100	41.2	58.8	100	(255)
<i>Muu</i>	30.1	69.9	100	36.4	63.6	100	(429)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	30.6	69.4	100	39.3	60.7	100	(346)
<i>Pitkä</i>	29.9	70.1	100	37.0	63.0	100	(338)
Yhteensä %	37.0	63.0	100	44.4	55.6	100	
Yhteensä (N)	(864)	(1474)		(1038)	(1300)		(2338)

Taulukko 4.41. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997 naiset.

	Söi päivittäin vihannuksia 1989/90				Vihannuksia harvemmin tai ei-lainkaan 1989/90				Yhteensä (N)
	Söi edelleen päivittäin	Ei päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	Ei päivittäin	Söi päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	
Ikäryhmä 1997									
22-34	52.3	47.7	100	(195)	68.5	31.5	100	(498)	(693)
35-44	64.5	35.5	100	(259)	65.8	34.2	100	(368)	(627)
45-54	72.3	27.7	100	(289)	65.4	34.6	100	(407)	(696)
55-64	66.1	33.9	100	(121)	72.1	27.9	100	(201)	(322)
Koulutus *									
-9 vuotta	63.7	36.3	100	(113)	75.8	24.2	100	(330)	(443)
10-12	58.4	41.6	100	(221)	70.6	29.4	100	(442)	(663)
13+	67.4	32.6	100	(519)	60.9	39.1	100	(675)	(1194)
Työtilanne 97									
Työssä	66.4	33.6	100	(657)	65.8	34.2	100	(997)	(1654)
Työttömyyskokemus 1991-97									
58.9	41.1	100	(207)	70.9	29.1	100	(477)	(684)	
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	66.7	33.3	100	(78)	70.1	29.9	100	(177)	(255)
<i>Muu</i>	54.3	45.7	100	(129)	71.3	28.7	100	(300)	(429)
<i>Työttömyyden kesto: Lyhyt</i>	57.5	42.5	100	(106)	68.8	31.3	100	(240)	(346)
<i>Pitkä</i>	60.4	39.6	100	(101)	73.0	27.0	100	(237)	(338)
Yhteensä %	64.6	35.4	100		67.4	32.6	100		
Yhteensä (N)	(558)	(306)		(864)	(994)	(480)		(1474)	(2338)

Puuttavia 30

* puuttavia 38 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.42. Vihannesten syönti vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, naiset.

Ikäryhmä	Söi päivittäin vihanneksia 1989/90				Harvemmin tai ei-lainkaan vihanneksia 1989/90			Yhteensä	
	Syö edelleen päivittäin	Ei päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	Ei enää syö päivittäin	Päivittäin	Yht. %	Yht. (N)	(N)
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	60.5	39.5	100	(334)	63.7	36.3	100	(535)	(869)
45+	72.4	27.6	100	(323)	68.2	31.8	100	(462)	(785)
Työttömyyskokemus 1991-97									
< 45	55.8	44.2	100	(120)	73.1	26.9	100	(331)	(451)
45+	63.2	36.8	100	(87)	65.8	34.2	100	(146)	(233)
Työttömyyden ajoitus:									
Lama									
< 45	69.6	30.4	100	(56)	68.1	31.9	100	(141)	(197)
45+	59.1	40.9	100	(22)	77.8	22.2	100	(36)	(58)
Muu									
< 45	43.8	56.3	100	(64)	76.8	23.2	100	(190)	(254)
45+	64.6	35.4	100	(65)	61.8	38.2	100	(110)	(175)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	55.9	44.1	100	(68)	68.2	31.8	100	(176)	(244)
45+	60.5	39.5	100	(38)	70.3	29.7	100	(64)	(102)
Pitkä									
< 45	55.8	44.2	100	(52)	78.7	21.3	100	(155)	(207)
45+	65.3	34.7	100	(49)	62.2	37.8	100	(82)	(131)
Yhteensä									
< 45	59.3	40.7	100	(454)	67.3	32.7	100	(866)	(1320)
45+	70.5	29.5	100	(410)	67.6	32.4	100	(608)	(1018)
Yhteensä %	64.6	35.4	100		67.4	32.6	100		
Yhteensä (N)	(558)	(306)		(864)	(994)	(480)		(1474)	(2338)

4.3.5 Ruokatottumusindeksi

Ruokatottumuksien kehitystä tutkimusjakson aikana kuvataan käyttämällä neljään osioon perustuvaa terveellisten ruokatottumusten indeksiä. Jos vastaaja on ilmoittanut omaavansa vähintään kolme neljästä ravintosuosituksen mukaisesta tottumuksesta, hänen ruokatottumuksensa on katsottu terveelliseksi. Suositusten mukaisia tottumuksia ovat: käyttää vihanneksia päivittäin, välttää rasvaista maitoa (tila- ja täysmaitoa), käyttää kevytlevitettä tai margariinia leivällä tai on käyttämättä leipärasvaa ja syö leipää enemmän kuin viisi viipaletta päivässä.

Terveelliset ruokatottumukset olivat lisääntyneet vuodesta 1989/90 vuoteen 1997. Vuonna 1989/90 voitiin päätellä 44.6 % syövän tässä mielessä terveellisesti. Vastaava osuus vuonna 1997 oli 54.5 % (taulukko 4.43). Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuorin ikäryhmä ilmoitti vähiten terveellisiä ruokatottumuksia molempina tutkimusajankohtina. Koulutusryhmien väliset erot ovat säilyneet vuodesta 1989/90 vuoteen 1997; 13 vuotta tai enemmän opiskelleet söivät muita koulutusryhmiä terveellisemmin. Koko ajan työssä olleiden ja työttömyyden kokeneiden miesten välillä ei ollut merkittävää eroa kumpanakaan tutkimusajankohtana (taulukko 4.44.) Työttömien miesten joukossa vähiten terveellisiä ruokatottumuksia ilmoittivat pitkään työttömänä olleet.

Tarkasteltaessa miesten ruokatottumuksissa tapahtuneita muutoksia vuodesta 1989/90 vuoteen 1997 havaitaan, että 71.9 % niistä, jotka ilmoittivat vuonna 1989/90 syöneensä terveellisesti ero ruokaindeksiin mukaan mitattuna, söivät terveellisesti myös vuonna 1997. 22-34-vuotiaat ilmoittivat eniten siirtymistä epäterveelliseen suuntaan (37.9 %) (taulukko 4.45). Vuonna 1989/90 epäterveellisten ruokatottumusten omaavien ryhmästä 42.5 % oli muuttanut ruokatottumuksiaan terveelliseen suuntaan. 13 vuotta tai enemmän kouluja käyneet olivat parantaneet ruokatottumuksiaan useammin kuin muihin koulutusryhmiin kuuluvat. Työtilanteen mukaan tarkasteltuna muutoksessa ei ole havaittavissa eroja. Työttömien joukossa pitkään työttömänä olleet ovat muuttaneet harvemmin ruokatottumuksiaan terveelliseen suuntaan kuin puoli vuotta tai vähemmän työttömänä olleet. Pitkään työttöminä olleista 41.0 % ilmoitti terveellisempiä ruokatottumuksia vuonna 1997 kuin vuonna

1989/90 ja vastaavasti 48.8 % lyhyemmän ajan työttömänä olleista. Kun tarkastellaan ikäryhmittäin työttömänä olleita, havaitaan, että eniten ruokatottumuksia terveelliseen suuntaan olivat muuttaneet alle 45-vuotiaat puoli vuotta tai vähemmän työttömänä olleet (51 % vs 41 %) (taulukko 4.46).

Taulukko 4.43. Terveelliset ruokatottumukset työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden mukaan, molemmat sukupuolet yhteensä (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90			Terveelliset ruokatottumukset 1997			Yhteensä (N)
	on	ei	yht. %	on	ei	yht. %	
Ikäryhmä							
22-34	40.3	59.7	100	50.0	50.0	100	(1242)
35-44	48.6	51.4	100	57.4	42.6	100	(1092)
45-54	46.7	53.3	100	55.9	44.1	100	(1178)
55-64	41.9	58.1	100	55.6	44.4	100	(561)
Koulutus *							
-9 vuotta	35.5	64.5	100	49.0	51.0	100	(820)
10-12	43.9	56.1	100	51.0	49.0	100	(1218)
13+	49.2	50.8	100	59.2	40.8	100	(1965)
Työtilanne 1997							
Työssä	45.8	54.2	100	54.8	45.2	100	(2874)
Työttömyyskokemus 1991-97	41.9	58.1	100	53.7	46.3	100	(1199)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	43.7	56.3	100	54.4	45.6	100	(476)
<i>Muu</i>	40.7	59.3	100	53.3	46.7	100	(723)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	43.0	57.0	100	54.5	45.5	100	(769)
<i>Pitkä</i>	39.8	60.2	100	52.3	47.7	100	(430)
Yhteensä %	44.6	55.4	100	54.5	45.5	100	
Yhteensä (N)	(1817)	(2256)		(2218)	(1855)		(4073)

Puuttuvia 141 (riittämättömät tiedot ruokatottumuksista)* puuttuvia 70 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.44. Terveelliset ruokatottumukset iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan, miehet (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90			Terveelliset ruokatottumukset 1997			Yhteensä (N)
	On	ei	yht. %	on	ei	yht. %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	41.1	58.9	100	50.9	49.1	100	(564)
35-44	49.4	50.6	100	58.6	41.4	100	(474)
45-54	48.2	51.8	100	57.5	42.5	100	(492)
55-64	43.1	56.9	100	58.5	41.5	100	(248)
Koulutus*							
-9 vuotta	39.1	60.9	100	53.1	46.9	100	(386)
10-12	46.7	53.3	100	51.5	48.5	100	(567)
13+	47.9	52.1	100	60.6	39.4	100	(791)
Työtilanne 1997							
Työssä	45.3	54.7	100	55.0	45.0	100	(1253)
Työttömyyskokemus 1991-97	46.3	53.7	100	57.9	42.1	100	(525)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	50.4	49.6	100	61.2	38.8	100	(224)
<i>Muu</i>	43.9	56.1	100	55.5	44.5	100	(301)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	51.0	49.0	100	61.5	38.5	100	(247)
<i>Pitkä</i>	42.1	57.4	100	54.7	45.3	100	(278)
Yhteensä %	45.6	54.4	100	55.8	44.2	100	
Yhteensä (N)	(810)	(968)		(993)	(785)		(1778)

Puuttuvia 68 (tiedot ruokatottumuksista riittämättömät)

* puuttuvia 34 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.45. Vuosina 1989/90 terveellisten ja ei-terveellisten ruokatottumusten omanneiden jakaumat iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan vuonna 1997, miehet (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90				Epäterveelliset ruokatottumukset 1989/90				Yhteensä (N)
	On edelleen 1997	Ei-terv. 1997	%	(N)	Edelleen epäterv. 1997	On terveelliset 1997	%	(N)	
Ikäryhmä 1997									
22-34	62.1	37.9	100	(232)	56.9	43.1	100	(332)	(564)
35-44	74.4	25.6	100	(234)	56.7	43.3	100	(240)	(474)
45-54	77.2	23.8	100	(237)	60.8	39.2	100	(255)	(492)
55-64	75.7	24.3	100	(107)	54.6	45.4	100	(141)	(248)
Koulutus*									
-9 vuotta	73.5	26.5	100	(151)	60.0	40.0	100	(235)	(386)
10-12	67.5	32.5	100	(265)	62.6	37.4	100	(302)	(567)
13+	74.7	25.3	100	(379)	52.4	47.6	100	(412)	(791)
Työtilanne 1997									
Työssä	71.1	28.9	100	(567)	58.3	41.7	100	(686)	(1253)
Työttömyyskokemus 1991-97									
73.7	26.3	100	(243)	55.7	44.3	100	(282)	(525)	
Työttömyyden ajoitus:									
<i>Lama</i>	75.7	24.3	100	(111)	53.1	46.9	100	(113)	(224)
<i>Muu</i>	72.0	28.0	100	(132)	57.4	42.6	100	(169)	(301)
Työttömyyden kesto:									
<i>Lyhyt</i>	73.8	26.2	100	(126)	51.2	48.8	100	(121)	(247)
<i>Pitkä</i>	73.5	26.5	100	(117)	59.0	41.0	100	(161)	(278)
Yhteensä %	71.9	28.1	100		57.7	42.5	100		
Yhteensä (N)	(582)	(228)		(810)	(557)	(411)		(968)	(1778)

Taulukko 4.46. Vuosina 1989/90 terveellisten ja ei-terveellisten ruokatottumusten omanneiden jakaumat työtilanteen ja iän mukaan 1997, miehet.

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90				Epäterveelliset ruokatottumukset 1989/90				Yhteensä (N)
	Edelleen terveelliset	Ei-terveelliset	%	(N)	Edelleen epäterveelliset	On terveelliset	%	(N)	
Ikäryhmä 1997									
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	64.9	35.1	100	(308)	58.1	41.9	100	(377)	(685)
45+	78.4	21.6	100	(259)	58.6	41.4	100	(309)	(568)
Työttömyyskokemus 1991-97									
< 45	74.7	25.3	100	(158)	54.4	45.6	100	(195)	(353)
45+	71.8	28.8	100	(85)	58.6	41.4	100	(87)	(172)
Työttömyyden ajoitus: Lama									
< 45	70.2	29.8	100	(84)	53.4	46.6	100	(88)	(172)
45+	92.6	7.4	100	(27)	52.0	48.0	100	(25)	(52)
Muu									
< 45	79.7	20.3	100	(74)	55.1	44.9	100	(107)	(181)
45+	62.1	37.9	100	(58)	61.3	38.7	100	(62)	(120)
Työttömyyden kesto:									
<i>Lyhyt</i>									
< 45	73.0	27.0	100	(89)	48.9	51.0	100	(90)	(179)
45+	75.7	24.3	100	(37)	58.1	41.9	100	(31)	(68)
<i>Pitkä</i>									
< 45	76.8	23.2	100	(69)	59.0	41.0	100	(105)	(174)
45+	68.8	31.3	100	(48)	58.9	41.1	100	(56)	(104)
Yhteensä									
< 45	68.2	31.8	100	(466)	56.8	43.2	100	(572)	(1038)
45+	76.7	23.3	100	(344)	58.6	41.4	100	(396)	(740)
Yhteensä % (N)	71.9	28.1	100	(810)	57.5	42.5	100	(968)	(1778)

Puuttavia 68 (tiedot ruokatottumuksista riittämättömät)
puuttavia 34 (koulustieto puuttuu)

Vuonna 1989/90 43.9 % naisista ilmoitti terveellisiä ruokatottumuksia ja vastaava osuus vuonna 1997 oli 53.4 % (taulukko 4.47) Nuorin ikäryhmä ilmoitti vähemmän terveellisiä ruokatottumuksia kuin muut ikäryhmät molempina tutkimusajankohtina. Koulutusryhmien väliset erot ovat säilyneet, niin että vähemmän koulutetut naiset söivät epäterveellisemmin. Työttömyyskokemuksia omaavat naiset ilmoittivat harvemmin terveellisiä ruokatottumuksia kuin koko ajan työssä olleet.

71.1 % naisista, jotka söivät terveellisesti vuonna 1989/90, söi terveellisesti myös vuonna 1997 (taulukko 4.48). Epäterveellisempään suuntaan ruokatottumuksiaan olivat muuttaneet ikäryhmistä eniten 22-34-vuotiaat (36.4 %). Koulutusryhmien väliset erot eivät olleet suuret, mutta työtilanteen mukaan tarkasteltaessa on havaittavissa, että työttömyyttä kokeneet naiset olivat useammin muuttaneet ruokatottumuksiaan epäterveelliseen suuntaan kuin koko ajan työssä olleet (33.6 % vs 27.3 %). Kun mukaan otetaan työttömyyden ajoituksen vaikutus, havaitaan että varsinkin laman aikana työttömyyttä kokeneet naiset ovat useammin muuttaneet terveellisiä ruokatottumuksiaan epäterveelliseen suuntaan (40.2 %) kuin muut työttömyyttä kokeneet (29.6 %).

Vuonna 1989/90 epäterveellisiä ruokatottumuksia ilmoittaneista naisista 39.5 % oli muuttanut ruokatottumuksiaan terveelliseen suuntaan (taulukko 4.48). Muutoksia terveelliseen suuntaan oli eniten nuoremmissa ikäryhmissä ja 13 vuotta tai enemmän opiskelleiden koulutusryhmässä. Sekä koko ajan työssä olleet että työttömyyttä kokeneet naiset ilmoittivat jokseenkin yhtä paljon muuttaneensa ruokatottumuksiaan ruokasuositusten mukaiseen suuntaan (noin 40%).

Taulukko 4.47. Terveelliset ruokatottumukset iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan, naiset (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90			Terveelliset ruokatottumukset 1997			Yhteensä (N)
	on	ei	yht.%	on	ei	yht. %	
Ikäryhmä 1997							
22-34	39.7	60.3	100	49.3	50.7	100	(678)
35-44	48.1	51.9	100	56.5	43.5	100	(618)
45-54	45.6	54.4	100	54.7	45.3	100	(686)
55-64	40.9	59.1	100	53.4	46.6	100	(313)
Koulutus *							
-9 vuotta	32.3	67.7	100	45.4	54.6	100	(434)
10-12	41.5	58.5	100	50.5	49.5	100	(651)
13+	50.0	50.0	100	58.3	41.7	100	(1174)
Työtilanne 1997							
Työssä	46.1	53.9	100	54.6	45.4	100	(1621)
Työttömyyskokemus 1991-97							
<i>Työttömyyden ajoitus: Laina</i>	38.5	61.5	100	48.4	51.6	100	(252)
<i>Muu</i>	38.4	61.6	100	51.7	48.3	100	(422)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	37.6	62.4	100	50.6	49.4	100	(340)
<i>Pitkä</i>	39.2	60.8	100	50.3	49.7	100	(334)
Yhteensä (N)	43.9	56.1	100	53.4	46.6	100	
Yhteensä %	(1007)	(1288)		(1225)	(1070)		(2295)

Taulukko 4.48. Vuosina 1989/90 terveellisten ja epäterveellisten ruokatottumusten omanneiden jakaumat iän, koulutuksen ja työtilanteen mukaan vuonna 1997, naiset (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90				Terveylliset ruokatottumukset 1989/90				Yhteensä (N)
	On edelleen 1997	Ei-terv. 1997	%	(N)	Edelleen ei-terv. 1997	On terveelliset 1997	%	(N)	
Ikäryhmä 1997									
22-34	63.6	36.4	100	(269)	60.1	39.9	100	(409)	(678)
35-44	71.7	28.3	100	(267)	57.6	42.4	100	(321)	(618)
45-54	72.5	27.5	100	(313)	60.3	39.7	100	(373)	(686)
55-64	82.0	18.0	100	(128)	66.5	33.5	100	(185)	(313)
Koulutus*									
-9 vuotta	70.0	30.0	100	(140)	66.3	33.7	100	(294)	(434)
10-12	71.1	28.9	100	(270)	64.0	36.0	100	(381)	(651)
13+	71.2	28.8	100	(587)	54.5	45.5	100	(587)	(1174)
Työtilanne 1997									
Työssä	72.7	27.3	100	(748)	60.9	39.1	100	(873)	(1621)
Työttömyyskokemus 1991-97	66.4	33.6	100	(259)	59.5	40.5	100	(415)	(674)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lama</i>	59.8	40.2	100	(97)	58.7	41.3	100	(155)	(252)
<i>Muu</i>	70.4	29.6	100	(162)	60.0	40.0	100	(260)	(422)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	64.1	35.9	100	(128)	57.5	42.5	100	(212)	(340)
<i>Pitkä</i>	68.7	31.3	100	(131)	61.6	38.4	100	(203)	(334)
Yhteensä %	71.1	28.9	100		60.5	39.5	100		
Yhteensä (N)	(716)	(291)		(1007)	(779)	(509)		(1288)	(2295)

Puuttuvia yhteensä 73 (tiedot ruokatottumuksista riittämättömät)

* puuttuvia 36 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.49. Vuosina 1989/90 terveellisten ja ei-terveellisten ruokatottumusten omanneiden jakaumat työtilanteen ja iän mukaan 1997, naiset (%).

	Terveelliset ruokatottumukset 1989/90				Epäterveelliset ruokatottumukset 1989/90				Yhteensä (N)
	Edelleen terveelliset	Ei-terveelliset	%	(N)	Edelleen epäterveelliset	On terveelliset	%	(N)	
1997									
Ikäryhmä									
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	69.8	30.2	100	(404)	58.2	41.7	100	(448)	(852)
45+	76.2	23.8	100	(344)	63.5	36.2	100	(425)	(769)
Työttömyyskokemus 1991-1997									
< 45	63.0	37.0	100	(162)	60.3	39.7	100	(282)	(444)
45+	72.2	27.8	100	(97)	57.9	42.1	100	(133)	(230)
Työttömyyden ajoitus: Lama									
< 45	63.3	36.7	100	(72)	59.0	41.0	100	(122)	(194)
45+	52.0	48.0	100	(25)	58.0	42.0	100	(33)	(58)
Muu									
< 45	62.5	37.5	100	(90)	61.3	38.8	100	(160)	(250)
45+	79.2	20.8	100	(72)	57.6	42.4	100	(100)	(172)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	62.5	37.5	100	(80)	57.6	42.4	100	(158)	(238)
45+	66.7	33.3	100	(48)	57.4	42.6	100	(54)	(102)
Pitkä									
< 45	63.4	36.6	100	(82)	63.7	39.7	100	(124)	(206)
45+	77.6	22.4	100	(49)	58.2	41.8	100	(79)	(128)
Yhteensä									
< 45	67.8	32.2	100	(566)	59.0	41.0	100	(730)	(1296)
45+	75.3	24.7	100	(441)	62.4	37.6	100	(558)	(999)
Yhteensä % (N)	71.1	28.9	100	(1007)	60.5	39.5	100	(1288)	(2295)

4.4 Vapaa-ajan liikunta

Vapaa-ajan liikuntaa kysyttiin vuonna 1989/90 kysymyksellä, jossa oli 7 vaihtoehtoa (ks. liite: kyselylomake). Yhdistetyssä nluuttujassa sekä 1989/90 että 1997 oli 3 luokkaa; paljon, jonkin verran ja vähän liikkuvat. Paljon liikkuviin kuuluivat 1989/90 päivittäin ja 2-3 kertaa viikossa liikkuvat, vuonna 1997 edellä mainitut ryhmät sekä 4-6 kertaa viikossa liikkuvat, joka on lisätty uutena vaihtoehtona kyselylomakkeeseen vuoden 1989/90 jälkeen. Jonkin verran liikkuviin kuuluivat sekä 1989/90 että 1997 kerran viikossa tai 2-3 kertaa kuukaudessa liikkuvat ja vähän liikkuviin muutaman kerran vuodessa tai harvemmin liikkuvat, nloempina tutkimusajankohtina. Ne, jotka eivät voineet vamma- tai sairauden vuoksi harrastaa liikuntaa, suljettiin pois tarkastelusta 1989/90 ja 1997.

Vapaa-ajan liikunnan yleisyys on lisääntynyt vuodesta 1989/90 vuoteen 1997 (taulukko 4.50). Paljon liikkuvien osuus on lisääntynyt kaikissa ikä-, koulutus- ja työtilanneryhmissä paitsi 22-34- vuotiailla, joilla paljon liikkuvien osuus on laskenut hieman. Vähän koulutettujen paljon liikkuvien osuus on lisääntynyt suhteessa enemmän kuin paljon koulutettujen ja työttömänä olleiden enemmän kuin työssä olleiden.

Taulukko 4.50. Vapaa-ajan liikunta työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997

	Paljon %		Jonkin verran %		Vähän tai ei lainkaan %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä 1997								
22-34	56.7	54.3	33.2	34.8	10.0	10.8	100	(1246)
35-44	45.4	55.6	39.0	32.1	15.6	12.3	100	(1105)
45-54	48.8	59.4	36.1	29.2	15.1	11.4	100	(1174)
55-64	48.7	60.6	35.5	26.5	15.8	13.0	100	(563)
Koulutus*								
-9 vuotta	40.3	51.9	35.3	29.8	22.9	14.3	100	(853)
10-12	49.3	57.3	35.8	30.1	14.9	12.5	100	(1221)
13+	54.3	57.7	35.9	32.4	10.0	9.9	100	(1991)
Työtilanne 1997								
Työssä	51.5	56.6	35.6	31.4	13.0	12.0	100	(2890)
Työttömyyskokemus 1991-97	47.5	57.8	36.8	31.3	15.7	10.9	100	(1198)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>								
<i>Lama</i>	52.4	55.5	33.1	33.9	14.6	10.6	100	(481)
<i>Muu</i>	44.2	59.3	39.3	29.6	16.5	11.2	100	(717)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	48.4	58.7	37.1	32.6	14.5	8.7	100	(595)
<i>Pitkä</i>	46.6	56.9	36.5	30.0	16.9	13.1	100	(603)
Yhteensä* (N)	(2056)	(2329)	(1469)	(1288)	(563)	(478)	-	(4088)
Yhteensä %	50.3	57.0	35.9	31.3	13.8	11.7	100	-

* tieto puuttuu n=77 ** tieto puuttuu n=126

Liikunnan pysyvyyttä tarkasteltiin seuraamalla erikseen paljon liikkuvien ja vähän tai jonkin verran liikkuneiden osuutta vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna. Työttömyyskokemus on vaikuttanut eri tavoin paljon ja vähän liikkuviin miehiin ja naisiin. Paljon liikkuvien osuus on säilynyt korkeimpana vanhimmissa ikäryhmissä, yli 45-vuotiailla, nuorimiehet ovat vähentäneet liikuntaa eniten (taulukot 4.52-4.54). Koulutusryhmien välillä ei ollut juuri eroja. Työttömänä olleet vuonna 1989/90 liikunnallisesti aktiiviset miehet sensijaan vähensivät useammin liikuntaa kuin työssä käyvät, naisilla ei ollut eroa. Vain laman aikana työttömänä olleet miehet ja naiset vähensivät liikuntaa enemmän kuin muut työttömäksi joutuneet. Pitkäaikaistyöttömät miehet vähensivät lyhytaikaisia työttömiä selvästi useammin liikuntaa, naisilla päinvastoin.

Toisaalta vuonna 1989/90 vähän liikkuneet työttömät miehet ja naiset ovat lisänneet liikuntaa useammin kuin työssä käyvät (taulukot 4.52-4.54). Työttömyyden ajoituksella tai kestolla ei ollut selvää vaikutusta vähän liikkuvien miesten aktivoitumiseen, naisilla muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömänä olleet ovat aktivoituneet lamatyöttömiä enenlmän.

Taulukko 4.51. Vapaa-ajan liikunta työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, miehet

	Paljon %		Jonkin verran %		Vähän tai ei lainkaan %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä								
22-34	57.7	55.6	29.8	32.7	12.4	11.7	100	(563)
35-44	46.5	52.3	36.5	32.3	17.1	15.4	100	(480)
45-54	45.4	57.3	36.6	31.6	18.1	11.1	100	(487)
55-64	47.5	58.4	31.5	25.3	21.0	16.3	100	(257)
Koulutus*								
-9 vuotta	33.1	47.7	36.5	30.6	28.4	17.3	100	(405)
10-12	48.8	53.6	33.1	30.9	17.2	13.3	100	(586)
13+	57.0	57.7	31.8	30.4	10.5	10.9	100	(817)
Työtilanne 1997								
Työssä	50.8	54.8	34.0	32.1	15.3	14.0	100	(1257)
Työttömyyskokemus 1991-97	47.7	57.4	33.0	31.3	19.3	11.3	100	(530)
Työttömyyden ajoitus:								
Lama	51.3	56.5	31.9	35.8	16.8	7.8	100	(232)
Muu	45.0	58.1	33.9	27.9	21.1	14.1	100	(298)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	50.2	60.8	32.2	32.6	17.7	6.7	100	(255)
Pitkä	45.5	54.2	33.8	30.2	20.7	15.6	100	(275)
Yhteensä %	49.9	55.6	33.7	31.2	16.5	13.2	100	-
Yhteensä*(N)	(891)	(993)	(602)	(558)	(294)	(236)	-	(1787)

* puuttuvat tiedot n=59

Taulukko 4.52. Vapaa-ajan liikunnan pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet

Ikäryhmä	Paljon liikkuvat 1989/90			Vähän tai jonkin verran liikkuvat 1989/90		
	Edelleen paljon liikkuvat	Vähentäneet liikuntaa	Yhteensä % (N)	Edelleen vähän liikkuvat	Lisänneet liikuntaa	Yhteensä % (N)
22-34	65.5	34.5	100 (325)	58.0	42.0	100 (238)
35-44	69.5	30.5	100 (223)	62.7	37.4	100 (257)
45-54	76.9	23.1	100 (221)	59.0	41.0	100 (266)
55-64	74.6	25.4	100 (122)	56.3	43.7	100 (135)
Koulutus*						
-9 vuotta	72.3	27.7	100 (130)	61.6	38.4	100 (250)
10-12	68.9	31.1	100 (280)	58.8	41.2	100 (289)
13+	71.1	28.9	100 (463)	59.1	40.9	100 (342)
Työtilanne 97						
Työssä	71.9	28.1	100 (638)	62.8	37.2	100 (619)
Työttömyyskokemus 1991-97	67.2	32.8	100 (253)	51.6	48.4	100 (277)
Työttömyyden ajoitus:						
Lama	63.0	37.0	100 (119)	50.4	49.6	100 (113)
Muu	70.9	29.1	100 (134)	52.4	47.6	100 (164)
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	72.7	27.3	100 (128)	51.2	48.8	100 (127)
Pitkä	61.6	38.4	100 (125)	52.0	48.0	100 (150)
Yhteensä %	70.6	29.4	100 -	59.4	40.6	100 -
Yhteensä (N)	(629)	(262)	- (891)	(532)	(364)	- (896)

* tieto puuttuu n=33

Taulukko 4.53. Vapaa-ajan liikunta työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, naiset.

	Paljon %		Jonkin verran %		Vähän tai ei lainkaan %		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä 1997								
22-34	55.9	53.3	36.0	36.6	8.1	10.1	100	(683)
35-44	44.6	58.1	41.0	32.0	14.4	9.9	100	(625)
45-54	51.2	60.8	35.8	27.5	13.0	11.6	100	(687)
55-64	49.7	62.4	38.9	27.5	11.4	10.1	100	(306)
Koulutus*								
-9 vuotta	46.9	55.8	34.2	29.0	17.9	11.6	100	(448)
10-12	49.0	58.1	37.7	28.2	12.7	11.5	100	(671)
13+	51.9	56.5	37.9	33.1	9.5	9.1	100	(1210)
Työtilanne 1997								
Työssä	52.0	58.1	36.8	31.5	11.2	10.5	100	(1633)
Työttömyyskokemus 1991-97	47.3	58.1	39.8	31.3	12.9	10.6	100	(668)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>								
<i>Lama</i>	53.4	54.6	34.1	32.1	12.5	13.3	100	(249)
<i>Muu</i>	43.7	60.1	43.2	30.8	13.1	9.1	100	(419)
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	47.1	57.1	40.9	32.7	12.1	10.3	100	(340)
<i>Pitkä</i>	47.6	59.2	38.7	29.9	13.7	11.0	100	(328)
Yhteensä**(N)	(1165)	(1336)	(867)	(723)	(269)	(242)	-	(2301)
Yhteensä %	50.6	58.1	37.7	31.4	11.7	10.5	100	-

* tieto puuttuu n=39 ** tieto puuttuu n=67

Taulukko 4.54. Vapaa-ajan liikunnan pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 venattuna, naiset

Ikäryhmä	Paljon liikkuvat 1989/90			Jkv/vähän liikkuvat 1989/90		
	Edelleen paljon liikkuvat	Vähentäneet liikuntaa	Yhteensä % (N)	Edelleen jkv/vähän liikkuvat	Lisänneet liikuntaa	Yhteensä (N)
22-34	63.9	36.1	100 (382)	60.1	39.9	100 (301)
35-44	73.5	26.5	100 (279)	54.3	45.7	100 (346)
45-54	74.7	25.3	100 (352)	53.7	46.3	100 (335)
55-64	82.9	17.1	100 (152)	57.8	42.2	100 (154)
Koulutus*						
-9 vuotta	74.6	25.4	100 (205)	57.9	42.2	100 (223)
10-12	74.5	25.5	100 (322)	55.2	44.9	100 (330)
13+	70.0	30.1	100 (619)	56.6	43.4	100 (567)
Työtilanne						
Työssä	72.2	27.8	100 (849)	57.3	42.7	100 (784)
Työttömyyskokemus 1991-97	71.2	28.8	100 (316)	53.7	46.3	100 (352)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>						
<i>Lama</i>	68.4	31.6	100 (133)	61.2	38.8	100 (116)
<i>Muu</i>	73.2	26.8	100 (183)	50.0	50.0	100 (236)
<i>Työttömyyden kesto:</i>						
<i>Lyhyt</i>	69.4	30.6	100 (160)	53.9	46.1	100 (180)
<i>Pitkä</i>	73.1	26.9	100 (156)	53.5	46.5	100 (172)
Yhteensä (N)	(838)	(327)	(1165)	(638)	(498)	(1136)
Yhteensä (%)	71.9	28.1	100	56.2	43.8	100

* tieto puuttuu n=35

Paljon liikkuvien miesten ja naisten liikuntaharrastuksen väheneminen on tapahtunut selvimmän alle 45-vuotiaiden ryhmässä sekä työssä käyvillä että työttömyyden kokeneilla (taulukko 4.55-4.56). Työttömänä olleista miehistä liikunta väheni eniten nuorilla pitkäaikaistyöttömillä ja vanhoilla lamatyöttömillä. Työttömänä olleilla naisilla tilanne oli erilainen; liikunta väheni kaikissa työttömyyden alaryhmissä alle 45-vuotiaiden ryhmässä vanhempia enemmän. Vuonna 1989/90 vähän liikkuneista miehistä ja naisista aktivoituivat eniten yli 45-vuotiaat työttömänä olleet, riippumatta työttömyyden ajoituksesta tai kestosta.

Yleisesti laman vaikutukset liikuntaan ovat ikäriippuvia; alle 45-vuotiaat aikaisemmin aktiiviset miehet ja naiset ovat lamatyöttömyyden vaikutuksesta vähentäneet liikuntaa, toisaalta yli 45-vuotiaat aikaisemmin passiiviset työttömänä olleet ovat lisänneet liikuntaa työssä olleita enemmän.

Taulukko 4.55. Liikunnan pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, miehet.

Työtilanne 97	Paljon liikkuvat 1989/90				Jkv/vähän liikkuvat 1989/90			
	Edelleen paljon liikkuvat	Vähentäneet liikuntaa	Yhteensä % (N)		Edelleen vähän/jkv liikkuvat	Lisänneet liikuntaa	Yhteensä % (N)	
Työssä								
< 45	68.0	32.0	100	(372)	63.4	36.6	100	(314)
45+	77.4	22.6	100	(266)	62.3	37.7	100	(305)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	65.3	34.7	100	(176)	55.3	44.8	100	(181)
45+	71.4	28.6	100	(77)	44.8	55.2	100	(96)
Työttömyyden ajoitus:								
<i>Lama</i>								
< 45	64.5	35.5	100	(93)	51.2	48.8	100	(84)
45+	57.7	42.3	100	(26)	48.3	51.7	100	(29)
<i>Muu</i>								
< 45	66.3	33.7	100	(83)	58.8	41.2	100	(97)
45+	78.4	21.6	100	(51)	43.3	56.7	100	(67)
Työttömyyden kesto:								
<i>Lyhyt</i>								
< 45	74.7	25.3	100	(95)	54.0	46.0	100	(87)
45+	66.7	33.3	100	(33)	45.0	55.0	100	(40)
<i>Pikä</i>								
< 45	54.3	45.7	100	(81)	56.4	43.6	100	(94)
45+	75.0	25.0	100	(44)	44.6	55.4	100	(56)
Yhteensä								
< 45	368	180	-	548	299	196	-	495
45+	261	82	-	343	233	168	-	401
Yhteensä (N)	(629)	(262)	-	(891)	(532)	(364)	-	(896)

Taulukko 4.56. Vapaa-ajan liikunnan pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, naiset.

Työtilanne 97	Paljon liikkuvat 1989/90				Jkv/vähän liikkuvat 1989/90			
	Edelleen paljon liikkuvat	Vähentäneet liikuntaa	Yhteensä % (N)		Edelleen jkv/vähän liikkuvat	Lisänneet liikuntaa	Yhteensä % (N)	
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	68.7	31.3	100	(451)	57.1	42.9	100	(417)
45+	76.1	23.9	100	(398)	57.5	42.5	100	(367)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	66.2	33.8	100	(210)	57.0	43.0	100	(230)
45+	81.1	18.9	100	(106)	47.5	52.5	100	(122)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	67.0	33.0	100	(106)	65.5	34.5	100	(84)
45+	74.1	25.9	100	(27)	50.0	50.0	100	(32)
Muu								
< 45	65.4	34.6	100	(104)	52.1	48.0	100	(146)
45+	83.5	16.5	100	(79)	46.7	53.3	100	(90)
Työttömyyden kesto: Lyhyt								
< 45	66.7	33.3	100	(114)	56.8	43.2	100	(125)
45+	76.1	23.9	100	(46)	47.3	52.7	100	(55)
Pikä								
< 45	65.6	34.4	100	(96)	57.1	42.9	100	(105)
45+	85.0	15.0	100	(60)	47.8	52.2	100	(67)
Yhteensä								
< 45	449	212	-	(661)	369	278	-	(647)
45+	389	115	-	(504)	269	220	-	(489)
Yhteensä (N)	(838)	(327)	-	(1165)	(638)	(498)	-	(1136)

4.5 Lihavuusindeksi (BMI)

Tutkimusjakson aikana tutkittavat olivat yleisesti ottaen lihoneet. Vuodesta 1989/90 vuoteen 1997 suhteellinen paino eli BMI (kg/m²) on kasvanut 23.7:stä 25.1:een (taulukko 4.57). Miesten BMI lisääntyi keskimäärin 24.5stä 25.8:aan ja naisten 23.1:stä 24.5:een (taulukko 4.58). Sekä miehillä että naisilla BMI suureni ikäännyttäessä. Tarkasteltaessa BMI:n keskiarvoa eri koulutusryhmissä havaittiin, että BMI oli matalin ylimmässä koulutusryhmässä. Eroa ei havaittu koko ajan työssä olleiden ja työttömyyden kokeneiden BMI:n keskiarvon välillä.

BMI:n muutoksen keskiarvo oli suurin nuorimassa ikäryhmässä, jossa miehillä BMI:n keskiarvo oli kasvanut keskimäärin 2.2 ja naisilla keskimäärin 1.9 yksikköä (taulukko 4.59) Työttömyyttä kokeneiden miesten ja naisten BMI:n keskiarvo oli lisääntynyt tutkimusjakson aikana enemmän kuin koko ajan töissä olleiden.

Taulukko 4.57. BMI (kg/m²) keskimäärin työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen vuosina 1989/90 ja vuonna 1997.

	1989/90		1997		(N)
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	
Ikäryhmä (1997)					
22-34	22.0	21.9 - 22.2	24.0	23.8 - 24.2	(1251)
35-44	23.5	23.3 - 23.7	24.7	24.5 - 24.9	(1101)
45-54	24.8	24.6 - 25.0	25.8	25.6 - 26.0	(1189)
55-64	25.7	25.4 - 26.0	26.5	26.2 - 26.8	(575)
Koulutus*					
-9 vuotta	25.4	25.1 - 25.6	26.4	26.1 - 26.7	(822)
10-12	23.9	23.7 - 24.1	25.3	25.0 - 25.5	(1229)
13+	22.9	22.8 - 23.1	24.4	24.2 - 24.6	(1995)
Työtilanne 97					
Työssä	23.7	23.6 - 23.9	25.0	24.9 - 25.1	(2919)
Työttömyyskokemus 1991-97	23.7	23.5 - 23.9	25.3	25.0 - 25.5	(1197)
Työttömyyden ajoitus:					
Lama	23.1	22.8 - 23.4	24.6	24.3 - 24.9	(479)
Muu	24.2	23.9 - 24.4	25.7	25.4 - 26.0	(718)
Työttömyyden kesto:					
Lyhyt	23.3	23.0 - 23.6	24.9	24.6 - 25.2	(591)
Pitkä	24.1	23.8 - 24.5	25.6	25.3 - 25.9	(606)
Yhteensä	23.7	23.6 - 23.8	25.1	25.0 - 25.2	(4116)

Taulukko 4.58. BMI (kg/m²) keskimäärin työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen sukupuolittain. Ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	Miehet					Naiset				
	1989/90		1997		(N)	1989/90		1997		(N)
	Ka	95% lv	Ka	95% lv		Ka	95% lv	Ka	95% lv	
Ikäryhmä (1997)										
22-34	22.6	22.4 - 22.9	24.8	24.5 - 25.1	(565)	21.5	21.3 - 21.7	23.4	23.1 - 23.7	(686)
35-44	24.4	24.1 - 24.7	25.4	25.1 - 25.7	(483)	22.8	22.5 - 23.0	24.2	23.9 - 24.5	(618)
45-54	25.9	25.6 - 26.2	26.6	26.3 - 26.9	(501)	24.0	23.7 - 24.3	25.2	25.0 - 25.6	(688)
55-64	26.4	26.0 - 26.7	27.0	26.6 - 27.4	(262)	25.1	24.7 - 25.5	26.1	25.7 - 26.5	(313)
Koulutus*										
-9 vuotta	25.9	25.6 - 26.2	26.8	26.4 - 27.2	(393)	24.9	24.5 - 25.2	26.0	25.7 - 26.4	(429)
10-12	24.5	24.3 - 24.8	25.7	25.4 - 26.0	(575)	23.3	23.1 - 23.6	24.8	24.5 - 25.1	(654)
13+	23.9	23.6 - 24.1	25.3	25.1 - 25.5	(809)	22.3	21.9 - 22.5	23.8	23.6 - 24.0	(1186)
Työtilanne 97										
Työssä	24.6	24.4 - 24.8	25.8	25.6 - 26.0	(1277)	23.0	22.9 - 23.2	24.4	24.2 - 24.6	(1642)
Työttömyyskokemus 1991-97	24.3	24.0 - 24.6	25.7	25.4 - 26.1	(534)	23.2	22.9 - 23.5	24.9	24.5 - 25.2	(663)
Työttömyyden ajoitus:										
Lama	23.9	23.4 - 24.3	25.3	24.8 - 25.7	(229)	22.3	21.9 - 22.8	23.9	23.5 - 24.4	(250)
Muu	24.7	24.3 - 25.1	26.1	25.7 - 26.5	(305)	23.8	23.4 - 24.2	25.4	25.0 - 25.9	(413)
Työttömyyden kesto:										
Lyhyt	24.1	23.6 - 24.5	25.5	25.0 - 26.0	(254)	22.7	22.3 - 23.1	24.5	24.0 - 24.8	(337)
Pitkä	24.6	24.1 - 25.0	26.0	25.5 - 26.4	(280)	23.8	23.3 - 24.3	25.4	24.8 - 25.9	(326)
Yhteensä	24.5	24.4 - 24.7	25.8	25.6 - 25.9	(1811)	23.1	22.9 - 23.2	24.5	24.4 - 24.7	(2305)

*puuttuvia yht. miehet 35 ja naiset 62 (BMI -tiedot puutteelliset)
puuttuvia miehet 34 ja naiset 36 (koulustieto puuttuu)

Taulukko 4.59. BMI:n muutos 1997 vs 1989/90 taustatekijöiden ja työtilanteen muutoksen suhteen sukupuolittain. Ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	Miehet			Naiset			Yhteensä		
	Ka	95% lv	(N)	Ka	95% lv	(N)	Ka	95 % lv	(N)
Ikäryhmä									
22-34	2.2	2.0 - 2.3	(565)	1.9	1.7 - 2.1	(686)	2.0	1.9 - 2.1	(1251)
35-44	1.0	0.8 - 1.2	(483)	1.4	1.2 - 1.6	(618)	1.2	1.1 - 1.4	(1101)
45-54	0.7	0.4 - 0.8	(501)	1.3	1.1 - 1.4	(688)	1.0	0.9 - 1.1	(1189)
55-64	0.6	0.4 - 0.8	(262)	1.0	0.8 - 1.2	(313)	0.8	0.7 - 1.0	(575)
Koulutus									
-9 vuotta	0.9	0.7 - 1.1	(393)	1.2	1.0 - 1.4	(429)	1.0	0.9 - 1.2	(822)
10-12	1.2	1.0 - 1.4	(575)	1.5	1.3 - 1.7	(654)	1.4	1.2 - 1.5	(1229)
13+	1.4	1.3 - 1.6	(809)	1.5	1.4 - 1.6	(1186)	1.5	1.4 - 1.6	(1995)
Työtilanne 97									
Työssä	1.1	1.0 - 1.3	(1277)	1.4	1.3 - 1.5	(1642)	1.3	1.2 - 1.4	(2919)
Työttömyyskokemus 1991-97	1.4	1.2 - 1.6	(534)	1.6	1.4 - 1.8	(663)	1.5	1.4 - 1.7	(1197)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lama</i>									
<i>Lama</i>	1.4	1.1 - 1.7	(229)	1.6	1.4 - 1.9	(250)	1.5	1.3 - 1.7	(479)
<i>Muu</i>	1.4	1.1 - 1.7	(305)	1.7	1.3 - 1.9	(413)	1.6	1.4 - 1.7	(718)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	1.4	1.2 - 1.7	(254)	1.7	1.4 - 2.0	(337)	1.6	1.4 - 1.8	(591)
<i>Pikä</i>	1.4	1.0 - 1.7	(280)	1.6	1.1 - 1.8	(326)	1.4	1.1 - 1.7	(606)
Yhteensä	1.2	1.1 - 1.3	(1811)	1.5	1.4 - 1.5	(2305)	1.4	1.2 - 1.4	(4116)

Taulukko 4.60. BMI:n muutos työtilanteen muutoksen ja iän suhteen. Ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	BMI:n muutos 1997 vs 1989/90								
	Miehet			Naiset			Yhteensä		
	Ka	95% lv	(N)	Ka	95% lv	(N)	Ka	95% lv	(N)
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45 vuotta	1.5	1.4 - 1.7	(691)	1.5	1.4 - 1.7	(868)	1.5	1.4 - 1.6	(1559)
45+	0.7	0.6 - 0.8	(586)	1.1	1.1 - 1.3	(774)	1.0	0.9 - 1.1	(1360)
Työttömyyskokemus 1991-97									
< 45	1.8	1.6 - 2.0	(357)	1.9	1.6 - 2.2	(436)	1.9	1.7 - 2.0	(793)
45+	0.6	0.2 - 1.0	(177)	1.1	0.9 - 1.4	(227)	0.9	0.7 - 1.1	(404)
Työttömyyden ajoitus:									
<i>Lama</i>									
< 45	1.7	1.4 - 2.0	(175)	1.7	1.4 - 2.1	(191)	1.7	1.5 - 1.9	(366)
45+	0.5	0.2 - 1.1	(54)	1.2	0.8 - 1.7	(59)	0.9	0.5 - 1.3	(113)
<i>Muu</i>									
< 45	1.9	1.5 - 2.3	(182)	2.0	1.7 - 2.4	(245)	2.0	1.7 - 2.2	(427)
45+	0.7	0.3 - 1.2	(123)	1.1	0.8 - 1.4	(168)	0.9	0.7 - 1.2	(291)
Työttömyyden kesto:									
<i>Lyhyt</i>									
< 45	1.8	1.5 - 2.1	(181)	1.9	1.6 - 2.2	(238)	1.8	1.6 - 2.0	(419)
45+	0.6	0.1 - 1.0	(73)	1.4	1.1 - 1.7	(99)	1.1	0.8 - 1.4	(172)
<i>Pikä</i>									
< 45	1.8	1.5 - 2.2	(176)	1.9	1.4 - 2.5	(198)	1.9	1.6 - 2.2	(374)
45+	0.7	0.1 - 1.2	(104)	0.8	0.3 - 1.2	(128)	0.8	0.5 - 1.1	(232)
Yhteensä									
< 45	1.6	1.5 - 1.8	(1048)	1.7	1.5 - 1.8	(1304)	1.6	1.5 - 1.7	(2352)
45+	0.7	0.5 - 0.8	(763)	1.2	1.1 - 1.3	(1001)	1.0	0.9 - 1.1	(1764)
Yhteensä	1.2	1.1 - 1.3	(1811)	1.5	1.4 - 1.5	(2305)	1.4	1.3 - 1.4	(4116)

Ylipainoisten osuus

Tutkimuksessa mukana olleilla ylipainoisten osuus (BMI>25 kg/m²) lisääntyi vuodesta 1989/90 vuoteen 1997 31.4 %:sta 45.0 %:iin (taulukko 4.61). Miehillä ylipainoisten osuus lisääntyi 40.8 %:sta 54.1 %:iin. Naisilla vastaavasti 24.0 %:sta 37.9 %:iin (taulukot 4.62 ja 4.65). Ylipainoisten osuus kasvoi iän lisääntyessä. Ylimpään koulutusryhmään kuuluvissa miehissä ja naisissa oli vähemmän ylipainoisia kuin muissa koulutusryhmissä.

Taulukko 4.61. Ylipainoisten osuus (BMI>25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet ja naiset.

	BMI \geq 25 kg/m ² 1989/90			BMI \geq 25 kg/m ² 1997			Yhteensä (N)
	Ei	Kyllä	Yht.%	Ei	Kyllä	yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	85.9	14.1	100	67.9	32.2	100	(1251)
35-44	71.5	28.5	100	59.4	40.6	100	(1101)
45-54	57.8	42.2	100	46.5	53.5	100	(1189)
55-64	48.0	52.0	100	35.9	64.1	100	(574)
Koulutus *							
-9 vuotta	49.5	50.5	100	38.6	61.4	100	(822)
10-12	67.9	32.1	100	55.1	44.9	100	(1228)
13+	77.2	22.8	100	61.8	38.2	100	(1995)
Työtilanne 1997							
Työssä	68.6	31.4	100	55.3	44.7	100	(2918)
Työttömyyskokemus 1991-97	68.8	31.2	100	54.1	45.9	100	(1197)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	76.8	23.2	100	61.0	39.0	100	(479)
<i>Muu</i>	63.4	36.6	100	49.4	50.6	100	(718)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	73.3	26.7	100	58.0	42.0	100	(591)
<i>Pitkä</i>	64.4	35.6	100	50.2	49.2	100	(606)
Yhteensä* %	68.6	31.4	100	55.0	45.0	100	
Yhteensä (N)	(2824)	(1291)		(2262)	(1853)		(4115)

Puuttavia 99 (BMI-tieto puuttuu)

* puuttavia 70 (koulustieto puuttuu)

Taulukko 4.62. Ylipainoisten osuus (BMI >25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet.

	BMI \geq 25 kg/m ² 1989/90			BMI \geq 25 kg/m ² 1997			Yhteensä (N)
	Ei	Kyllä	Yht.%	Ei	Kyllä	yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	82.8	17.2	100	60.2	39.8	100	(565)
35-44	61.7	38.3	100	50.9	49.1	100	(483)
45-54	42.3	57.7	100	34.3	65.7	100	(501)
55-64	36.3	63.7	100	27.9	72.1	100	(262)
Koulutus							
-9 vuotta	40.7	59.3	100	32.3	67.7	100	(393)
10-12	60.2	39.8	100	48.0	52.0	100	(575)
13+	67.6	32.4	100	50.9	49.1	100	(809)
Työtilanne 1997							
Työssä	58.4	41.6	100	45.9	54.1	100	(1277)
Työttömyyskokemus 1991-97	61.2	38.8	100	45.9	54.1	100	(534)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	67.2	32.8	100	52.8	47.2	100	(229)
<i>Muu</i>	56.7	43.3	100	40.7	59.3	100	(305)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	64.2	35.8	100	50.8	49.2	100	(254)
<i>Pitkä</i>	58.6	41.4	100	41.4	58.6	100	(280)
Yhteensä %	59.2	40.8	100	45.9	54.1	100	
Yhteensä (N)	(1073)	(738)		(831)	(980)		(1811)

Taulukko 4.63. Ylipainoisten (BMI>25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet.

Ikäryhmä	BMI ≥25 kg/m ² 1989/90				BMI <25 kg/m ² 1989/90				Yhteensä (N)
	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	
1997									
22-34	91.8	8.2	100	(97)	70.9	29.1	100	(468)	(565)
35-44	89.2	10.8	100	(185)	75.8	24.2	100	(298)	(483)
45-54	91.0	9.0	100	(298)	68.9	31.1	100	(212)	(501)
55-64	93.4	6.6	100	(167)	65.3	34.7	100	(95)	(262)
Koulutus *									
-9 vuotta	92.3	7.7	100	(233)	68.1	31.9	100	(160)	(393)
10-12	89.1	10.9	100	(229)	72.5	27.5	100	(346)	(575)
13+	92.0	8.0	100	(262)	71.5	28.5	100	(547)	(809)
Työtilanne 97									
Työssä	91.9	8.1	100	(531)	72.8	27.2	100	(746)	(1277)
Työttömyys- kokemus 1991-97	89.4	10.6	100	(207)	68.2	31.8	100	(327)	(534)
Työttömyyden ajoitus:									
Lama	88.0	12.0	100	(75)	72.7	27.3	100	(154)	(229)
Muu	90.2	9.8	100	(132)	64.2	35.8	100	(173)	(305)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt	89.0	11.0	100	(91)	73.0	27.0	100	(163)	(254)
Pitkä	89.7	10.3	100	(116)	63.4	36.6	100	(164)	(280)
Yhteensä %	91.2	8.8	100		71.4	28.6	100		
Yhteensä (N)	(673)	(65)		(738)	(766)	(306)		(1073)	(1811)

Puuttuvia 35 (BMI-tieto puuttuu)

puuttuvia 34 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.64. Ylipainoisuus (BMI >25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, miehet.

Ikäryhmä	BMI ≥25 kg/m ² 1989/90				BMI <25 kg/m ² 1989/90				Yhteensä (N)
	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	90.8	9.2	100	(184)	74.8	25.2	100	(507)	(691)
45+	92.5	7.5	100	(347)	68.6	31.4	100	(239)	(586)
Työttömyys- kokemus 1991-97									
< 45	88.8	11.2	100	(98)	69.1	30.9	100	(259)	(357)
45+	89.9	10.1	100	(109)	64.7	35.3	100	(68)	(177)
Työttömyyden ajoitus:									
Lama									
< 45	82.5	17.5	100	(40)	72.6	27.4	100	(135)	(175)
45+	94.3	5.7	100	(35)	73.7	26.3	100	(19)	(54)
Muu									
< 45	93.1	6.9	100	(58)	65.3	34.7	100	(124)	(182)
45+	87.8	12.2	100	(74)	61.2	38.8	100	(49)	(123)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	84.4	15.6	100	(45)	72.1	27.8	100	(136)	(181)
45+	93.5	6.5	100	(46)	77.8	22.2	100	(27)	(73)
Pitkä									
< 45	92.5	7.5	100	(53)	65.9	34.1	100	(123)	(176)
45+	87.3	12.7	100	(63)	56.1	43.9	100	(41)	(104)
Yhteensä									
< 45	90.1	9.9	100	(282)	72.8	27.2	100	(766)	(1048)
45+	91.9	8.1	100	(456)	67.8	32.2	100	(307)	(763)
Yhteensä %	91.2	8.8	100		71.4	28.6	100		
Yhteensä (N)	(673)	(65)		(738)	(766)	(306)		(1073)	(1811)

Taulukko 4.65. Ylipainoisten osuus (BMI >25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, naiset.

	BMI ≥25 kg/m ² 1989/90			BMI ≥25 kg/m ² 1997			Yhteensä (N)
	Ei	Kyllä	Yht.%	Ei	Kyllä	yht.%	
Ikäryhmä 1997							
22-34	88.5	11.5	100	74.2	25.8	100	(686)
35-44	79.1	20.9	100	66.0	34.0	100	(618)
45-54	69.0	31.0	100	55.4	44.6	100	(688)
55-64	57.8	42.2	100	42.6	57.4	100	(312)
Koulutus							
-9 vuotta	57.6	42.4	100	44.3	55.7	100	(429)
10-12	74.8	25.2	100	61.4	38.6	100	(653)
13+	83.7	16.3	100	69.1	30.9	100	(1186)
Työtilanne 1997							
Työssä	76.5	23.5	100	62.7	37.3	100	(1641)
Työttömyyskokemus 1991-97	74.8	25.2	100	60.6	39.4	100	(663)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>							
<i>Lama</i>	85.6	14.4	100	45.9	54.1	100	(250)
<i>Muu</i>	68.3	31.7	100	55.9	44.1	100	(413)
<i>Työttömyyden kesto:</i>							
<i>Lyhyt</i>	80.1	19.9	100	63.5	36.5	100	(337)
<i>Pitkä</i>	69.3	30.7	100	57.7	42.3	100	(326)
Yhteensä %	76.0	24.0	100	62.1	37.9	100	
Yhteensä (N)	(1751)	(553)		(1431)	(873)		(2304)

Taulukko 4.66. Ylipainoisten (BMI >25 kg/m²) osuus vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, naiset.

	BMI ≥25 kg/m ² 1989/90				BMI <25 kg/m ² 1989/90				Yhteensä (N)
	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	
Ikäryhmä 1997									
22-34	87.3	12.7	100	(79)	82.2	17.8	100	(607)	(686)
35-44	87.6	12.4	100	(129)	80.2	19.8	100	(489)	(618)
45-54	91.5	8.5	100	(213)	76.4	23.6	100	(475)	(688)
55-64	92.4	7.6	100	(132)	68.3	31.7	100	(180)	(312)
Koulutus *									
-9 vuotta	90.1	9.9	100	(182)	69.6	30.4	100	(247)	(429)
10-12	90.3	9.7	100	(165)	78.9	21.2	100	(488)	(653)
13+	90.2	9.8	100	(193)	80.7	19.3	100	(993)	(1186)
Työtilanne 97									
Työssä	90.4	9.6	100	(386)	79.0	21.0	100	(1255)	(1641)
Työttömyys- kokemus 1991-97	89.8	10.2	100	(167)	77.6	22.4	100	(496)	(663)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>									
<i>Lama</i>	88.9	11.1	100	(36)	78.0	22.0	100	(214)	(250)
<i>Muu</i>	90.1	9.9	100	(131)	77.3	22.7	100	(282)	(413)
<i>Työttömyyden kesto:</i>									
<i>Lyhyt</i>	94.0	6.0	100	(67)	77.8	22.2	100	(270)	(337)
<i>Pitkä</i>	87.0	13.0	100	(100)	77.4	22.6	100	(226)	(326)
Yhteensä %	90.2	9.8	100		78.6	21.4	100		
Yhteensä (N)	(499)	(54)		(553)	(1377)	(374)		(1751)	(2304)

Puuttuvia 63 (BMI-tieto puuttuu)

* puuttuvia 36 (koulutustieto puuttuu)

Taulukko 4.67. Ylipainoisuus (BMI ≥ 25 kg/m²) vuonna 1989/90 ja vuonna 1997, naiset.

Ikäryhmä	BMI ≥ 25 kg/m ² 1989/90				BMI < 25 kg/m ² 1989/90				Yhteensä (N)
	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	Kyllä edelleen	Ei	%	(N)	
Työtilanne 97									
Työssä									
< 45	86.0	14.0	100	(129)	82.8	17.2	100	(739)	(868)
45+	92.6	7.4	100	(257)	73.6	26.4	100	(516)	(773)
Työttömyys- kokemus 1991-97									
< 45	89.9	10.1	100	(79)	78.2	21.8	100	(357)	(436)
45+	89.8	10.2	100	(88)	76.3	23.7	100	(139)	(227)
Työttömyyden ajoitus:									
Lama									
< 45	83.3	16.7	100	(18)	78.6	21.4	100	(173)	(191)
45+	94.4	5.6	100	(18)	75.6	24.4	100	(41)	(59)
Muu									
< 45	91.8	8.2	100	(61)	77.7	22.3	100	(184)	(245)
45+	88.6	11.4	100	(70)	76.5	23.5	100	(98)	(168)
Työttömyyden kesto:									
Lyhyt									
< 45	86.7	13.3	100	(30)	78.8	21.2	100	(208)	(238)
45+	100	-	100	(37)	74.2	25.8	100	(62)	(99)
Pitkä									
< 45	91.8	8.2	100	(49)	77.2	22.8	100	(149)	(198)
45+	82.4	17.6	100	(51)	77.9	22.1	100	(77)	(128)
Yhteensä									
< 45	87.5	12.5	100	(208)	81.3	18.7	100	(1096)	(1304)
45+	91.9	8.1	100	(345)	74.2	25.8	100	(655)	(1000)
Yhteensä %	90.2	9.8	100		78.6	21.4	100		
Yhteensä (N)	(499)	(54)		(553)	(1377)	(374)		(1751)	(2304)

5 Oireet, sairastavuus, lääkarissäkäynnit ja lääkkeiden käyttö

5.1 Oireet

Yleisimmät oireet sekä seurannan alussa ja lopussa olivat päänsärky ja selkäsärky (taulukko 5.1). Kolmanneksi yleisimmästä oireesta, ruoansulatusvaivoista, kuten ilmavaivoista ja ripulista, kärsi vuonna 1997 28.7% vastanneista, aiemmin vaivaa ei kysytty. Kaikkien muiden oireiden, paitsi ihottuman, yleisyys oli 7 vuoden aikana lisääntynyt. Suurimmat lisäykset yleisyydessä tapahtuivat nivelsärkyissä, jalkojen turvotuksessa, unettomuudessa ja masennuksessa. Päänsärky oli yleistynyt erityisesti nuorimmassa ikäryhmässä, josta vuonna 1997 yli puolet (54.5%) ilmoitti kärsineensä päänsärystä edellisen kuukauden aikana.

Taulukko 5.1. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Rintakipu rasiuksessa	2.5	2.4	2.5	2.9	5.4	6.3	6.8	6.5	4.0	(167)	4.2	(177)
Nivelsärky	6.0	9.3	7.8	13.7	13.5	21.1	18.9	27.9	10.5	(442)	16.5	(696)
Selkäsärky	26.1	29.9	29.6	34.3	34.1	35.3	32.4	39.9	30.2	(1274)	34.1	(1435)
Hammassärky*	-	11.9	-	8.8	-	7.3	-	6.3	-	-	9.0	(378)
Jalkojen turvotus	3.3	10.6	7.8	12.6	10.1	17.6	11.5	19.4	7.6	(321)	14.4	(605)
Suonikohjut	0.7	4.3	6.5	8.2	8.4	10.1	12.5	13.2	6.2	(259)	8.3	(348)
Ihottuma	20.2	18.7	17.6	16.9	14.7	15.3	13.4	14.5	17.0	(715)	16.7	(702)
Päänsärky	47.0	54.5	43.2	46.5	38.8	41.2	31.9	30.1	41.5	(1747)	45.1	(1899)
Unettomuus	12.6	18.5	13.1	19.8	13.9	23.0	15.2	22.2	13.5	(568)	20.7	(870)
Masennus	16.3	19.3	15.5	18.1	11.7	18.0	10.2	16.5	13.9	(585)	18.2	(768)
Ummetus	6.3	9.2	7.1	8.7	6.4	6.9	5.0	6.2	6.4	(269)	8.0	(336)
Närästys*	-	16.6	-	16.7	-	18.5	-	20.2	-	-	17.7	(745)
Muut ruoansulatusvaivat*	-	31.9	-	28.0	-	27.2	-	26.5	-	-	28.7	(1211)
Yhteensä (N)	(1278)		(1123)		(1214)		(599)		100	(4214)		
%	100		100		100		100		-			

ei kysytty 1989/90

Miehillä oli selvästi naisia vähemmän kaikkia muita oireita paitsi närästystä ja rintakipua rasiuksessa (taulukot 5.2 ja 5.3). Naisilla olivat jalkojen turvotus ja suonikohjut neljä kertaa yleisempiä kuin miehillä vuonna 1997; naisilla oli myös enemmän ihottumaa, päänsärkyä, unettomuutta, masennusta, ilmavaivoja ja ripulia. Erityisesti nuorimpaan ikäryhmään kuuluvilla naisilla jalkojen turvotus ja suonikohjut olivat lisääntyneet kolminkertaiseksi 7 vuoden aikana. Vanhimmassa ikäryhmässä puolestaan suurimmat lisäykset olivat tapahtuneet nivel- ja selkäsärlyn, jalkojen turvotuksen, unettomuuden ja masennuksen yleisyydessä.

Taulukko 5.2. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Rintakipu rasiuksessa	3.1	2.8	3.1	2.9	6.1	6.7	6.6	8.1	4.4	(82)	4.7	(86)
Nivelsärky	4.7	9.9	8.0	15.3	14.0	20.5	13.6	21.3	9.4	(174)	15.9	(294)
Selkäsärky	21.7	28.4	29.0	34.2	36.3	35.5	33.7	37.0	29.4	(543)	33.2	(612)
Hammassärky*	-	10.6	-	8.8	-	8.3	-	7.7	-	-	9.1	(167)
Jalkojen turvotus	1.2	3.0	2.0	4.1	3.8	6.7	5.1	7.3	2.7	(50)	4.9	(91)
Suonikohjut	0	1.0	2.7	2.9	4.1	5.1	5.1	5.5	2.6	(48)	3.3	(61)
Ihottuma	15.3	15.4	15.3	17.6	13.2	14.8	12.8	15.8	14.4	(265)	15.9	(293)
Päänsärky	32.4	44.7	32.9	34.8	29.2	29.8	23.1	20.9	30.3	(559)	34.5	(636)
Unettomuus	9.5	15.6	13.9	18.6	14.6	21.9	12.1	18.3	12.5	(230)	18.5	(342)
Masennus	12.0	15.1	13.1	13.1	10.9	15.6	6.2	12.1	11.1	(205)	14.3	(263)
Ummetus	2.1	4.5	3.3	5.1	3.4	3.2	3.3	3.3	2.9	(54)	4.1	(76)
Närästys*	-	18.5	-	20.7	-	20.9	-	23.1	-	-	20.4	(377)
Muut ruoansulatusvaivat*	-	28.6	-	26.4	-	27.6	-	24.9	-	-	27.2	(502)
Yhteensä (N)	(577)		(489)		(507)		(273)		100	(1846)		

ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.3. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Rintakipu rasituksessa	2.0	2.0	2.1	2.8	5.0	5.9	7.1	5.2	3.6	(85)	3.8	(91)
Nivelsärky	7.1	8.8	7.7	12.5	13.2	21.5	23.3	33.4	11.3	(268)	17.0	(402)
Selkäsärky	29.8	31.1	30.0	34.4	32.5	35.2	31.3	42.3	30.9	(731)	34.8	(823)
Hammassärky*	-	13.0	-	8.8	-	6.7	-	5.2	-	-	8.9	(211)
Jalkojen turvotus	5.0	16.8	12.3	19.1	14.6	25.3	16.9	29.5	11.4	(271)	21.7	(514)
Suonikohjut	1.3	7.0	9.5	12.3	11.5	13.6	18.7	19.6	8.9	(211)	12.1	(287)
Ihottuma	24.3	21.4	19.4	16.4	15.8	15.7	13.8	13.5	19.0	(450)	17.3	(409)
Päänsärky	58.9	62.6	51.1	55.5	45.7	49.4	39.3	37.7	50.2	(1188)	53.3	(1263)
Unettomuus	15.1	20.8	12.5	20.7	13.4	23.8	17.8	25.5	14.3	(338)	22.3	(528)
Masennus	19.8	22.8	17.4	21.9	12.3	19.8	13.5	20.3	16.1	(380)	21.3	(505)
Ummetus	9.8	13.0	10.1	11.5	8.6	9.6	6.4	8.6	9.1	(215)	11.0	(260)
Närästys*	-	15.0	-	13.6	-	16.8	-	17.8	-	-	15.5	(368)
Muut ruoansulatusvaivat*	-	34.7	-	29.2	-	26.9	-	27.9	-	-	29.9	(709)
Yhteensä (N)	(701)		(634)		(707)		(326)		100	(2368)		

* ei kysytty 1989/90

Suurin osa oireista oli yleisempiä alimmassa koulutusryhmässä muihin koulutusryhmiin verrattuna (Taulukko 5.4). Poikkeuksia olivat ihottuma, päänsärky, hammassärky, ummetus ja muut ruoansulatusvaivat, jotka olivat vuonna 1997 yleisimpiä ylimmässä koulutusryhmässä. Koulutusryhmien väliset erot olivat suurimmat nivel- ja selkäsärkyssä. Sekä miehillä että naisilla alimmassa koulutusryhmässä esiintyi rasisintakipua ja nivelsärkyä kaksinkertaisesti ylempiin verrattuna (taulukot 5.5 ja 5.6). Unettomuuden, masennuksen ja närästyksen koulutusryhmittäiset erot olivat molemmilla sukupuolilla pienet. Työttömänä olleilla oli kaikkia muita oireita useammin paitsi suonikohjuja (Taulukko 5.7). Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta muulloin kuin pelkästään laman aikana työttöminä olleilla oli useammin oireita kuin lamatyöttömillä; samoin pitkäaikaistyöttömillä lyhytkestoisiin työttömiin verrattuna.

Suurimmat erot oireiden yleisyydessä miesten ja naisten välillä oli jalkojen turvotuksessa, suonikohjuissa, päänsärkyssä, masennuksessa ja ummetuksessa, jotka kaikki olivat naisilla selvästi yleisempiä (taulukko 5.8). Pitkäaikaistyöttömillä naisilla oli yhtä paljon rasisintakipua verrattuna pitkäaikaistyöttömiin miehiin. Lyhytkestoisesti työttömillä miehillä oli selvästi vähemmän selkäsärkyä kuin vastaavilla naisilla; pitkäaikaistyöttömillä selkäsärlyn yleisyys oli molemmilla sukupuolilla lähes sama. Ainoa oire, jota lamatyöttömillä miehillä oli lamatyöttömiä naisia selvästi useammin, oli närästys. Lamatyöttömiä naisten yleisin yksittäinen oire oli päänsärky, jota oli lähes puolet enemmän kuin vastaavilla miehillä.

Taulukko 5.4. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana koulutusluokittain¹ vuonna 1989/90 ja 1997.

	Koulutus (vuotta) 1997						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Rintakipu rasituksessa	6.1	6.6	5.1	4.1	2.0	3.1	4.0	(167)	4.2	(170)
Nivelsärky	15.8	23.9	11.5	17.9	7.3	12.2	10.5	(442)	16.5	(677)
Selkäsärky	36.0	40.0	33.5	36.9	25.7	29.8	30.2	(1274)	34.1	(1408)
Hammassärky*	-	7.3	-	9.2	-	9.7	-	-	9.0	(373)
Jalkojen turvotus	9.9	18.2	7.4	15.0	6.7	12.6	7.6	(321)	14.4	(598)
Suonikohjut	9.0	11.6	6.6	8.2	4.6	7.0	6.2	(259)	8.3	(343)
Ihottuma	13.1	15.0	16.8	16.2	19.0	17.7	17.0	(715)	16.7	(689)
Päänsärky	36.0	39.0	42.5	44.9	43.3	47.9	41.5	(1747)	45.1	(1867)
Unettomuus	14.0	22.0	12.8	20.3	13.8	20.3	13.5	(568)	20.7	(854)
Masennus	13.3	20.3	13.4	17.6	14.4	18.2	13.9	(585)	18.2	(754)
Ummetus	5.6	7.0	6.8	6.7	6.4	9.2	6.4	(269)	8.0	(329)
Närästys*	-	20.3	-	20.5	-	15.1	-	-	17.7	(736)
Muut ruoansulatusvaivat*	-	24.3	-	28.2	-	30.7	-	-	28.7	(1185)
Yhteensä (N)	(853)		(1257)		(2027)		100	(4214)		

*ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=77

Taulukko 5.5. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana koulutusluokittain † vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997		
	-9	97	10-12	97	13+	97	%	(N)	%	(N)	
Rintakipu rasituksessa	89/90	6.2	89/90	5.5	89/90	2.7	3.7	4.4	(79)	4.7	(83)
Nivelsärky	15.3	23.2	9.6	17.6	6.2	10.8	9.4	(169)	15.9	(285)	
Selkäsärky	38.0	38.8	31.9	35.0	23.4	28.9	29.4	(532)	33.2	(598)	
Hammassärky*	-	6.2	-	9.9	-	10.0	-	-	9.1	(165)	
Jalkojen turvotus	3.5	6.4	2.6	4.1	2.5	5.0	2.7	(49)	5.0	(91)	
Suonikohjut	4.0	4.9	3.1	3.2	1.7	2.6	2.6	(48)	3.3	(60)	
Ihottuma	11.4	14.6	14.7	15.7	15.8	16.7	14.4	(261)	15.9	(287)	
Päänsärky	28.9	28.9	32.6	34.5	29.7	37.2	30.3	(551)	34.5	(623)	
Unettomuus	13.6	19.5	10.8	19.3	13.2	17.5	12.5	(226)	18.5	(335)	
Masennus	11.6	15.8	10.9	14.5	10.8	13.0	11.1	(199)	14.3	(255)	
Ummetus	2.5	2.7	3.6	4.8	2.7	4.2	2.9	(53)	4.0	(73)	
Närästys*	-	22.2	-	22.7	-	18.2	-	-	20.6	(372)	
Muut ruoansulatusvaivat*	-	23.5	-	28.8	-	27.3	-	-	26.9	(487)	
Yhteensä (N)	(405)		(586)		(817)		100	(1846)			

*ei kysytty 1989/90

† Tieto puuttuu n=38

Taulukko 5.6. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana koulutusluokittain † vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997		
	-9	97	10-12	97	13+	97	%	(N)	%	(N)	
Rintakipu rasituksessa	89/90	6.0	89/90	4.8	89/90	1.6	2.6	3.6	(78)	3.8	(87)
Nivelsärky	16.3	24.6	13.3	18.2	7.9	13.2	11.3	(258)	17.0	(392)	
Selkäsärky	34.2	41.1	34.9	38.6	27.3	30.3	30.9	(717)	34.8	(810)	
Hammassärky*	-	8.3	-	8.5	-	9.4	-	-	8.9	(208)	
Jalkojen turvotus	15.6	28.8	11.6	24.4	9.5	17.7	11.4	(263)	21.7	(507)	
Suonikohjut	13.6	17.6	9.7	12.5	6.6	9.9	8.9	(206)	12.2	(283)	
Ihottuma	14.7	15.4	18.6	16.5	21.2	18.4	19.0	(448)	17.3	(402)	
Päänsärky	42.4	48.2	51.1	54.0	52.4	55.0	50.2	(1167)	53.4	(1244)	
Unettomuus	14.3	24.3	14.6	21.2	14.2	22.2	14.3	(334)	22.3	(519)	
Masennus	14.7	22.5	15.5	20.3	16.9	21.7	16.1	(374)	21.4	(499)	
Ummetus	8.5	10.5	9.5	8.4	8.9	12.6	9.1	(210)	11.0	(256)	
Närästys*	-	18.5	-	18.6	-	12.9	-	-	15.6	(364)	
Muut ruoansulatusvaivat*	-	25.0	-	27.7	-	33.1	-	-	30.0	(698)	
Yhteensä (N)	(448)		(671)		(1210)		100	(2368)			

*ei kysytty 1989/90

† Tieto puuttuu n=39

Taulukko 5.7. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana 1997 työtilanteen mukaan.

	Työtilanne		Työttömyyden ajoitus		Työttömyyden kesto	
	Työssä	Työttömyys- kokemus 1991-97	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä
Rintakipu rasituksessa	4.1	4.5	3.3	5.3	4.0	5.0
Nivelsärky	16.3	17.0	15.7	17.8	17.1	16.9
Selkäsärky	33.5	35.5	32.7	37.4	33.4	37.5
Hammassärky	7.9	11.5	10.6	12.2	10.8	12.3
Jalkojen turvotus	14.0	15.2	15.7	14.9	16.9	13.6
Suonikohjut	8.7	7.2	5.9	8.1	7.5	7.0
Ihottuma	15.9	18.5	19.4	18.0	20.5	16.6
Päänsärky	43.7	48.3	47.8	48.7	49.2	47.4
Unettomuus	18.4	26.1	22.7	28.4	24.0	28.1
Masennus	15.5	24.9	21.0	27.4	22.7	27.0
Ummetus	7.6	8.9	9.2	8.7	9.6	8.2
Närästys	16.6	20.2	18.4	21.5	19.7	20.8
Muut ruoansulatusvaivat	27.5	31.7	28.2	34.1	32.3	31.2
Yhteensä (N)	(2984)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)

Taulukko 5.8. Oireet (%) viimeksi kuluneen kuukauden aikana työtilanteen mukaan, sukupuolen suhteen M=miehet, N=naiset 1997.

	Työtilanne				Työttömyyden ajoitus				Työttömyyden kesto			
	Työssä		Työttömyyskokemus 1991-97		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N
Rintakipu rasituksessa	4.7	3.6	4.6	4.4	3.0	3.5	5.8	4.9	4.3	3.7	4.9	5.0
Nivelsärky	15.8	16.7	16.2	17.6	15.9	15.6	16.4	18.9	17.6	16.7	14.9	18.6
Selkäsärky	33.3	33.5	32.7	37.8	29.2	35.8	35.4	38.9	28.1	37.4	36.8	38.2
Hammassärky	8.1	7.7	11.2	11.8	9.4	11.7	12.5	11.9	9.0	12.1	13.2	11.5
Jalkojen turvotus	4.9	21.1	5.0	23.3	6.9	23.7	3.5	23.1	7.4	23.9	2.8	22.8
Suonikohjut	3.5	12.7	2.8	10.8	2.2	9.3	3.2	11.7	2.0	11.5	3.5	10.1
Ihottuma	15.3	16.4	17.3	19.5	18.9	19.8	16.1	19.4	20.7	20.4	14.2	18.6
Päänsärky	33.8	51.4	36.0	58.0	36.1	58.4	36.0	57.1	37.5	57.8	34.7	58.3
Unettomuus	16.2	20.1	24.1	27.7	20.6	24.5	26.7	29.6	20.3	26.7	27.4	28.7
Masennus	12.4	18.1	19.3	29.3	14.6	26.9	22.8	30.8	16.0	27.6	22.2	31.1
Ummetus	3.4	10.9	5.9	11.2	6.4	11.7	5.5	11.0	6.6	11.8	5.2	10.7
Närästys	19.1	14.7	23.5	17.6	22.3	14.8	24.4	19.4	23.1	17.2	24.0	18.1
Muut ruoansulatusvaivat	26.3	28.4	29.2	33.7	26.2	30.0	31.5	35.9	29.7	34.2	28.8	33.1
Yhteensä (N)	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(348)	(288)	(338)

5.2 Sairastavuus

5.2.1 Sairaspäivien lukumäärä

Sairaspäiviä oli vuonna 1989/90 eniten 35-44- vuotiailla, mutta ikäerot olivat pieniä (taulukko 5.9). Vuonna 1997 sairaspäiviä oli selvästi eniten kahdessa vanhimmassa ikäryhmässä. Vähiten koulutetut sairastivat eniten sekä vuonna 1989/90 että 1997. Työttömänä olleet olivat 1989/90 useammin sairaana kuin työssäolevat. Vuonna 1997 työtilanne ei vaikuttanut sairaspäivien määrään. Erityisesti muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömänä olleilla oli jo vuonna 1989/90 useammin sairaspäiviä kuin lamatyöttömillä. Vuonna 1997 tilanne oli päinvastainen; lamatyöttömillä oli enemmän sairaspäiviä kuin muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömillä. Pitkäaikaistyöttömillä oli selvästi enemmän sairaspäiviä jo seurannan alussa 1989/90 lyhytaikaisiin työttömiin verrattuna. Vuonna 1997 tilanne oli päinvastainen: lyhytaikaisilla työttömillä oli pitkäaikaistyöttömiä enemmän sairaspäiviä.

Taulukko 5.9. Sairaspäivien lukumäärä keskimäärin kuluneen vuoden aikana työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen.

	1989/90		1997		(N)
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	
Ikäryhmä					
22-34	7.7	6.7-8.7	6.7	5.0-8.3	(1278)
35-44	8.3	7.2-9.4	9.6	7.9-11.3	(1123)
45-54	7.9	6.9-9.0	11.8	10.1-13.5	(1214)
55-64	8.1	6.6-9.6	12.3	9.8-14.8	(599)
Koulutus*					
-9 vuotta	9.8	8.6-11.1	13.8	11.7-15.8	(853)
10-12	8.6	7.6-9.6	11.0	9.3-12.6	(1257)
13+	6.7	5.9-7.5	7.4	6.1-8.7	(2027)
Työtilanne 97					
Työssä	7.4	6.8-8.1	9.6	8.6-10.7	(2984)
Työttömyyskokemus 1991-97	9.4	8.3-10.4	9.9	8.1-11.6	(1230)
Työttömyyden ajoitus:					
Lama	7.6	6.0-9.3	10.7	8.0-13.3	(490)
Muu	10.5	9.2-11.8	9.2	7.0-11.5	(740)
Työttömyyden kesto:					
Lyhyt	7.4	6.0-8.9	11.5	9.1-13.9	(604)
Pitkä	11.2	9.8-12.7	8.1	5.7-10.6	(626)
Puuttavat (N)	(44)	-	(207)	-	(270)

* Tieto puuttuu n=77

Naisten lukumäärä miesten vastaavasta vain työttömyyden aitoituksen ja keston suhteen; muulloin kuin laman aikana naisilla oli lamatyöttömiä naisia enemmän sairaspäiviä jo 1989/90, kuten 1997. 5.1 Samoin pitkäaikaistyöttömillä naisilla oli enemmän sairaspäiviä vuonna 1989/90 ja 1997.

Sairaspäivien lukumäärän muutos oli voimakkainta yli 45-vuotiailla, alimmassa koulutusryhmässä, työssä olevilla. Työttöminä olleista lisäys oli suurinta lamatyöttömillä sekä lyhytaikaisilla työttömillä (taulukko 5.12). Keski-ikäisillä, 35-44- vuotiailla miehillä sairaspäivät olivat vähentyneet, naisilla lisääntyneet selvästi. Ero pitkä- ja lyhytaikaisesta työttömyydestä kärsineiden miesten sairaspäivien lukumäärän muutoksessa oli suurempi kuin naisilla. Sairaspäivien lisäys havaittiin miltei kaikissa tapauksissa yli 45-vuotiailla (taulukko 5.13).

Taulukko 5.10. Sairaspäivien lukumäärä keskimäärin kuluneen vuoden aikana työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen sukupuolittain. ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	Miehet				Naiset			
	1989/90		1997		1989/90		1997	
Ikäryhmä	Ka	95% lv	Ka	95% lv	Ka	95% lv	Ka	95% lv
22-34	7.6	6.1-9.1	6.8	4.5-9.2	7.8	6.4-9.1	6.5	4.3-8.7
35-44	8.2	6.6-9.8	7.7	5.1-10.2	8.3	6.9-9.8	11.1	8.8-13.4
45-54	7.1	5.5-8.7	11.4	8.8-13.9	8.5	7.2-9.9	12.1	9.9-14.4
55-64	7.7	5.5-9.9	12.4	8.9-16.0	8.5	6.4-10.5	12.2	8.7-15.6
Koulutus*								
-9 vuotta	9.1	7.4-10.9	13.2	10.3-16.2	10.5	8.8-12.2	14.3	11.4-17.2
10-12	9.1	7.6-10.6	10.5	8.2-12.9	8.2	6.8-9.6	11.4	9.1-13.7
13+	5.8	4.6-7.1	6.2	4.2-8.2	7.3	6.3-8.4	8.2	6.5-9.9
Työtilanne 97								
Työssä	7.0	5.0-8.0	8.8	7.2-10.4	7.8	6.9-8.6	10.3	8.8-11.7
Työttömyyskokemus 1991-97	9.3	7.7-10.8	9.8	7.3-12.3	9.4	8.0-10.8	9.9	7.6-12.2
Työttömyyden ajoitus:								
Lama	8.3	6.0-10.7	12.7	8.9-16.5	7.0	4.7-9.2	8.9	5.2-12.5
Muu	9.9	7.9-12.0	7.4	4.0-10.8	10.9	9.2-12.7	10.6	7.6-13.6
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	6.1	3.9-8.3	14.2	10.6-17.8	8.4	6.5-10.4	9.5	6.3-12.6
Pitkä	12.1	10.0-14.2	5.6	2.0-9.1	10.5	8.5-12.5	10.4	7.0-13.8
Puuttuvat (N)	(17)	-	(69)	-	(27)	-	(138)	-

* Tieto puuttuu n=38

Taulukko 5.11. Sairaspäivien lukumäärän muutos 1997 vs 1989/90 taustatekijöiden ja työtilanteen muutoksen suhteen sekä sukupuolittain.

Ikäryhmä	Sairaspäivien lukumäärän muutos					
	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli
22-34	-0.7	-3.5-2.0	-1.1	-3.4-1.3	-0.9	-2.7-0.9
35-44	-0.6	-3.5-2.4	2.9	0.4-5.4	1.4	-0.6-3.3
45-54	5.2	2.2-8.1	3.7	1.3-6.1	4.3	2.5-6.2
55-64	5.0	0.9-9.1	2.9	-0.8-6.7	3.9	1.2-6.7
Koulutus*						
-9 vuotta	5.0	1.6-8.4	3.3	0.2-6.4	4.1	1.8-6.4
10-12	1.6	-1.1-4.3	3.1	0.6-5.5	2.4	0.5-4.2
13+	0.4	-1.9-2.7	1.0	-0.8-2.8	0.8	-0.6-2.2
Työtilanne 97						
Työssä	1.9	0.1-3.7	2.5	1.0-4.1	2.3	1.1-3.4
Työttömyyskokemus 1991-97	1.2	-1.7-4.2	0.3	-2.2-2.8	0.7	-1.2-2.6
Työttömyyden ajoitus:						
Lama	4.2	-0.2-8.5	2.0	-1.9-6.0	3.0	0.1-6.0
Muu	-1.1	-5.0-2.8	-0.9	-4.2-2.4	-1.0	-3.5-1.5
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	8.0	3.8-12.1	0.9	-2.6-4.3	3.9	1.2-6.5
Pitkä	-5.2	-9.2- -1.1	-0.3	-4.0-3.4	-2.7	-5.4-0.1
Yhteensä (N)	(1726)	-	(2169)	-	(3895)	-
Puuttuvat (N)	(82)	-	(160)	-	(242)	-

* Tieto puuttuu n=38

Taulukko 5.12. Sairaspäivien lukumäärän muutos 1997 vs 1989/90 työtilanteen muutoksen ja iän suhteen.

Työtilanne 97	Sairaspäivien lukumäärän muutos					
	Miehet		Naiset		Yhteensä	
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli
Työssä						
< 45 vuotta	-0.2	-2.4 – 2.0	0.9	-1.1 – 3.0	0.4	-1.1 – 2.0
45+	4.4	2.0 – 6.8	4.3	2.1 – 6.6	4.4	2.7 – 6.0
Työttömyyskokemus 1991-97						
< 45	-1.6	-5.9 – 2.7	0.5	-2.6 – 3.5	-0.5	-3.0 – 2.1
45+	7.9	1.4 – 14.4	-0.04	-4.7 – 4.6	3.5	-0.4 – 7.4
Työttömyyden ajoitus:						
<i>Lama</i>						
< 45	0.4	-6.2 – 7.1	1.7	-0.9 – 4.4	1.1	-2.3 – 4.6
45+	17.6	4.6 – 29.4	3.1	-1.9 – 8.0	9.6	3.2 – 16.0
<i>Muu</i>						
< 45	-3.6	-9.2 – 1.9	-0.6	-5.6 – 4.4	-1.9	-5.6 – 1.8
45+	3.4	-3.9 – 10.7	-1.4	-8.2 – 5.3	0.7	-4.3 – 5.6
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>						
< 45	2.8	-3.9 – 9.4	1.1	-2.2 – 4.3	1.8	-1.6 – 5.2
45+	22.2	11.3 – 33.2	0.4	-4.8 – 5.5	9.3	3.8 – 14.9
<i>Pitkä</i>						
< 45	-6.3	-11.5 – -1.0	-0.3	-5.8 – 5.3	-3.1	-6.9 – 0.7
45+	-3.1	-10.4 – 4.3	-0.5	-8.5 – 7.5	-1.7	-7.2 – 3.7
Yhteensä (N)						
< 45	(1030)	-	(1270)	-	(2300)	-
45+	(726)	-	(929)	-	(1655)	-

5.2.2 Sairastavuus

Lääkärin toteamista tai hoitamista sairauksista edellisen vuoden (12 kk) aikana selän kulumavika tai muu selkäsairaus oli yleisin (10.1%) vuonna 1989/90, vuonna 1997 verenpainetauti (11.9%) oli ohittanut selkäsairaudet (10.7%) suurimpana terveysongelmana (taulukko 5.13). Verenpainetaudin yleisyys oli kaksinkertaistunut 7 vuodessa. Vatsasairauksien (gastriitin, mahahaavan, mahakatarrin) yleisyys (4.5%) oli 1997 lähes yhtä korkea kuin astman (3.8%). Miehillä oli selkäsairauksia enemmän kuin naisilla, muissa sairauksissa sukupuolien väliset erot olivat pieniä (taulukot 5.14 ja 5.15).

Alimmassa koulutusryhmässä oli kaikkia sairauksia enemmän kuin muissa koulutusryhmissä niin vuonna 1989/90 kuin vuonna 1997 (taulukko 5.16). Selkäsairaudet ovat lisääntyneet yhden %-yksikön verran kaikissa koulutusryhmissä. Verenpainetauti on kaksinkertaistunut miehillä kaikissa koulutusryhmissä, naisilla lisääntyminen on ollut vähäisempää (taulukot 5.17 ja 5.18). Sepelvaltimotautin yleisyys oli alimmassa koulutusryhmässä sama miehillä ja naisilla (2.5%).

Työttömänä olleilla oli jonkin verran enemmän pitkäaikaista keuhkoputkentulehdusta ja virtsatietulehdusta kun työssä olleilla, mutta erot olivat pieniä (taulukko 5.19). Kaikki sairaudet olivat yleisempiä muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömillä lamatyöttömiin verrattuna, samoin pitkäaikaistyöttömillä lyhytaikaisiin työttömiin verrattuna. Työttömänä olleilla naisilla oli työssä pysyneitä enemmän pitkäaikaista keuhkoputkentulehdusta, pitkäaikaista virtsatietulehdusta, sokeritautia, sydäninfarkteja, sepelvaltimotautia, astmaa ja vatsasairauksia- erot eivät tosin olleet suuria tapauksien vähäisestä määrästä johtuen (taulukko 5.20). Miehillä puolestaan mikään sairaus ei ollut yleisempää työttömyyskokemuksen omaavilla työssä oleviin verrattuna. Työttöminä olleista miehistä ja naisista niillä, jotka olivat olleet muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömänä ja/tai olivat pitkään työttömänä, oli muita useammin sairauksia (taulukko 5.21).

Taulukko 5.13. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana ikäryhmittäin vuonna 1989/90 ja 1997.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	1.5	3.4	4.5	7.3	8.6	18.6	17.2	25.4	6.6	(276)	11.9	(503)
Sokeritauti	0.2	0.6	1.3	1.4	0.8	2.6	1.3	3.5	0.8	(35)	1.8	(75)
Sydäninfarkti	0	0.2	0	0	0.3	0.4	0.5	0.5	0.1	(6)	0.2	(10)
Sepelvaltimotauti	0.5	0.3	0.6	0.3	0.8	1.7	2.3	3.5	0.9	(37)	1.1	(48)
Sydämen vajaatoiminta	0.2	0.08	0.2	0.09	0.3	0.6	1.0	1.5	0.3	(13)	0.4	(18)
Nivelreuma	0.2	0.2	0.2	0.9	0.7	1.5	1.3	2.3	0.5	(21)	1.1	(45)
Selän kulumavika	6.0	5.2	8.3	8.3	12.9	14.5	16.5	18.9	10.1	(424)	10.7	(449)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.3	0.9	1.9	1.3	2.0	2.5	1.7	3.2	1.7	(72)	1.8	(74)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	1.3	0.6	1.1	1.3	1.9	0.7	2.3	1.7	1.5	(65)	1.0	(41)
Astma*	-	3.0	-	3.9	-	4.0	-	5.3	-	-	3.8	(162)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	2.9	-	4.2	-	5.4	-	6.8	-	-	4.5	(191)
Yhteensä (N)	(1278)		(1123)		(1214)		(599)			(4214)		

*ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.14. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana ikäryhmittäin vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	1.0	3.3	4.7	7.8	8.5	18.3	18.7	29.3	6.7	(123)	12.5	(230)
Sokeritauti	0.2	0.4	1.4	1.8	1.0	3.2	2.6	4.8	1.1	(20)	2.2	(40)
Sydäninfarkti	0	0	0	0	0.6	0.8	0.7	1.1	0.3	(5)	0.4	(7)
Sepelvaltimotauti	0.9	0.2	0	0.2	1.0	2.0	4.0	5.5	1.1	(21)	1.5	(27)
Sydämen vajaatoiminta	0.2	0	0.2	0	0.2	0.4	1.1	2.2	0.3	(6)	0.4	(8)
Nivelreuma	0	0	0	0.6	1.2	1.4	0.4	1.1	0.4	(7)	0.7	(13)
Selän kulumavika	6.8	6.2	9.8	10.2	14.6	14.8	17.6	20.9	11.3	(209)	11.8	(218)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.0	0.9	0.6	1.2	2.2	2.4	2.9	4.0	1.5	(28)	1.8	(34)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	0.2	0	0.2	0.6	0.6	0.6	1.5	2.2	0.5	(9)	0.7	(12)
Astma*	-	2.6	-	2.9	-	2.8	-	5.9	-	-	3.2	(59)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	2.1	-	4.7	-	6.7	-	8.1	-	-	4.9	(91)
Yhteensä (N)	(577)		(489)		(507)		(273)		100	(1846)		

*ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.15. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana ikäryhmittäin vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	1.9	3.4	4.3	6.9	8.6	18.8	16.0	22.1	6.5	(153)	11.5	(273)
Sokeritauti	0.3	0.7	1.1	1.1	0.7	2.1	0.3	2.5	0.6	(15)	1.5	(35)
Sydäninfarkti	0	0.3	0	0	0	0.1	0.3	0	0.04	(1)	0.1	(3)
Sepelvaltimotauti	0.1	0.4	1.1	0.3	0.7	1.4	0.9	1.8	0.7	(16)	0.9	(21)
Sydämen vajaatoiminta	0.1	0.1	0.2	0.2	0.3	0.7	0.9	0.9	0.3	(7)	0.4	(10)
Nivelreuma	0.4	0.4	0.3	1.1	0.3	1.6	2.2	3.4	0.6	(14)	1.4	(32)
Selän kulumavika	5.3	4.4	7.1	6.8	11.6	14.3	15.6	17.2	9.1	(215)	9.8	(231)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.6	0.9	2.8	1.3	1.8	2.6	0.6	2.5	1.9	(44)	1.7	(40)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	2.1	1.1	1.7	1.7	2.8	0.9	3.1	1.2	2.4	(56)	1.2	(29)
Astma*	-	3.3	-	4.7	-	4.8	-	4.9	-	-	4.4	(103)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	3.6	-	3.8	-	4.5	-	5.8	-	-	4.2	(100)
Yhteensä (N)	(701)		(634)		(707)		(326)		100	(2368)		

*ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.16. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana koulutusluokittain vuonna 1989/90 ja 1997.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	11.6	19.5	6.4	10.7	4.5	9.4	6.6	(271)	11.9	(492)
Sokeritauti	1.3	3.4	0.7	1.4	0.7	1.3	0.8	(34)	1.8	(73)
Sydäninfarkti	0.5	0.6	0.08	0.2	0.05	0.1	0.1	(6)	0.2	(10)
Sepelvaltimotauti	1.9	2.5	0.6	0.8	0.5	0.7	0.9	(35)	1.1	(46)
Sydämen vajaatoiminta	0.7	0.7	0.2	0.4	0.1	0.3	0.3	(11)	0.4	(17)
Nivelreuma	0.6	2.2	0.6	1.0	0.4	0.7	0.5	(20)	1.1	(45)
Selän kulumavika	16.3	16.8	11.3	11.5	6.7	7.4	10.1	(416)	10.7	(438)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.8	2.6	1.4	1.9	1.9	1.3	1.7	(71)	1.8	(72)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	1.8	1.3	1.4	0.8	1.5	0.9	1.5	(64)	1.0	(40)
Astma*	-	3.8	-	3.7	-	3.8	-	-	3.8	(155)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	6.6	-	4.5	-	3.5	-	-	4.5	(184)
Yhteensä (N)	(853)		(1257)		(2027)		100	(4137)		

*ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=77

Taulukko 5.17. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana koulutusluokittain¹ vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	10.4	19.0	5.6	11.8	5.6	9.7	6.7	(121)	12.5	(225)
Sokeritauti	1.5	4.7	0.7	1.4	1.1	1.6	1.1	(19)	2.2	(40)
Sydäninfarkti	0.7	1.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.3	(5)	0.4	(7)
Sepelvaltimotauti	2.5	2.7	0.7	1.2	0.7	1.1	1.1	(20)	1.5	(27)
Sydämen vajaatoiminta	0.7	0.5	0.2	0.3	0	0.5	0.3	(4)	0.4	(8)
Nivelreuma	0.7	1.2	0.3	0.7	0.2	0.5	0.4	(7)	0.7	(13)
Selän kulumavika	18.5	16.8	12.0	12.8	7.5	8.6	11.3	(206)	11.8	(213)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	2.0	3.2	1.0	1.5	1.6	1.4	1.5	(27)	1.8	(33)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	1.0	1.2	0.2	0.3	0.5	0.6	0.5	(9)	0.7	(12)
Astma*	-	2.5	-	3.6	-	2.8	-	-	3.2	(54)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	6.9	-	5.1	-	3.7	-	-	4.9	(88)
Yhteensä (N)	(405)		(586)		(817)		100	(1808)		

* ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=38

Taulukko 5.18. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana koulutusluokittain vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainetauti	12.7	19.9	7.2	9.8	3.7	9.3	6.5	(150)	11.5	(267)
Sokeritauti	1.1	2.2	0.8	1.5	0.4	1.1	0.6	(15)	1.4	(33)
Sydäninfarkti	0.2	0	0	0.3	0	0.08	0.04	(1)	0.1	(3)
Sepelvaltimotauti	1.3	2.2	0.6	0.5	0.4	0.5	0.7	(15)	0.9	(19)
Sydämen vajaatoiminta	0.7	0.9	0.3	0.5	0.2	0.2	0.3	(7)	0.4	(9)
Nivelreuma	0.5	3.1	0.8	1.2	0.5	0.8	0.6	(13)	1.4	(32)
Selän kulumavika	14.3	16.7	10.7	10.4	6.1	6.6	9.1	(210)	9.8	(225)
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.6	2.0	1.6	2.2	2.2	1.2	1.9	(44)	1.7	(39)
Pitkäaikainen virtsatietulehdus	2.5	1.3	2.5	1.2	2.2	1.2	2.4	(55)	1.2	(28)
Astma*	-	4.9	-	3.9	-	4.4	-	-	4.3	(101)
Vatsasairaus (gastriitti, mahahaava)*	-	6.3	-	4.0	-	3.4	-	-	4.1	(100)
Yhteensä (N)	(487)		(671)		(1210)		100	(2368)		

* ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=39

Taulukko 5.19. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana 1997 työtilanteen mukaan.

	Työtilanne 1997		Työttömyyden ajoitus		Työttömyyden kesto	
	Työssä	Työtön	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä
Sairastavuus 1997	12.5	10.7	7.1	13.0	8.9	12.3
Verenpainetauti	1.8	1.8	1.0	2.0	1.2	2.4
Sokeritauti	0.2	0.2	0.4	0.1	0.2	0.3
Sydäninfarkti	1.2	1.0	0.8	1.1	0.7	1.3
Sepelvaltimotauti	0.5	0.2	0	0.4	0.2	0.3
Sydämen vajaatoiminta	1.2	0.8	0.6	1.0	1.2	0.5
Nivelreuma	11.1	9.5	7.4	11.0	9.8	9.3
Selän kulumavika						
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.6	2.1	1.4	2.6	1.8	2.4
Pitkäaikainen virtsatieulehdus	0.9	1.1	0.8	1.4	1.2	1.1
Astma	4.0	3.4	3.1	3.7	4.0	2.9
Vatsasairaus (gastritti, mahahaava)	4.6	4.3	2.2	5.7	2.7	5.9
Yhteensä (N)	(2984)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)

Taulukko 5.20. Sairastavuus (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana 1997 työtilanteen mukaan, sukupuolen suhteen M=miehet, N=naiset 1997.

	Työtilanne 1997				Työttömyyden ajoitus				Työttömyyden kesto			
	Työssä		Työtön		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N
Verenpainetauti	13.3	11.8	10.3	10.9	6.0	8.2	13.5	12.6	8.2	9.5	12.2	12.4
Sokeritauti	2.2	1.4	2.0	1.6	1.3	0.8	2.6	2.1	1.6	0.9	2.4	2.4
Sydäninfarkti	0.4	0.1	0.4	0.2	0.4	0.4	0.3	0	0	0.3	0.7	0
Sepelvaltimotauti	1.7	0.8	0.9	1.0	0.4	1.2	1.3	0.9	0.4	0.9	1.4	1.2
Sydämen vajaatoiminta	0.5	0.5	0.2	0.3	0	0	0.3	0.5	0	0.3	0.4	0.3
Nivelreuma	0.9	1.4	0.2	1.3	0.4	0.8	0	1.6	0.4	1.7	0	0.9
Selän kulumavika	12.4	10.1	10.3	8.9	9.0	5.8	11.3	10.7	9.4	10.1	11.1	7.7
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus	1.8	1.4	1.8	2.3	1.3	1.6	2.3	2.8	1.2	2.3	2.4	2.4
Pitkäaikainen virtsatieulehdus	0.7	1.1	0.6	1.6	0.9	0.8	0.3	2.1	0.4	1.7	0.7	1.5
Astma	3.8	4.2	1.8	4.7	1.3	4.7	2.3	4.7	0.4	6.6	3.1	2.7
Vatsasairaus (gastritti, mahahaava)	5.3	4.1	4.0	4.5	2.2	2.3	5.5	5.8	2.7	2.6	5.2	6.3
Yhteensä (N)	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(343)	(288)	(338)

5.3 Lääkärissäkäynnit

Nuorimmat vastanneet kävivät eniten lääkärissä vuonna 1989/90, vuonna 1997 tilanne oli päinvastainen- eniten lääkärissäkäyntejä oli vanhimmalla ikäryhmällä (taulukko 5.21). Vuonna 1989/90 koulutusryhmien välillä ei ollut juuri eroja lääkärissäkäyntien lukumäärässä, vuonna 1997 puolestaan vähiten koulutetut kävivät muita useammin lääkärissä. Työttöminä olleet kävivät jo vuonna 1989/90 enemmän lääkärillä työssäkäyviin verrattuna. Vuonna 1997 lääkärissäkäynneissä ei ollut eroa työtilanteen suhteen.

Taulukko 5.21 Lääkärissäkäyntien lukumäärä keskimäärin kuluneen vuoden aikana työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen.

	1989/90		1997		(N)
	Keskiarvo	95% luottamusväli	Keskiarvo	95% luottamusväli	
Ikäryhmä					
22-34	3.3	3.1 – 3.5	3.4	3.2 – 3.7	(1278)
35-44	3.0	2.8 – 3.3	3.2	3.0 – 3.5	(1123)
45-54	2.8	2.6 – 3.0	3.5	3.2 – 3.7	(1214)
55-64	2.8	2.5 – 3.1	3.8	3.4 – 4.1	(599)
Koulutus*					
-9 vuotta	2.9	2.6 – 3.1	3.7	3.4 – 4.0	(853)
10-12	3.1	2.9 – 3.3	3.4	3.2 – 3.6	(1257)
13+	3.0	2.9 – 3.2	3.3	3.2 – 3.5	(2027)
Työtilanne 97					
Työssä	2.9	2.8 – 3.0	3.4	3.3 – 3.6	(2984)
Työttömyyskokemus	3.3	3.1 – 3.5	3.4	3.2 – 3.7	(1230)
1991-97					
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>					
<i>Lama</i>	3.1	2.8 – 3.4	3.3	3.0 – 3.7	(490)
<i>Muu</i>	3.5	3.2 – 3.8	3.5	3.2 – 3.8	(740)
<i>Työttömyyden kesto:</i>					
<i>Lyhyt</i>	3.2	2.9 – 3.5	3.5	3.2 – 3.8	(604)
<i>Pitkä</i>	3.5	3.2 – 3.7	3.4	3.1 – 3.7	(626)
Puuttavat (N)	(25)	-	(30)	-	(64)

* tieto puuttuu n=77

Naiset kävivät miehiä enemmän lääkärissä sekä vuonna 1989/90 että 1997 (taulukko 5.22). Miesten ja naisten lääkärissäkäynnit taustamuuttujien suhteen olivat suuressa osin samansuuntaiset. Pitkäaikaistyöttömillä miehillä oli jo alkutilanteessa jonkin verran enemmän lääkärissäkäyntejä kuin lyhyen työttömyyden kokeneilla, naisilla vastaavaa eroa ei ollut.

Lääkärissäkäynnit ovat lisääntyneet kaikilla miehillä ja naisilla, lukuunottamatta nuorimpia miehiä, pitkäaikaistyöttömiä miehiä ja muulloin kuin vain laman aikana työttömiä naisia (taulukko 5.23). Suurinta lisäys on ollut 55-64- vuotiailla, vähiten koulutetuilla ja työssä käyvillä. Vähiten koulutetut naiset kävivät melkein kolme kertaa useammin lääkärissä kuin muihin koulutusryhmiin kuuluvat naiset; miehillä koulutusryhmien väliset erot olivat pienemmät.

Lähes kaikissa ryhmissä yli 45- vuotiailla lääkärissäkäyntien lisäys oli alle 45-vuotiaita suurempaa (taulukko 5.24). Kun tarkastellaan ikäryhmittäisiä lääkärissäkäyntien muutoksia, huomataan, että yli 45-vuotiaat työttöminä olleet ovat käyneet kaksi kertaa useammin lääkärissä kuin samanikäiset työssä olleet. Erityisesti yli 45-vuotiaat lamatyöttömät miehet ovat lisänneet lääkärissäkäyntejä, vastaavassa asemassa olevat naiset eivät. Vain laman aikana työttömänä olleet naiset olivat lisänneet lääkärissäkäyntejä yhtä paljon kuin työssä pysyneet, samanikäiset naiset.

Taulukko 5.22. Lääkärissäkäyntien lukumäärä keskimäärin kuluneen vuoden aikana työtilanteen ja taustatekijöiden suhteen sukupuolittain. ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	<i>Miehet</i>				<i>Naiset</i>			
	1989/90		1997		1989/90		1997	
<i>Ikäryhmä</i>	Ka	95% lv	Ka	95% lv	Ka	95% lv	Ka	95% lv
22-34	2.7	2.5-3.0	2.6	2.3-2.9	3.8	3.6-4.1	4.1	3.8-4.5
35-44	2.4	2.1-2.7	2.7	2.4-3.0	3.5	3.3-3.8	3.6	3.3-4.0
45-54	2.4	2.1-2.7	2.9	2.6-3.3	3.1	2.8-3.3	3.8	3.5-4.2
55-64	2.4	2.0-2.8	3.4	3.0-3.9	3.1	2.8-3.5	4.0	3.6-4.5
<i>Koulutus*</i>								
-9 vuotta	2.3	2.0-2.6	3.0	2.6-3.3	3.4	3.1-3.7	4.5	4.1-4.9
10-12	2.7	2.4-3.0	3.1	2.8-3.4	3.5	3.2-3.8	3.6	3.3-4.0
13+	2.4	2.2-2.6	2.6	2.4-2.9	3.4	3.2-3.6	3.8	3.6-4.1
<i>Työtilanne 97</i>								
Työssä	2.4	2.2-2.6	2.8	2.6-3.0	3.3	3.1-3.4	3.9	3.7-4.1
Työttömyyskokemus	2.7	2.4-3.0	2.9	2.5-3.2	3.8	3.6-4.1	3.9	3.6-4.2
<i>1991-97</i>								
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>								
<i>Lama</i>	2.7	2.2-3.1	2.8	2.4-3.3	3.5	3.1-4.0	3.8	3.3-4.3
<i>Muu</i>	2.7	2.4-3.1	2.9	2.5-3.3	4.0	3.7-4.4	4.0	3.6-4.4
<i>Työttömyyden kesto:</i>								
<i>Lyhyt</i>	2.5	2.1-2.9	3.0	2.5-3.4	3.8	3.4-4.2	3.9	3.5-4.3
<i>Pitkä</i>	2.9	2.6-3.3	2.8	2.3-3.2	3.9	3.5-4.3	3.9	3.5-4.4
Puuttuvat (N)	(10)	-	(15)	-	(15)	-	(15)	-

*tieto puuttuu miehet n=38, naiset n=39

Taulukko 5.23. Lääkärissäkäyntien lukumäärän muutos 1997 vs 1989/90 taustatekijöiden ja työtilanteen muutoksen suhteen, sukupuolittain. Ka=keskiarvo, lv=luottamusväli

	<i>Lääkärissäkäyntien lukumäärän muutos</i>					
	<i>Miehet</i>		<i>Naiset</i>		<i>Yhteensä</i>	
<i>Ikäryhmä</i>	Ka	95% lv	Ka	95% lv	Ka	95% lv
22-34	-0.1	-0.5-0.2	0.4	0.01-0.7	0.1	-0.1-0.4
35-44	0.2	-0.1-0.7	0.07	-0.3-0.4	0.2	-0.1-0.4
45-54	0.35	0.2-0.9	0.8	0.4-0.1	0.7	0.4-0.9
55-64	1.1	0.5-1.6	0.9	0.4-1.4	1.0	0.6-1.3
<i>Koulutus*</i>						
-9 vuotta	0.6	0.2-1.0	1.1	0.6-1.5	0.8	0.5-1.1
10-12	0.4	0.006-0.7	0.2	-0.2-0.5	0.3	0.02-0.5
13+	0.2	-0.1-0.5	0.4	0.1-0.6	0.3	0.09-0.5
<i>Työtilanne 97</i>						
Työssä	0.4	0.2-0.7	0.6	0.4-0.8	0.5	0.4-0.7
Työttömyyskokemus	0.1	-0.3-0.5	0.1	-0.2-0.5	0.1	-0.1-0.4
<i>1991-97</i>						
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>						
<i>Lama</i>	0.1	-0.4-0.7	0.3	-0.2-0.9	0.2	-0.2-0.6
<i>Muu</i>	0.09	-0.4-0.6	-0.03	-0.4-0.4	0.02	-0.3-0.3
<i>Työttömyyden kesto:</i>						
<i>Lyhyt</i>	0.5	-0.05-1.0	0.2	-0.3-0.7	0.3	-0.06-0.7
<i>Pitkä</i>	-0.2	-0.7-0.3	0.04	-0.5-0.5	-0.07	-0.4-0.3
Yhteensä (N)	(1784)	-	(2301)	-	(4085)	-
Puuttuvat	(24)	-	(28)	-	(52)	-

* tieto puuttuu miehet n=38, naiset n=39

Taulukko 5.24. Lääkärissäkäyntien lukumäärän muutos 1997 vs 1989/90 työtilanteen muutoksen ja iän suhteen. Ka=keskiarvo, lv=luottamusväli.

	Lääkärissäkäyntien lukumäärän muutos					
	Michet Keskiarvo	95% lv	Naiset Ka	95% lv	Yhteensä Ka	95% lv
Työtilanne 1997						
Työssä						
< 45 vuotta	-0.08	-0.6 - 0.4	0.02	-0.5 - 0.5	-0.02	-0.4 - 0.3
45+	0.5	-0.2 - 1.2	0.3	-0.4 - 0.9	0.4	-0.1 - 0.9
Työttömyyskokemus 1991-97						
< 45	0.1	-0.2 - 0.4	0.3	0.03 - 0.6	0.2	0.02 - 0.4
45+	0.8	0.5 - 1.1	0.9	0.6 - 1.2	0.9	0.7 - 1.1
Työttömyyden ajoitus:						
Lama						
< 45	-0.3	-0.9 - 0.3	0.3	-0.2 - 0.9	0.02	-0.4 - 0.4
45+	1.6	0.6 - 2.7	0.3	-0.7 - 1.4	0.96	0.2 - 1.7
Muu						
< 45	0.2	-0.6 - 0.9	-0.2	-0.9 - 0.5	-0.06	-0.6 - 0.5
45+	-0.02	-1.0 - 0.9	0.3	-0.6 - 1.1	0.1	-0.5 - 0.8
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt						
< 45	0.08	-0.5 - 0.7	0.08	-0.5 - 0.7	0.08	-0.3 - 0.5
45+	1.5	0.6 - 2.4	0.4	-0.5 - 1.2	0.8	0.2 - 1.5
Pitkä						
< 45	-0.2	-1.1 - 0.6	-0.05	-0.8 - 0.7	-0.1	-0.7 - 0.4
45+	-0.2	-1.2 - 0.9	0.2	-0.8 - 1.2	0.03	-0.7 - 0.8
Yhteensä (N)						
< 45	(1056)	-	(1321)	-	(2377)	-
45+	(761)	-	(1015)	-	(1776)	-

5.4 Lääkkeiden käyttö

Yleisimmät käytetyt lääkkeet olivat rauta- ja vitamiinivalmisteet, päänsärkylääkkeet ja luontaistuotekaupan luontaistuotteet sekä vuonna 1989/90 että 1997 (taulukko 5.25). Suurin lisäys 7 vuoden aikana on tapahtunut verenpainelääkkeissä ja rauhoittavissa lääkkeissä, joiden käyttö oli yli kaksi kertaa yleisempää vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna.

Naiset käyttävät rauta- ja vitamiinivalmisteita, päänsärkylääkkeitä ja luontaistuotteita lähes kaksi kertaa enemmän kuin miehet (taulukot 5.26 ja 5.27). Joka viides mies ja joka kolmas nainen käytti rauta- tai vitamiinivalmisteita tai päänsärkylääkkeitä vuonna 1997. Hormonilääkkeiden käyttö vaihdevuosiin oli myös yleistä naisilla; käyttäjiä oli 45-54-vuotiailla 23.1% ja 55-64-vuotiailla 42.9%. Ehkäisytablettien käyttö on sen sijaan vähentynyt sekä 22-34-vuotiailla että 35-44-vuotiaina. Miehet käyttivät kolesterolilääkkeitä kaksi kertaa niin usein kuin naiset.

Verenpainelääkkeiden, muiden särkylääkkeiden, rauhoittavien lääkkeiden ja unilääkkeiden, kolesterolilääkkeiden ja vaihdevuosihormonien käyttö oli yleisintä alimmassa koulutusryhmässä (taulukko 5.28). Päänsärkylääkkeissä, ehkäisytabletteissa, rauta- ja vitamiinivalmisteissa sekä seleenissä tai muissa hivenaineissa tilanne oli päinvastainen; käyttö oli yleisempää ylimmässä koulutusryhmässä. Ylimpään koulutusryhmään kuuluvat miehet käyttivät kaksi kertaa useammin rauta- ja vitamiinivalmisteita alimpaan koulutusryhmään verrattuna, naisilla ero oli selvästi pienempi (taulukot 5.29 ja 5.30). Ehkäisytablettien käytön koulutusryhmittäiset erot olivat suuret; alimmasta koulutusryhmästä vain 2.9% ilmoitti käyttävänsä ehkäisytabletteja, ylimmästä koulutusryhmästä 18.3% (taulukko 5.30).

Työttömänä olleet käyttivät enemmän päänsärkylääkkeitä, ehkäisytabletteja, rauhoittavia lääkkeitä, unilääkkeitä ja rauta- ja vitamiinivalmisteita työssä pysyneisiin verrattuna (taulukko 5.31). Työttöminä olleista muulloin kuin pelkästään laman aikana työttöminä olleet käyttivät lamatyöttömiä useammin verenpainelääkkeitä, päänsärkylääkkeitä ja muita särkylääkkeitä, rauhoittavia lääkkeitä ja unilääkkeitä, kolesterolilääkkeitä ja vaihdevuosihormoneja. Pitkäaikaistyöttömät käyttivät lyhytkestoisesti työttömiä useammin verenpainelääkkeitä, muita särkylääkkeitä, rauhoittavia ja unilääkkeitä sekä vaihdevuosihormoneja.

Työttömänä olleet naiset käyttivät kaikkia lääkkeitä enemmän kuin työttömänä olleet miehet; erityisesti päänsärkylääkkeitä ja muita särkylääkkeitä, rauhoittavia ja unilääkkeitä, rauta- ja vitamiinivalmisteita ja luontaistuotteita (taulukko 5.32). Lamatyöttömistä naisista 12.1% käytti muita särkylääkkeitä,

miehistä vain 8.6%, muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömillä miehillä ja vastaavilla naisilla ero oli pienempi. Lamatyöttömien miesten rauhoittavien lääkkeiden käyttö oli hieman yleisempää (3.0%) kuin naisilla (2.0%), muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömillä naisilla (8.6%) puolestaan kaksi kertaa niin yleistä kuin miehillä (4.2%). Pitkäaikaistyöttömät miehet käyttivät lyhytaikaisesti työttömiä miehiä useammin vain verenpainelääkkeitä, muita särkylääkkeitä, rauhoittavia ja unilääkkeitä. Pitkäaikaistyöttömät naiset puolestaan käyttivät miehiä useammin edellä mainittujen lisäksi myös päänsärkylääkkeitä. Vaihdevuosisihormonien käyttö oli yleisempää työssä olevilla kuin työttömänä olleilla naisilla.

Taulukko 5.25. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainelääkkeet	0.08	0.6	1.2	2.9	4.9	12.5	10.7	20.5	3.3	(137)	7.5	(315)
Päänsärkylääkkeet	24.0	32.6	25.7	30.4	24.9	27.4	24.2	21.9	24.8	(1043)	29.0	(1221)
Muut särkylääkkeet	7.8	9.2	10.2	11.6	10.9	14.6	12.7	19.5	10.0	(421)	12.9	(542)
Ehkäisytabletit	19.8	17.5	11.0	6.6	1.7	0.7	0.5	0	9.5	(400)	7.3	(307)
Rauhoittavat lääkkeet	0.6	0.9	0.9	2.9	3.4	5.4	3.2	4.7	1.8	(77)	3.3	(138)
Unilääkkeet*	-	0.9	-	1.5	-	5.1	-	5.8	-	-	3.0	(126)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	25.5	31.1	29.7	29.4	27.8	28.3	27.4	24.0	27.5	(1160)	28.8	(1215)
Seleeni tai muut hivenaineet	4.0	4.7	5.7	5.7	9.7	8.5	11.4	9.2	7.1	(301)	6.7	(282)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	10.9	10.3	12.1	14.7	15.4	17.9	18.7	17.2	13.6	(574)	14.6	(617)
Apteekin luontaistuotteet	3.5	3.4	4.6	3.7	4.5	5.7	6.5	5.7	4.5	(191)	4.5	(188)
Kolesterolilääkkeet*	-	0.2	-	1.2	-	2.7	-	4.0	-	-	1.7	(72)
Vaihdevuosisihormonit*	-	0.08	-	1.3	-	13.4	-	23.4	-	-	7.6	(318)
Yhteensä (N)	(1278)		(1123)		(1214)		(599)		100	(4214)		

*ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.26. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainelääkkeet	0.2	0.9	1.4	2.9	3.9	10.9	14.3	24.9	3.6	(67)	7.7	(142)
Päänsärkylääkkeet	15.1	23.9	17.6	21.7	17.4	19.3	19.1	17.6	17.0	(313)	21.1	(390)
Muut särkylääkkeet	5.7	7.3	9.4	9.4	9.1	16.2	8.4	18.0	8.0	(148)	11.9	(219)
Ehkäisytabletit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rauhoittavat lääkkeet	0.2	1.0	0.6	2.0	2.8	4.9	2.2	1.8	1.3	(24)	2.5	(46)
Unilääkkeet*	-	0.7	-	0.6	-	4.7	-	4.4	-	-	2.3	(43)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	18.5	21.7	21.7	19.0	17.6	19.9	14.7	16.5	18.5	(342)	19.7	(364)
Seleeni tai muut hivenaineet	1.7	4.3	4.7	3.9	4.9	5.3	8.1	4.4	4.3	(80)	4.5	(83)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	7.3	6.8	5.9	8.2	8.3	10.5	10.6	11.7	7.7	(142)	8.9	(164)
Apteekin luontaistuotteet	2.3	1.7	3.9	2.5	2.2	4.1	4.8	4.4	3.0	(56)	3.0	(55)
Kolesterolilääkkeet*	-	0	-	2.3	-	3.6	-	5.5	-	-	2.4	(44)
Yhteensä (N)	(577)		(489)		(507)		(273)		100	(1846)		

*ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.27. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana ikäluokittain vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Ikäryhmä								1989/90		1997	
	22-34		35-44		45-54		55-64		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainelääkkeet	0	0.4	1.0	2.8	5.5	13.7	7.7	16.9	3.0	(7.0)	7.3	(173)
Päänsärkylääkkeet	31.4	39.7	32.0	37.1	30.3	33.2	28.5	25.5	30.8	(730)	35.1	(831)
Muut särkylääkkeet	9.4	10.8	10.7	13.3	12.2	13.4	16.3	20.9	11.5	(273)	13.6	(323)
Ehkäisytabletit	36.1	31.4	19.4	11.7	3.0	1.3	0.9	0	16.9	(400)	12.8	(303)
Rauhoittavat lääkkeet	0.9	0.9	1.1	3.6	3.8	5.7	4.0	7.1	2.2	(531)	3.9	(92)
Unilääkkeet*	-	1.1	-	2.2	-	5.4	-	7.1	-	-	3.5	(83)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	31.2	38.9	35.8	37.4	35.1	34.2	38.0	30.4	34.5	(818)	35.9	(851)
Seleeni tai muut hivenaineet	5.9	5.0	6.5	7.1	13.2	10.8	14.1	13.2	9.3	(221)	8.4	(199)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	13.8	13.3	16.9	19.7	20.5	23.2	25.5	21.8	18.2	(432)	19.1	(453)
Apteekin luontaistuotteet	4.6	4.9	5.2	4.6	6.2	6.8	8.0	6.8	5.7	(135)	5.6	(133)
Kolesterolilääkkeet*	-	0.3	-	0.3	-	2.1	-	2.8	-	-	1.2	(28)
Vaihdeuosiormonit*	-	0	-	2.2	-	23.1	-	42.9	-	-	13.4	(317)
Yhteensä (N)	(701)		(634)		(707)		(326)		100	(2368)		

* ei kysytty 1989/90

Taulukko 5.28. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana koulutusluokittain¹ vuonna 1989/90 ja 1997.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainelääkkeet	6.1	13.7	2.9	6.7	2.3	5.1	3.3	(135)	7.5	(305)
Päänsärkylääkkeet	25.6	26.3	24.8	29.4	24.2	30.1	24.8	(1021)	29.0	(1205)
Muut särkylääkkeet	12.5	20.1	12.0	13.5	7.8	9.4	10.0	(415)	12.9	(532)
Ehkäisytabletit	4.0	1.3	7.9	5.5	12.9	11.1	9.5	(395)	7.3	(304)
Rauhoittavat lääkkeet	3.6	5.4	1.6	3.1	1.2	2.4	1.8	(76)	3.3	(134)
Unilääkkeet*	-	4.2	-	2.7	-	2.6	-	-	3.0	(123)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	23.1	21.7	24.0	27.6	31.7	32.7	27.5	(1142)	28.8	(1194)
Seleeni tai muut hivenaineet	7.9	5.9	6.1	6.4	7.2	7.3	7.1	(290)	6.7	(278)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	14.8	14.2	13.4	15.6	13.0	14.2	13.6	(558)	14.6	(605)
Apteekin luontaistuotteet	4.9	4.9	3.7	4.5	4.9	4.2	4.5	(191)	4.5	(184)
Kolesterolilääkkeet*	-	3.1	-	1.3	-	1.3	-	-	1.7	(68)
Vaihdeuosiormonit*	-	11.8	-	8.3	-	5.2	-	-	7.6	(310)
Yhteensä (N)	(853)		(1257)		(2027)		100	(4137)		

*ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=77

Taulukko 5.29. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana koulutusluokittain¹ vuonna 1989/90 ja 1997, miehet.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	1997	89/90	1997				
Verenpainelääkkeet	7.4	14.6	2.7	6.8	2.6	4.8	3.7	(67)	7.6	(138)
Päänsärkylääkkeet	17.8	18.5	18.6	22.9	15.1	21.5	16.8	(304)	21.3	(385)
Muut särkylääkkeet	10.9	17.5	9.6	12.6	5.6	8.5	8.1	(146)	11.8	(214)
Ehkäisytabletit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rauhoittavat lääkkeet	2.0	2.7	1.2	2.2	1.1	2.5	1.3	(24)	2.4	(44)
Unilääkkeet*	-	3.5	-	1.7	-	2.0	-	-	2.2	(40)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	13.1	11.9	15.5	21.2	23.6	22.5	18.6	(337)	19.7	(356)
Seleeni tai muut hivenaineet	5.2	3.0	3.6	4.4	4.5	5.4	4.4	(79)	4.5	(82)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	7.9	7.7	6.7	9.4	8.3	9.1	7.7	(139)	8.9	(160)
Apteekin luontaistuotteet	3.2	4.0	2.4	3.6	3.4	2.1	3.0	(55)	3.0	(54)
Kolesterolilääkkeet*	-	4.2	-	1.9	-	1.8	-	-	2.4	(43)
Yhteensä (N)	(405)		(586)		(817)		100	(1808)		

* ei kysytty 1989/90

¹ Tieto puuttuu n=38

Taulukko 5.30. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana koulutusluokittain, vuonna 1989/90 ja 1997, naiset.

	Koulutus (vuotta)						1989/90		1997	
	-9		10-12		13+		%	(N)	%	(N)
	89/90	97	89/90	97	89/90	97				
Verenpainelääkkeet	4.9	13.0	3.1	6.6	2.1	5.4	2.9	(68)	7.2	(167)
Päänsärky lääkkeet	32.6	33.3	30.3	35.2	30.4	36.0	30.8	(717)	35.2	(820)
Muut särky lääkkeet	14.1	22.3	14.2	14.3	9.2	10.1	11.6	(269)	13.7	(318)
Ehkäisy pillerit	7.6	2.5	14.8	10.1	21.7	18.3	17.0	(395)	12.9	(300)
Rauhoittavat lääkkeet	5.1	7.8	1.9	3.9	1.3	2.4	2.2	(52)	3.9	(90)
Unilääkkeet*	-	4.9	-	3.6	-	3.1	-	-	3.6	(83)
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	32.1	30.6	31.5	33.2	37.2	39.5	34.6	(805)	36.0	(838)
Seleeni tai muut hivenaineet	10.3	8.5	8.4	8.2	9.0	8.5	9.1	(211)	8.4	(196)
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	21.0	20.1	19.2	21.0	16.2	17.7	18.0	(419)	19.1	(445)
Apteekin luontaistuotteet	6.5	5.8	4.9	5.2	5.9	5.7	5.7	(133)	5.6	(130)
Kolesteroli lääkkeet*	-	2.0	-	0.8	-	0.9	-	-	1.1	(25)
Vaihdevuosis hormonit*	-	22.5	-	15.4	-	8.7	-	-	13.3	(309)
Yhteensä (N)	(448)		(671)		(1210)		100	(2329)		

* ei kysytty 1989/90

† Tieto puuttuu n=39

Taulukko 5.31. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana 1997 työtilanteen mukaan.

Lääkkeiden käyttö 1997	Työtilanne 1997		Työttömyyden ajoitus		Työttömyyden kesto	
	Työssä	Työtön	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä
Verenpainelääkkeet	8.0	6.1	3.9	7.6	5.3	6.9
Päänsärky lääkkeet	27.7	32.1	30.2	33.4	33.4	30.8
Muut särky lääkkeet	13.0	12.6	10.4	14.1	11.8	13.4
Ehkäisy pillerit	6.5	9.3	13.1	6.8	11.1	7.5
Rauhoittavat lääkkeet	2.6	5.0	2.5	6.8	3.2	6.9
Unilääkkeet	2.8	3.5	2.2	4.3	2.5	4.5
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	28.6	29.4	32.5	27.4	32.1	26.8
Seleeni tai muut hivenaineet	7.0	6.0	6.1	6.0	7.5	4.6
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	15.2	13.3	15.9	11.5	14.7	11.8
Apteekin luontaistuotteet	4.6	4.1	4.3	3.9	4.5	3.7
Kolesteroli lääkkeet	1.9	1.1	0.8	1.4	1.0	1.3
Vaihdevuosis hormonit	8.5	5.4	3.5	6.6	5.0	5.8
Yhteensä (N)	(2984)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)

Taulukko 5.32. Lääkkeiden käyttö (%) viimeksi kuluneen viikon aikana työtilanteen mukaan, sukupuolen suhteen M=miehet, N=naiset 1997.

	Työtilanne 1997				Työttömyyden ajoitus				Työttömyyden kesto			
	Työssä		Työtön		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N
Verenpainelääkkeet	8.8	7.5	5.2	6.9	3.0	4.7	6.8	8.2	4.3	6.0	5.9	7.7
Päänsärky lääkkeet	21.0	32.8	21.3	40.7	20.2	39.3	22.2	41.5	25.0	39.7	18.1	41.7
Muut särky lääkkeet	12.0	13.7	11.6	13.4	8.6	12.1	13.8	14.2	9.4	13.5	13.5	13.3
Ehkäisy pillerit	-	11.4	-	16.3	-	24.5	-	11.4	-	19.0	-	13.6
Rauhoittavat lääkkeet	2.0	3.0	3.7	6.1	3.0	2.0	4.2	8.6	2.0	4.0	5.2	8.3
Unilääkkeet	2.2	3.2	2.6	4.2	1.7	2.7	3.2	5.1	2.0	2.9	3.1	5.6
Rauta- ja vitamiinivalmisteet	19.6	35.6	20.0	36.9	23.2	40.9	17.7	34.5	20.3	40.8	19.8	32.8
Seleeni tai muut hivenaineet	4.8	8.6	3.7	7.9	4.7	7.4	2.9	8.2	3.9	10.1	3.5	5.6
Luontaistuotekaupan luontaistuotteet	9.5	19.6	7.4	17.9	9.9*	21.4	5.5	15.9	9.4	18.7	5.6	17.2
Apteekin luontaistuotteet	3.4	5.6	2.0	5.7	3.0	5.5	1.3	5.8	2.3	6.0	1.7	5.3
Kolesteroli lääkkeet	3.1	1.1	0.7	1.5	0.4	1.2	1.0	1.6	0.4	1.4	1.0	1.5
Vaihdevuosis hormonit	-	14.9	-	9.6	-	6.6	-	11.4	-	8.6	-	10.7
Yhteensä (N)	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(348)	(288)	(338)

6 Koettu terveys, stressi ja lamakokemukset

6.1 Koettu terveys

Koettu terveys jaettiin kahteen luokkaan: hyväksi ja melko hyväksi terveytensä ilmoittaneisiin, sekä huonoksi, melko huonoksi tai keskitasoiseksi terveytensä kokeneisiin. Koettu terveys on huonontunut tutkimukseen vastanneilla vuodesta 1989/90 vuoteen 1997. Huonoksi, melko huonoksi tai keskitasoiseksi terveytensä kokeneiden osuus on kasvanut 25.2%:sta 34.0%:iin (taulukko 6.1). Koetun terveyden huonontuminen näkyy kaikissa ryhmissä. Työttöminä olleista suurempi osa työssä olleisiin verrattuna koki terveytensä huonoksi vuonna 1989/90 ja 1997. Vain laman aikana työttömänä olleet ja muut työttömät erosivat toisistaan selvästi; lamatyöttömillä koettu terveys oli useammin hyvä kuin muilla työttömillä.

Taulukko 6.1. Koettu terveys työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, miehet ja naiset

	Hyvä tai melko hyvä %		Huono, melko huono tai keskitasoinen (%)		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä						
22-34	81.8	74.8	18.3	25.2	100	(1271)
35-44	76.9	68.3	23.1	31.7	100	(1115)
45-54	71.3	59.9	28.7	40.1	100	(1200)
55-64	63.7	50.1	36.3	44.9	100	(592)
Koulutus*						
-9 vuotta	64.2	54.5	35.8	45.6	100	(843)
10-12	72.5	62.7	27.5	37.3	100	(1250)
13+	80.8	73.2	19.2	26.8	100	(2012)
Työtilanne 1997						
Työssä	76.3	67.9	23.7	32.2	100	(2958)
Työttömyyskokemus 1991-97						
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	80.5	70.5	19.5	29.5	100	(488)
<i>Muu</i>	65.4	55.6	34.6	44.4	100	(732)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	77.0	67.9	23.1	32.2	100	(603)
<i>Pitkä</i>	66.1	57.6	33.9	42.4	100	(617)
Yhteensä %	74.9	66.0	25.1	34.0	100	
Yhteensä **(N)	(3129)	(2758)	(1049)	(1420)		(4178)

* tieto puuttuu n=73

** puuttuu n=36

Miehistä erityisesti yli 45- vuotiaat, vähiten koulutetut ja työttömyyskokemukset omaavat kokivat terveytensä huonoksi (taulukko 6.2). Työttömyyskokemuksen omaavista ne miehet, joilla työttömyys oli laman jälkeen ajoittuva tai pitkäkestoinen, koettu terveys oli useammin huono kuin lamatyöttömillä tai niillä, joiden työttömyys oli lyhytkestoinen. Vuonna 1989/90 hyväksi terveytensä kokeneiden miesten terveys oli huonontunut etenkin alimmassa koulutusryhmässä, työttömillä, laman jälkeen työttömillä ja pitkäkestoisilla työttömillä (taulukko 6.3). Koettu terveys oli parantunut nuorimmilla ja koulutetuimmilla vastaajilla, työtilanteen suhteen ei ollut juuri eroa.

Koettu terveys oli miehillä ristiriitaisesti yhteydessä ikään; työttömyyskokemuksen omaavista terveys oli huonontunut useammin alle 45-vuotiailla, työssä olevista puolestaan useammin yli 45-vuotiailla (taulukko 6.4). Työttöminä olleista alle 45-vuotiaista miehistä selvästi suurempi osuus koki terveytensä huonontuneen samankäisiin työssä pysyneisiin verrattuna. Lyhytaikaisista työttömistä yli 45-vuotiaat ja pitkäaikaistyöttömistä alle 45- vuotiaat kokivat terveytensä huonoksi useammin kuin lyhytaikaisten työttömien alle 45-vuotiaat ja pitkäaikaistyöttömien yli 45-vuotiaat. Yli 45-vuotiaiden joukosta ne, jotka olivat olleet työttömänä, kokivat terveytensä parantuneen useammin kuin samankäiset työssä olleet.

Taulukko 6.2. Koettu terveys työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, miehet

	Hyvä tai melko hyvä %		Huono, melko huono tai keskitasoinen (%)		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä						
22-34	82.2	77.1	17.8	22.9	100	(573)
35-44	75.0	66.9	25.0	33.1	100	(484)
45-54	67.6	57.0	32.4	43.0	100	(500)
55-64	64.2	56.0	35.8	44.0	100	(268)
Koulutus*						
-9 vuotta	60.7	51.6	38.3	48.4	100	(397)
10-12	74.4	63.9	25.7	36.1	100	(581)
13+	79.5	74.2	20.5	25.8	100	(811)
Työtilanne 1997						
Työssä	74.8	67.0	25.2	33.0	100	(1288)
Työttömyyskokemus 1991-1997	70.9	63.1	29.2	36.9	100	(542)
Työttömyyden ajoitus: Lama	79.3	72.4	20.7	27.6	100	(232)
Muu	64.6	55.7	35.4	44.3	100	(305)
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	74.9	69.4	25.1	30.6	100	(255)
Pitkä	67.4	57.1	32.6	42.9	100	(282)
Yhteensä %	73.6	65.8	26.4	34.2	100	
Yhteensä *(N)	(1344)	(1201)	(481)	(624)		(1825)

* tieto puuttuu n=36

** Puuttuu n=21

Taulukko 6.3 Koetun terveyden pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet.

Ikäryhmä	Hyvä tai melko hyvä terveys 1989/90				Huono, melko huono tai keskitasoinen terveys 1989/90			
	Edelleen hyvä terveys	Huonontunut terveys	Yhteensä % (N)		Edelleen huono terveys	Parantunut terveys	Yhteensä % (N)	
22-34	81.1	18.9	100	(471)	41.2	58.8	100	(102)
35-44	76.0	24.0	100	(363)	60.3	39.7	100	(121)
45-54	73.4	26.6	100	(338)	77.2	22.8	100	(162)
55-64	75.6	24.4	100	(172)	79.2	20.8	100	(96)
Koulutus*								
-9 vuotta	70.1	29.9	100	(241)	76.9	23.1	100	(156)
10-12	74.8	25.2	100	(432)	67.8	32.2	100	(149)
13+	81.4	18.6	100	(645)	53.6	46.4	100	(166)
Työtilanne 97								
Työssä	78.5	21.5	100	(963)	67.1	32.9	100	(325)
Työttömyyskokemus 1991-97	73.5	26.5	100	(381)	62.8	37.2	100	(156)
Työttömyyden ajoitus: Lama	81.5	18.5	100	(184)	62.5	37.5	100	(48)
Muu	66.0	34.0	100	(197)	63.0	37.0	100	(108)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt	79.1	20.9	100	(191)	59.4	40.6	100	(64)
Pitkä	67.9	32.1	100	(190)	65.2	34.8	100	(92)
Yhteensä %	77.1	22.9	100		65.7	34.3	100	
Yhteensä (N)	(1036)	(308)		(1344)	(316)	(165)		(481)

* tieto puuttuu n=36

Taulukko 6.4. Koetun terveyden pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, miehet.

	Hyvä tai melko hyvä terveys 1989/90				Huono, melko huono tai keskitasoinen terveys 1989/90			
	Edelleen hyvä terveys	Huonontunut koettu terveys	Yhteensä %	(N)	Edelleen huono koettu terveys	Parantunut koettu terveys	Yhteensä %	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	82.1	18.0	100	(557)	50.0	50.0	100	(140)
45+	73.7	26.4	100	(406)	80.0	20.0	100	(185)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	72.6	27.4	100	(277)	54.2	45.8	100	(83)
45+	76.0	24.0	100	(104)	72.6	27.4	100	(73)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	81.1	18.9	100	(48)	56.7	43.3	100	(30)
45+	83.3	16.7	100	(36)	72.2	27.8	100	(18)
Muu								
< 45	62.8	37.2	100	(129)	52.8	47.2	100	(53)
45+	72.1	27.9	100	(68)	72.7	27.3	100	(55)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	80.4	19.6	100	(148)	51.4	48.6	100	(35)
45+	74.4	25.6	100	(43)	69.0	31.0	100	(29)
Pitkä								
< 45	63.6	36.4	100	(129)	56.3	43.8	100	(48)
45+	77.1	23.0	100	(61)	75.0	25.0	100	(44)
Yhteensä %								
< 45	78.9	21.1	100	(834)	51.6	48.4	100	(223)
45+	74.1	25.9	100	(510)	77.9	22.1	100	(258)

Naisilla koettu terveys vuonna 1997 oli useammin huonompi vanhimmassa ikäryhmässä kuin muissa ikäryhmissä, alimmassa koulutusryhmässä verrattuna muihin koulutusryhmiin (taulukko 6.5). Työttömyyskokemuksen omaavilla naisilla oli useammin huono terveys kuin työssä olevilla. Niistä, joiden koettu terveys oli ennen lamaan hyvää tai melko hyvää, suurimmalla osalla terveys oli huonontunut (taulukko 6.6). Erityisesti laman jälkeen työttömien naisten koettu terveys oli huonontunut enemmän kuin lamatyöttömien, työttömyyden kestolla ei sen sijaan ollut merkitystä. Naisten koettu terveys parantui useammin nuorilla, koulutetuilla ja työssä olleilla vuonna 1997 alkutilanteeseen verrattuna kuin vanhemmilla, vähemmän koulutetuilla tai työttömänä olleilla.

Päinvastoin kuin miehillä, naisilla koettu terveys huonontui erityisesti yli 45-vuotiailla, kaikissa ryhmissä (taulukko 6.7). Työttöminä olleiden naisten koettu terveys huonontui enemmän kuin työssä pysyneiden, iästä riippumatta. Alle 45-vuotiaista naisista työssä olleet kokivat terveytensä parantuneen useammin kuin työttömänä olleet samankäiset naiset. Yli 45-vuotiailla naisilla vastaavaa eroa ei havaittu.

Taulukko 6.5. Koettu terveys työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, naiset.

	Hyvä tai melko hyvä %		Huono, melko huono tai keskitasoinen (%)		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä						
22-34	81.4	72.9	18.6	27.1	100	(698)
35-44	78.3	69.4	21.7	30.6	100	(631)
45-54	74.0	62.0	26.0	38.0	100	(700)
55-64	63.3	54.3	36.7	45.7	100	(324)
Koulutus*						
-9 vuotta	67.3	57.0	32.7	43.1	100	(446)
10-12	70.9	61.7	29.2	38.3	100	(669)
13+	81.7	72.4	18.3	27.6	100	(1201)
Työtilanne 1997						
Työssä	77.5	68.5	22.5	31.5	100	(1670)
Työttömyyskokemus 1991-97	72.0	60.4	28.0	39.6	100	(685)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	81.6	68.8	18.4	31.3	100	(256)
<i>Muu</i>	66.0	55.5	34.0	44.5	100	(427)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	78.5	62.9	21.6	37.1	100	(348)
<i>Pitkä</i>	65.1	57.9	34.9	42.1	100	(335)
Yhteensä %	75.9	66.2	24.1	33.8	100	
Yhteensä ** (N)	(1785)	(1557)	(568)	(796)	100	(2353)

* tieto puuttuu n=37 **tieto puuttuu n= 15

Taulukko 6.6. Koetun terveyden pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

Ikäryhmä	Hyvä tai melko hyvä terveys 1989/90			Huono, melko huono tai keskitasoinen terveys 1989/90		
	Edelleen hyvä terveys	Huonontunut terveys	Yhteensä % (N)	Edelleen huono terveys	Parantunut terveys	Yhteensä % (N)
22-34	79.1	21.0	100 (568)	53.9	46.2	100 (130)
35-44	77.7	22.3	100 (494)	60.6	39.4	100 (137)
45-54	73.2	26.8	100 (518)	69.8	30.2	100 (182)
55-64	69.8	30.2	100 (205)	72.3	27.7	100 (119)
Koulutus						
-9 vuotta	69.7	30.3	100 (300)	69.2	30.8	100 (146)
10-12	72.8	27.2	100 (474)	65.1	34.9	100 (195)
13+	79.6	20.4	100 (981)	59.6	40.5	100 (220)
Työtilanne 97						
Työssä	77.6	22.4	100 (1294)	62.8	37.2	100 (376)
Työttömyyskokemus 1991-97	71.5	28.5	100 (491)	67.7	32.3	100 (192)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	74.6	25.4	100 (209)	57.5	42.6	100 (47)
<i>Muu</i>	69.2	30.9	100 (282)	71.0	29.0	100 (145)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	71.1	28.9	100 (273)	66.7	33.3	100 (75)
<i>Pitkä</i>	72.0	28.0	100 (218)	68.4	31.6	100 (117)
Yhteensä %	75.9	24.1	100	64.4	35.6	100
Yhteensä (N)	(1355)	(430)	(1785)	(366)	202	(568)

Taulukko 6.7. Koetun terveyden pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, naiset.

	<i>Hyvä tai melko hyvä terveys 1989/90</i>				<i>Huono, melko huono tai keskitasoinen terveys 1989/90</i>			
	Edelleen hyvä terveys	Huonontunut koettu terveys	Yhteensä %	(N)	Edelleen huono koettu terveys	Parantunut koettu terveys	Yhteensä %	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	81.0	19.0	100	(720)	51.9	48.1	100	(160)
45+	73.3	26.7	100	(574)	70.8	29.2	100	(216)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	73.1	26.9	100	(342)	65.4	34.6	100	(107)
45+	67.8	32.2	100	(149)	70.6	29.4	100	(85)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	75.5	24.6	100	(167)	46.7	53.3	100	(30)
45+	71.4	28.6	100	(42)	76.5	23.5	100	(17)
Muu								
< 45	70.9	29.1	100	(175)	72.7	27.3	100	(77)
45+	66.4	33.6	100	(107)	69.1	30.9	100	(68)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	73.3	26.7	100	(202)	62.8	37.2	100	(43)
45+	64.8	35.2	100	(71)	71.9	28.1	100	(32)
Pitkä								
< 45	72.9	27.1	100	(140)	67.2	32.8	100	(64)
45+	70.5	29.5	100	(78)	69.8	30.2	100	(53)
Yhteensä %								
< 45	78.4	21.6	100	(1062)	57.3	42.7	100	(267)
45+	72.2	27.8	100	(723)	70.8	29.2	100	(301)

6.2 Stressi

Stressiä kysyttiin kyselylomakkeessa kysymyksellä, jossa oli 4 vastausvaihtoehtoa, ja joissa tiedusteltiin viimeisen kuukauden aikana koettu stressiä. Raporttia varten muuttujasta tehtiin 2-luokkainen. Yhdistettiin ne, jotka ilmoittivat elämäntilanteensa olevan sietämätön tai kokevansa enemmän stressiä kuin ihmiset yleensä (ryhmä: paljon stressiä) sekä ne, jotka ilmoittivat kokeneensa jonkin verran tai ei lainkaan stressiä omaksi ryhmäkseen (vähän stressiä).

Paljon stressiä kokeneiden osuus lisääntyi vuodesta 1989/90 (13.6%) vuoteen 1997 (14.8%). Paljon stressiä kokeneiden osuus oli vuonna 1989/90 suurin 45-54-vuotiaina, vuonna 1997 35-44-vuotiailla (taulukko 6.8). Ylimpään koulutusryhmään kuuluvat olivat useammin stressaantuneita kuin muihin koulutusryhmiin kuuluvat, työttömyyskokemuksen omaavat useammin kuin työssä käyvät, laman jälkeiset työttömät useammin kuin lamatyöttömät ja pitkäaikaistyöttömät useammin kuin lyhyen työttömyyden kokeneet.

Taulukko 6.8 Stressi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, miehet ja naiset

	Paljon % ¹⁾		Vähän % ²⁾		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä						
22-34	8.7	13.2	91.3	86.8	100	(1261)
35-44	14.2	17.5	85.8	82.5	100	(1114)
45-54	18.2	15.2	81.9	84.8	100	(1190)
55-64	13.3	12.1	86.7	87.9	100	(580)
Koulutus*						
-9 vuotta	13.5	14.0	86.5	86.0	100	(831)
10-12	13.5	13.4	86.5	86.6	100	(1237)
13+	13.8	16.1	86.3	83.9	100	(2007)
Työtilanne 1997						
Työssä	13.1	14.4	86.9	85.6	100	(2935)
Työttömyyskokemus 1991-97	14.6	15.7	85.5	84.3	100	(1210)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	12.8	16.7	87.2	83.3	100	(484)
<i>Muu</i>	15.7	15.0	84.3	85.0	100	(726)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	13.5	16.0	86.6	84.0	100	(595)
<i>Pitkä</i>	15.6	15.5	84.4	84.6	100	(615)
Yhteensä %	13.5	14.8	86.5	85.2	100	
Yhteensä** (N)	(561)	(613)	(3584)	(3532)		(4145)

¹⁾ elämäntilanne miltei sietämätön tai – melkoisesti enemmän kuin ihmiset yleensä

²⁾ jonkin verran mutta en enempää kuin ihmiset yleensä tai – en ollenkaan

* tieto puuttuu n=70 ** tieto puuttuu n=69

Paljon stressiä kokevat miehet jakaantuivat tasan koulutusryhmien välille vuonna 1997 (taulukko 6.9). Niistä miehistä, jotka ilmoittivat kokevansa paljon stressiä vuonna 1989/90, 61.6%:n stressi oli vähentynyt vuonna 1997 (taulukko 6.10). Tästä ryhmästä stressi oli vähentynyt nuorimmassa ikäryhmässä, eniten koulutetuilla ja työttömyyskokemuksen omaavilla enemmän kuin muilla. Työttömyyskokemuksen omaavista laman jälkeen työttömillä ja lyhytkestoisesti työttömillä stressi oli vähentynyt enemmän kuin muilla.

Niillä miehillä, joiden stressi oli vähäistä vuonna 1989/90, stressi oli lisääntynyt 11.4%:lla (taulukko 6.10). Erityisen paljon stressi oli lisääntynyt 35-44-vuotiailla, eniten koulutetuilla ja työttömyyskokemuksen omaavilla. Viimeksi mainituista erityisesti laman jälkeen työttömillä ja lyhytaikaisesti työttömillä stressi oli lisääntynyt muihin ryhmiin verrattuna.

Stressin lisääntyminen tai väheneminen ei ollut selvästi iästä riippuvaista; Yli 45-vuotiailla työttömyyskokemuksen omaavilla paljon stressiä aiemmin kokeneilla stressi oli vähentynyt merkittävästi alle 45-vuotiaisiin verrattuna (taulukko 6.11). Vähän stressiä 1989/90 kokeneilla stressi oli lisääntynyt lyhytaikaisesti työttömillä yli 45-vuotiailla alle 45-vuotiaisiin verrattuna, muuten erot olivat pieniä.

Työtilanteen muutos on miehillä vaikuttanut siis eri tavoin riippuen siitä, kuinka paljon stressiä on ollut alkutilanteessa vuonna 1989/90. Runsaasti stressiä 1989/90 kokeneille työttömyysjaksot ovat tuoneet helpotusta, toisaalta taas vähän stressiä 1989/90 kokeneet ovat stressaantuneet työttömyyden myötä.

Taulukko 6.9. Stressi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, miehet

	Paljon %		Vähän (%)		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97	%	(N)
Ikäryhmä						
22-34	8.1	12.5	91.9	87.5	100	(567)
35-44	16.4	18.9	83.6	81.1	100	(482)
45-54	22.7	18.0	77.4	82.0	100	(449)
55-64	16.4	11.8	83.7	88.2	100	(263)
Koulutus*						
-9 vuotta	16.8	15.8	83.2	84.2	100	(393)
10-12	15.1	15.3	84.9	84.7	100	(575)
13+	15.4	15.7	84.7	84.3	100	(808)
Työtilanne 1997						
Työssä	15.1	14.9	84.9	85.1	100	(1280)
Työttömyyskokemus 1991-97	16.6	17.3	83.4	82.7	100	(531)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	14.8	16.1	85.2	83.9	100	(230)
<i>Muu</i>	17.9	18.3	82.1	81.7	100	(301)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	13.5	17.1	86.5	82.9	100	(252)
<i>Pitkä</i>	19.4	17.6	80.7	82.4	100	(279)
Yhteensä %	15.5	15.6	84.4	84.4	100	
Yhteensä **(N)	(281)	(283)	(1530)	(1528)		(1811)

* tieto puuttuu n=35 ** tieto puuttuu n=35

Taulukko 6.10. Stressin pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, miehet.

Ikäryhmä	Paljon stressiä 1989/90			Vähän stressiä 1989/90		
	Edelleen paljon	Vähemmän stressiä	Yhteensä % (N)	Edelleen vähän	Enemmän stressiä	Yhteensä % (N)
22-34	30.4	69.6	100 (46)	89.1	10.9	100 (521)
35-44	41.8	58.2	100 (79)	85.6	14.4	100 (403)
45-54	40.7	59.3	100 (113)	88.6	11.4	100 (386)
55-64	34.9	65.1	100 (43)	92.7	7.3	100 (220)
Koulutus*						
-9 vuotta	40.9	59.1	100 (66)	89.3	10.7	100 (327)
10-12	40.2	59.8	100 (87)	89.1	10.9	100 (488)
13+	36.3	63.7	100 (124)	88.0	12.0	100 (684)
Työtilanne 97						
Työssä	40.4	59.6	100 (193)	89.6	10.4	100 (1087)
Työttömyyskokemus 1991-97	34.1	65.9	100 (88)	86.0	14.0	100 (443)
<i>Työttömyyden ajoitus: Lama</i>	35.3	64.7	100 (34)	87.2	12.8	100 (196)
<i>Muu</i>	33.3	66.7	100 (54)	85.0	15.0	100 (247)
Työttömyyden kesto:						
<i>Lyhyt</i>	32.4	67.7	100 (34)	85.3	14.7	100 (218)
<i>Pitkä</i>	35.2	64.8	100 (54)	86.7	13.3	100 (225)
Yhteensä %	38.4	61.6	100	11.4	100	
Yhteensä (N)	(108)	(173)	(281)	(1355)	(175)	(1530)

* tieto puuttuu n=35

Taulukko 6.11. Stressin pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, miehet.

	Paljon stressiä 1989/90				Vähän stressiä 1989/90			
	Edelleen paljon	Vähemmän stressiä	Yhteensä %	(N)	Edelleen vähän	Enemmän stressiä	Yhteensä %	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	40.3	59.7	100	(72)	88.3	11.7	100	(622)
45+	40.5	59.5	100	(121)	91.4	8.6	100	(465)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	34.0	66.0	100	(53)	86.1	13.9	100	(302)
45+	34.3	65.7	100	(35)	85.8	14.2	100	(141)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	37.5	62.5	100	(24)	86.9	13.1	100	(153)
45+	30.0	70.0	100	(10)	88.4	11.6	100	(43)
Muu								
< 45	31.0	69.0	100	(29)	85.2	14.8	100	(149)
45+	36.0	64.0	100	(25)	84.7	15.3	100	(98)
Työttömyyden kesto:								
Lyhyt								
< 45	33.3	66.7	100	(18)	86.5	13.5	100	(163)
45+	31.3	68.8	100	(16)	81.8	18.2	100	(55)
Pitkä								
< 45	34.3	65.7	100	(35)	85.6	14.4	100	(139)
45+	36.8	63.2	100	(19)	88.4	11.6	100	(86)
Yhteensä %								
< 45	37.6	62.4	100	(125)	87.6	12.5	100	(924)
45+	39.1	60.9	100	(156)	90.1	9.9	100	(606)

Päinvastoin kuin miehillä, paljon stressiä kokeneita naisia oli enemmän pisimpään koulutettujen ryhmässä verrattuna muihin koulutusryhmiin (taulukko 6.12). Työttömyyden kokeneet naiset yleensä, erityisesti lama-työttömät ja lyhytaikaisesti työttömät naiset olivat edelleen stressaantuneempia kuin työssäkäyvät, laman jälkeen työttömät tai pitkäaikaistyöttömät. Sama ilmiö näkyi tarkasteltaessa vain niitä naisia, joilla oli paljon stressiä jo 1989/90: vanhimmat, vähiten koulutetut, työttömyyden erityisesti lama-aikana, vaikkakin lyhytaikaisena, kokeneet naiset kokivat muita useammin edelleen itsensä hyvin stressaantuneiksi (taulukko 6.13). Toisaalta niillä naisilla, joilla oli vähän stressiä 1989/90, stressi oli lisääntynyt erityisesti 35-44-vuotiailla, eniten koulutetuilla, lama-aikana lyhytaikaisesti työttömällä. Alunperin vähän stressiä kokeneilla työttömänä olleilla naisilla stressi ei ollut lisääntynyt työssä olevia enempää.

Naisilla stressin muutos oli eri tavoin yhteydessä ikään työssä käyvillä ja työttömyyskokemuksen omaavilla (taulukko 6.14). Alle 45-vuotiailla työttömällä naisilla stressi oli säilynyt korkealla tasolla useammin kuin samanikäisillä työssä olleilla. Yli 45-vuotiailla tilanne oli päinvastainen: työttömänä olleista pienempi osa ilmoitti olevansa stressaantuneita verrattuna työssä olleisiin. Toisaalta niillä naisilla, joilla oli vähän stressiä 1989/90, stressi oli lisääntynyt sekä työssä että työttömänä olleilla alle 45-vuotiailla naisilla yhtä paljon.

Taulukko 6.12 Stressi työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1989/90 ja 1997, naiset.

	Paljon (%)		Vähän (%)		Yhteensä	
	89/90	97	89/90	97		(N)
Ikäryhmä						
22-34	9.2	13.8	90.8	86.2	100	(694)
35-44	12.5	16.5	87.5	83.5	100	(632)
45-54	14.9	13.2	85.1	86.8	100	(691)
55-64	10.7	12.3	89.3	87.7	100	(317)
Koulutus*						
-9 vuotta	10.5	12.3	89.5	87.7	100	(438)
10-12	12.1	11.8	87.9	88.2	100	(662)
13+	12.7	16.4	87.3	83.7	100	(1199)
Työtilanne 1997						
Työssä	11.7	14.1	88.3	85.9	100	(1670)
Työttömyyskokemus 1991-97	13.0	14.4	87.0	85.6	100	(679)
Työttömyyden ajoitus: Lama	11.0	17.3	89.0	82.7	100	(254)
Muu	14.1	12.7	85.9	87.3	100	(425)
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	13.4	15.2	86.6	84.8	100	(343)
Pitkä	12.5	13.7	87.5	86.3	100	(336)
Yhteensä %	12.0	14.1	88.0	85.9	100	
Yhteensä** (N)	(280)	(330)	(2054)	(2004)		(2334)

* tieto puuttuu n=35 ** tieto puuttuu n=12

Taulukko 6.13. Stressin pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna, naiset.

Ikäryhmä	Paljon stressiä 1989/90			Vähän stressiä 1989/90		
	Edelleen paljon	Vähemmän stressiä	Yhteensä % (N)	Edelleen vähän	Enemmän stressiä	Yhteensä % (N)
22-34	23.4	76.6	100 (64)	87.1	12.9	100 (630)
35-44	29.1	70.9	100 (79)	85.4	14.7	100 (553)
45-54	28.2	71.8	100 (103)	89.5	10.5	100 (588)
55-64	32.4	67.7	100 (34)	90.1	9.9	100 (283)
Koulutus*						
-9 vuotta	34.8	65.2	100 (46)	90.3	9.7	100 (392)
10-12	21.3	78.8	100 (80)	89.5	10.5	100 (582)
13+	29.0	71.1	100 (152)	85.5	14.5	100 (1047)
Työtilanne 97						
Työssä	26.6	73.4	100 (192)	87.6	12.4	100 (1463)
Työttömyyskokemus 1991-97	30.7	69.3	100 (88)	88.0	12.0	100 (591)
Työttömyyden ajoitus: Lama	50.0	50.0	100 (28)	86.7	13.3	100 (226)
Muu	21.7	78.3	100 (60)	88.8	11.2	100 (365)
Työttömyyden kesto:						
Lyhyt	32.6	67.4	100 (46)	87.5	12.5	100 (297)
Pitkä	28.6	71.4	100 (42)	88.4	11.6	100 (294)
Yhteensä %	27.9	72.1	100	87.7	12.3	100
Yhteensä (N)	(78)	(202)	(280)	(1802)	(252)	(2054)

Taulukko 6.14. Stressin pysyvyys vuonna 1997 vuoteen 1989/90 verrattuna ikäryhmittäin, naiset.

	Paljon stressiä 1989/90				Vähän stressiä 1989/90			
	Edelleen paljon	Vähemmän stressiä	Yhteensä %	(N)	Edelleen vähän	Enemmän Stressiä	Yhteensä %	(N)
Työtilanne 97								
Työssä								
< 45	21.8	78.2	100	(87)	86.4	13.7	100	(791)
45+	30.5	69.5	100	(105)	89.1	10.9	100	(672)
Työttömyyskokemus 1991-97								
< 45	33.9	66.1	100	(56)	86.2	13.8	100	(392)
45+	25.0	75.0	100	(32)	91.5	8.5	100	(199)
Työttömyyden ajoitus: Lama								
< 45	61.9	38.10	100	(21)	87.4	12.6	100	(175)
45+	14.3	85.7	100	(7)	84.3	15.7	100	(51)
Muu								
< 45	17.1	82.9	100	(35)	85.3	14.8	100	(217)
45+	28.0	72.0	100	(25)	93.9	6.1	100	(148)
Työttömyyden kesto: lyhyt								
< 45	35.5	64.5	100	(31)	87.2	12.8	100	(211)
45+	26.7	73.3	100	(15)	88.4	11.6	100	(86)
Pitkä								
< 45	32.0	68.0	100	(25)	85.1	14.9	100	(181)
45+	23.5	76.5	100	(17)	93.8	6.2	100	(113)
Yhteensä %								
< 45	26.6	73.4	100	(143)	86.3	13.7	100	(1183)
45+	29.2	70.8	100	(137)	89.7	10.3	100	(871)

6.3 Elämänmuutokset

Jatkuvat taloudelliset huolet, työpaineet sekä huolet omasta tai lasten selviytymisestä ja läheisen ihmisen terveydentilasta olivat olleet ongelmana yli neljäsosalle vastanneista (taulukko 6.15). Joka viides kertoi kärsivänsä tulehtuneesta ilmapiiristä tai ristiriidoista työpaikalla. Etenkin nuoremmilla murheina oli joko työpaineet tai jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa, vanhemmilla puolestaan oma sairastuminen ja huoli lasten ja omasta selviytymisestä.

Nuorimmassa ikäryhmässä naiset raportoivat miehiä useammin taloudellisista huolista, työpaikan ristiriidoista, riidoista läheisistä ihmissuhteista sekä avioerosta, omasta sairastumisesta, huolesta läheisten terveydentilassa ja lasten sekä omasta selviytymisestä (taulukko 6.16). Nuorimmilla miehillä oli naisia enemmän jatkuvia työpaineita. Kaikissa ikäryhmissä naiset raportoivat miehiä useammin jatkuvia riitoja läheisessä ihmissuhteessa, sekä huolta läheisen ihmisen terveydentilasta tai lasten/omasta selviytymisestä. Naiset ovat sitä huolestuneempia läheisen terveydentilasta mitä vanhempia ovat, miehillä asia on päinvastoin.

Suurin osa elämänmuutoksista tai -tapahtumista oli yleisempiä ylimmässä koulutusryhmässä (taulukko 6.17). Jatkuvat työpaineet, tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla, ammatin tai työpaikan vaihto, jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa ja muutto olivat yli kaksi kertaa yleisempiä ylimmässä koulutusryhmässä alimpaan verrattuna. Jatkuvia työpaineita on ylimmässä koulutusryhmässä kaksi kertaa enemmän kuin alimmassa sekä miehillä että naisilla (taulukko 6.18). Ylimmän koulutusryhmän miehet ja naiset raportoivat enemmän riitoja läheisissä ihmissuhteissa ja avioeroja- alimmassa koulutusryhmässä puolestaan on enemmän kuolemanlapauksia, omia tapaturmia tai sairastumista. Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta on ylempään koulutusryhmään kuuluvalla miehellä kaksi kertaa yleisempää kuin alimpaan koulutusryhmään kuuluvalla.

Työttömänä olleet raportoivat työssä olleita enemmän riitoja läheisessä ihmissuhteessa, avioeroja ja huolta läheisen ihmisen terveydentilasta (taulukko 6.19). Avio- ja asumuseroja tai läheisen ihmissuhteen katkeamista oli työttömänä olleiden ryhmässä kaksi kertaa enemmän kuin työssä olleilla. Sen sijaan huoli läheisen ihmisen terveydentilasta oli yhtä suuri työssä olleilla ja työttömyyden kokeneilla. Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa eivät työttömänä olleilla riippuneet työttömyyden

ajoituksesta tai kestosta, avio- tai asumuseroja oli sen sijaan enemmän muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömillä kuin lamatyöttömillä.

Miesten ja naisten ero työtilanteen mukaan oli selvin ihmissuhderiidoissa, omassa tapaturmassa tai sairastumisessa ja huolesta läheisten ihmisten terveydentilasta tai lasten selviytymisestä (taulukko 6.20). Työttömänä olleet naiset raportoivat työttömänä olleita miehiä enemmän jatkuvia riitoja läheisessä ihmissuhteessa ja huolta läheisen ihmisen terveydentilasta; sekä kaksi kertaa useammin huolta lasten tai omasta selviytymisestä. Nämä erot säilyivät selvinä riippumatta työttömyyden ajoituksesta tai kestosta.

Taulukko 6.15. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana ikäluokittain vuonna 1997.

	Ikäryhmä				Yhteensä	
	22-34	35-44	45-54	55-64	%	(N)
Jatkuvat taloudelliset huolet/ vaikea taloudellinen kriisi	32.3	28.3	20.4	13.0	25.1	(1056)
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	13.1	9.6	7.6	6.5	9.6	(406)
Työttömyys- tai konkurssiuhka	11.3	10.4	8.0	5.0	9.2	(388)
Jatkuvat työpaineet	28.7	33.5	30.2	21.9	29.5	(1241)
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	20.7	23.4	21.4	14.9	20.8	(877)
Ammatin tai työpaikan vaihto	15.3	10.2	6.8	2.5	9.7	(407)
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	13.2	11.8	8.6	6.2	10.5	(441)
Avio- ja asumusero/läheisen ihmissuhteen katkeaminen	6.8	4.6	2.9	2.2	4.4	(187)
Puolison/avopuolison kuolema						
Muun läheisen ihmisen kuolema	8.9	9.6	10.2	11.4	9.8	(414)
Oma tapaturma tai sairastuminen	8.5	9.5	11.7	11.4	10.1	(426)
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	28.3	25.1	25.7	23.0	26.0	(1094)
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	16.9	27.9	33.7	28.9	26.4	(1111)
Asunnon menetys	1.6	1.7	2.0	1.3	1.7	(72)
Muutto	21.9	9.2	4.9	3.2	10.9	(461)
Vaikeat asumisolosuhteet	4.9	3.4	1.7	1.2	3.0	(128)
Yhteensä (N)	(1278)	(1123)	(1214)	(599)		(4214)

Taulukko 6.16. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana 1997 ikäluokittain ja sukupuolittain.

	Ikäryhmä								Yhteensä % (N)			
	22-34		35-44		45-54		55-64					
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N		
Jatkuvat taloudelliset huolet /vaikea taloudellinen kriisi	28.8	35.2	29.7	27.3	19.7	20.8	11.0	14.7	23.9	(441)	26.0	(615)
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	10.6	15.1	9.8	9.8	8.7	6.8	7.3	5.8	9.3	(171)	9.9	(235)
Työttömyys- tai konkurssiuhka	9.7	12.6	11.9	9.3	9.7	6.8	6.2	4.0	9.8	(180)	8.8	(208)
Jatkuvat työpaineet	30.7	27.1	37.0	30.8	31.0	29.7	20.9	22.7	31.0	(572)	28.3	(669)
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	19.9	21.4	22.9	23.8	20.1	22.4	11.7	17.5	19.6	(361)	21.8	(516)
Ammatin tai työpaikan vaihto	15.3	15.3	9.0	11.0	8.1	5.9	2.9	2.2	9.8	(181)	9.5	(226)
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	8.5	17.0	8.2	14.5	6.3	10.2	4.8	7.4	7.3	(134)	13.0	(307)
Avio- ja asumusero/ läheisen ihmissuhteen katkeaminen	4.7	8.6	3.9	5.2	3.2	2.7	1.8	2.5	3.6	(167)	5.1	(120)
Puolison/avopuolison kuolema												
Muun läheisen ihmisen kuolema	7.6	10.0	8.2	10.7	9.5	10.8	10.6	12.0	8.7	(161)	10.7	(253)
Oma tapaturma tai sairastuminen	8.0	9.0	8.2	10.6	12.0	11.5	13.2	9.8	9.9	(183)	10.3	(243)
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	22.7	33.0	20.0	29.0	19.1	30.4	15.0	29.8	19.9	(367)		
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	11.6	21.3	22.7	31.9	25.6	39.5	20.5	35.9	19.7	(364)	31.6	(747)
Asunnon menetys	1.9	1.4	1.4	1.9	1.8	2.1	0.7	1.8	1.6	(29)	1.8	(43)
Muutto	18.9	24.4	9.0	9.3	5.3	4.5	3.3	3.1	10.2	(189)	11.5	(272)
Vaikeat asumisolosuhteet	4.9	4.9	4.5	2.5	2.0	1.6	1.1	1.2	3.4	(63)	2.7	(65)
Yhteensä (N)	(577)	(701)	(489)	(634)	(507)	(707)	(273)	(326)		(1846)		(2368)

Taulukko 6.17. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana koulutusluokittain vuonna 1997.

	Koulutus (vuotta)			Yhteensä	
	-9	10-12	13+	%	(N)
Jatkuvat taloudelliset huolet /vaikea taloudellinen kriisi	19.6	26.3	26.8	25.1	(1056)
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	9.6	9.9	9.6	9.6	(406)
Työttömyys- tai konkurssiuhka	8.6	9.6	9.4	9.2	(388)
Jatkuvat työpaineet	18.6	25.3	37.1	29.5	(1241)
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	12.0	22.0	24.3	20.8	(877)
Ammatin tai työpaikan vaihto	4.9	8.1	12.7	9.7	(407)
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	7.6	9.9	12.1	10.5	(441)
Avio- ja asumusero läheisen ihmissuhteen katkeaminen	3.3	4.9	4.6	4.4	(187)
Puolison/avopuolison kuolema					
Muun läheisen ihmisen kuolema	10.3	10.4	9.1	9.8	(414)
Oma tapaturma tai sairastuminen	11.1	8.9	10.3	10.1	(426)
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	21.6				
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	26.0	27.2	26.4	26.4	(1111)
Asunnon menetys	1.6	2.4	1.3	1.7	(72)
Muutto	3.9	8.2	15.8	10.9	(461)
Vaikeat asumisolosuhteet	2.1	2.9	3.6	3.0	(128)
Yhteensä (N)	(853)	(1257)			(4214)

Taulukko 6.18. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana koulutusluokittain ja sukupuolittain vuonna 1997.

	Koulutusryhmä						Yhteensä			
	-9		10-12		13+		%		(N)	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N
Jatkuvat taloudelliset huolet vaikea taloudellinen kriisi	20.0	19.2	26.3	26.4	23.9	28.8	23.9	(441)	26.0	(615)
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	11.6	7.8	9.9	9.8	7.5	11.1	7.5	(171)	9.9	(235)
Työttömyys- tai konkurssiuhka	11.9	5.6	10.2	8.9	8.6	10.0	8.6	(180)	8.9	(208)
Jatkuvat työpainet	19.8	17.6	28.7	22.4	38.6	36.1	38.6	(572)	28.3	(669)
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	11.6	12.3	21.2	22.7	22.8	25.4	22.8	(361)	21.8	(516)
Ammatin tai työpaikan vaihto	4.9	4.9	8.7	7.6	12.9	12.6	12.9	(181)	9.5	(226)
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	5.7	9.4	6.5	13.0	8.9	14.5	8.9	(134)	13.0	(307)
Avio- ja asumusero läheisen ihmissuhteen katkeaminen	2.5	4.0	3.6	6.1	4.0	5.0	4.0	(67)	5.1	(120)
Puolison/avopuolison kuolema	7.4	13.0	9.2	11.5	8.8	9.3	8.8	(161)	10.7	(253)
Muun läheisen ihmisen kuolema	9.4	12.7	9.7	8.2	10.0	10.5	10.0	(183)	10.3	(243)
Oma tapaturma tai sairastuminen	13.6	28.8	19.5	30.9	23.3	31.8	23.3	(367)	30.7	(727)
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	16.3	34.8	21.0	32.6	20.6	30.4	20.6	(364)	31.6	(747)
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	2.0	1.3	1.9	2.8	1.2	1.4	1.2	(29)	1.8	(43)
Asunnon menetys	4.4	3.4	7.9	8.5	15.1	16.4	15.1	(189)	11.5	(272)
Muutto	2.2	2.0	3.1	2.7	4.3	3.1	4.3	(63)	2.7	(65)
Vaikeat asumisolosuhteet	2.2	2.0	3.1	2.7	4.3	3.1	4.3	(63)	2.7	(65)
Yhteensä (N)	(405)	(448)	(586)	(671)	(817)	(1210)	(817)	(1846)		(2368)

Taulukko 6.19. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden aikana (1997) työtilanteen mukaan.

	Työtilanne 1997		Työttömyyden ajoitus		Työttömyyden kesto			(N)
	Työssä	Työttömyys kokemus 1991-97	Lama	Muu	Lyhyt	Pitkä	%	
Jatkuvat taloudelliset huolet vaikea taloudellinen kriisi	19.4	38.8	31.2	44.8	33.8	43.6	25.1	(1056)
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	2.8	26.2	9.6	37.2	22.0	30.2	9.6	(406)
Työttömyys- tai konkurssiuhka	4.4	20.8	11.6	26.9	14.2	27.2	9.2	(388)
Jatkuvat työpainet	33.6	19.4	32.2	10.8	25.8	13.1	29.5	(1241)
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	23.9	13.4	20.4	8.8	17.7	9.3	20.8	(877)
Ammatin tai työpaikan vaihto	7.8	14.2	15.7	13.2	15.7	12.8	9.7	(407)
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	9.5	12.9	12.5	13.2	13.9	12.0	10.5	(441)
Avio- ja asumusero läheisen ihmissuhteen katkeaminen	3.7	6.3	4.9	7.2	6.3	6.2	4.4	(187)
Puolison/avopuolison kuolema	9.8	9.8	9.2	10.3	10.4	9.3	9.8	(414)
Muun läheisen ihmisen kuolema	10.4	9.4	8.6	10.0	10.3	8.6	10.1	(426)
Oma tapaturma tai sairastuminen	25.1	28.1	27.4	28.7	30.0	26.4	26.0	(1094)
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	26.2	26.8	21.0	30.7	24.0	29.6	26.4	(1111)
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	1.3	2.6	0.8	3.8	1.8	3.4	1.7	(72)
Asunnon menetys	9.5	14.5	15.1	14.1	17.6	11.5	10.9	(461)
Muutto	2.1	5.2	2.9	6.8	4.8	5.6	3.0	(128)
Vaikeat asumisolosuhteet	2.1	5.2	2.9	6.8	4.8	5.6	3.0	(128)
Yhteensä (N)	(2984)	(1230)	(490)	(740)	(604)	(626)		(4214)

Taulukko 6.20. Elämänmuutokset (%) viimeksi kuluneen vuoden (1997) aikana työtilanteen mukaan, sukupuolittain.

	Työtilanne 1997				Työttömyyden ajoitus				Työttömyyden kesto			
	Työssä		Työttömyyskokemus 1991-97		Lama		Muu		Lyhyt		Pitkä	
	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N	M	N
Jatkuvat taloudelliset huolet vaikea taloudellinen kriisi	18.2	20.3	37.5	39.8	27.0	35.0	45.3	42.7	30.5	36.2	43.8	43.5
Työttömyys tai oman yrityksen konkurssi	2.7	2.9	25.0	27.1	6.9	12.1	38.6	36.1	18.0	25.0	31.3	29.3
Työttömyys- tai konkurssiuhka	4.4	4.5	22.6	19.4	10.7	12.5	31.5	23.5	13.3	14.9	30.9	24.0
Jatkuvat työpaineet	35.3	32.3	20.6	18.4	33.5	31.1	10.9	10.7	28.5	23.9	13.5	12.7
Tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	22.8	24.7	11.8	14.7	18.0	22.6	7.1	10.0	14.8	19.8	9.0	9.5
Ammatin tai työpaikan vaihto	7.2	8.2	16.0	12.8	16.7	14.8	15.4	11.7	18.4	13.8	13.9	11.8
Jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa	6.5	11.8	9.1	15.9	9.9	14.8	8.7	16.6	9.8	17.0	8.7	14.8
Avio- ja asumusero läheisen ihmissuhteen katkeaminen	2.8	4.4	5.7	6.7	5.2	4.7	6.1	7.9	5.9	6.6	5.6	6.8
Puolison/avopuolison kuolema	8.8	10.6	8.5	10.9	9.4	9.0	7.7	12.1	9.4	11.2	7.6	10.7
Muun läheisen ihmisen kuolema												
Oma tapaturma tai sairastuminen	10.7	10.2	8.1	10.5	7.7	9.3	8.4	11.2	8.6	11.5	7.6	9.5
Huoli läheisen ihmisen terveydentilasta	19	29.6	21.5	33.4	22.3	31.9	20.9	34.3	24.2	34.2	19.1	32.5
Huoli lasten/omasta selviytymisestä	20.1	30.9	18.8	33.2	11.6	29.6	24.1	35.4	16.0	29.9	21.2	36.7
Asunnon menetys	1.2	1.5	2.6	2.6	0.4	1.2	4.2	3.5	1.2	2.3	3.8	3.0
Muutto	8.7	10.1	14.0	14.9	14.6	15.6	13.5	14.5	16.8	18.1	11.5	11.5
Vaikeat asumisolosuhteet	2.4	2.0	5.9	4.7	3.0	2.7	8.0	5.8	5.1	4.6	6.6	4.7
Yhteensä (N)	(1302)	(1682)	(544)	(686)	(233)	(257)	(311)	(429)	(256)	(348)	(288)	(338)

6.4 Lamakokemukset ja taloudellinen tilanne

Noin neljäsosa kaikista vastanneista oli tyytymättömiä elämäänsä kokonaisuutena, erityisesti 45-54-vuotiaista miehistä suurempi osa kuin naisista (taulukko 6.21). Alemmat koulutusryhmät olivat tyytymättömämpiä elämäänsä kuin ylempät, työttömänä olleet olivat tyytymättömämpiä kuin työssä olevat ja työttömänä olleista muulloin kuin pelkästään laman aikana työttömät ja pitkäaikaistyöttömät olivat lamatyöttömiä ja lyhyen aikaa työttömiä tyytymättömämpiä. Näistä ryhmistä erityisesti miehet olivat naisia tyytymättömämpiä.

Taulukko 6.21 Tyytyväisyys elämään kokonaisuutena työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Erittäin tyytyväinen/jokseenkin tyytyväinen %			Erittäin tyytymätön/jokseenkin tyytymätön/ei tyytyväinen, muttei tyytymättömään %			Yhteensä			
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	%	Yhteensä (N)
Ikäryhmä										
22-34	77.0	81.7	79.6	22.2	18.0	19.9	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	71.2	77.8	74.9	28.2	21.5	24.4	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	68.2	75.1	72.2	30.8	23.9	26.8	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	73.3	75.2	74.3	25.6	23.6	24.5	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus^{1,2)}										
-9 vuotta	64.7	75.0	70.1	33.6	24.1	28.6	(405)	(448)	100	(853)
10-12	69.8	75.9	73.0	29.9	23.7	26.6	(586)	(671)	100	(1257)
13+	78.7	80.0	79.5	20.8	19.4	20.0	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	77.2	81.6	79.7	21.7	17.5	19.4	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyys- kokemus 1991-97	61.2	68.4	65.2	38.4	31.1	34.3	(544)	(686)	100	(1230)
<i>Työttömyyden</i> <i>ajoitus:</i>										
<i>Lama</i>	73.8	73.5	73.7	25.8	26.1	25.9	(233)	(257)	100	(490)
<i>Muu</i>	51.8	65.3	59.6	47.9	34.0	39.9	(311)	(429)	100	(740)
<i>Työttömyyden</i> <i>kesto:</i>										
<i>Lyhyt</i>	71.1	72.1	71.7	28.5	27.6	28.0	(256)	(348)	100	(604)
<i>Pitkä</i>	52.4	64.5	59.0	47.2	34.6	40.4	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	72.5	77.8	75.5	26.7	21.5	23.7	100	100	100	
Yhteensä (N)	(1338)	(1842)	(3180)	(492)	(508)	(1000)	(1846)	(2368)	100	(4214)

¹⁾ tieto puuttuu n=16, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ tieto puuttuu n=18, koulutustieto puuttuu n=39

Taloudelliseen tilanteeseen tyytymättömiä oli eniten nuorimmassa ikäryhmässä, alimmassa koulutusryhmässä ja työttömänä olleissa (taulukko 6.22). Suhteessa aiempaan taloudelliseen tilanteeseen 7 vuotta sitten tyytymättömiä oli eniten vanhimmassa ikäryhmässä, alimmassa koulutusryhmässä ja työttömänä olleissa (taulukko 6.23). Naiset olivat miehiä tyytymättömpiä taloudelliseen tilanteeseensa, sekä vuonna 1997 että verrattuna tilanteeseen vuonna 1989/90. Työttöminä olleiden kokemukset taloudellisesta tilanteesta olivat kokonaisuudessaan huonommat kuin työssä olleilla.

Taulukko 6.22. Taloudellinen tilanne tällä hetkellä työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Erittäin hyvä/hyvä %			Erittäin huono/huono/tyydyttävä %			Yhteensä			
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	%	Yhteensä (N)
Ikäryhmä										
22-34	38.5	34.4	36.2	60.8	65.5	63.4	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	35.2	41.0	38.5	64.4	58.4	61.0	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	41.0	40.3	40.6	58.2	59.3	58.8	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	40.3	34.1	36.9	59.0	65.0	62.3	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus^{1,2)}										
-9 vuotta	29.1	27.7	28.4	69.9	71.9	70.9	(405)	(448)	100	(853)
10-12	32.1	37.0	34.7	67.6	62.7	65.0	(586)	(671)	100	(1257)
13+	48.0	42.5	44.7	51.7	57.3	55.0	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	44.6	43.3	43.8	54.6	56.2	55.5	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyys- kokemus 1991-97	24.3	24.6	24.5	75.6	74.9	75.2	(544)	(686)	100	(1230)
<i>Työttömyyden</i> <i>ajoitus:</i>										
<i>Lama</i>	37.3	34.6	35.9	62.7	65.0	63.9	(233)	(257)	100	(490)
<i>Muu</i>	14.5	18.7	16.9	85.2	80.9	82.7	(311)	(429)	100	(740)
<i>Työttömyyden</i> <i>kesto:</i>										
<i>Lyhyt</i>	32.8	28.2	30.1	67.2	71.6	69.7	(256)	(348)	100	(604)
<i>Pitkä</i>	16.7	21.0	19.0	83.0	78.4	80.5	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	38.6	37.9	38.2	60.8	61.7	61.3			100	
Yhteensä (N)	(712)	(897)	(1609)	(1122)	(1460)	(2582)	(1846)	(2368)	100	(4214)

¹⁾ tieto puuttuu n=12, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ tieto puuttuu n=11, koulutustieto puuttuu n=39

Taulukko 6.23. Suhteessa taloudelliseen tilanteeseen viime vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), tyytyväisyys nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Nyt tyytyväisempi/tyytyväisempi %			paljon tyytymättömämpi/nyt tyytymättömämpi/nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen %			Yhteensä			
	Michet	Naiset	Yhteensä	Michet	Naiset	Yhteensä	Michet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	Yhteensä %	Yhteensä (N)
Ikäryhmä										
22-34	48.9	44.7	46.6	50.4	55.2	53.1	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	33.3	34.2	33.8	66.1	65.0	65.5	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	32.0	32.7	32.4	67.5	66.6	67.0	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	33.3	27.9	30.4	65.2	71.5	68.6	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus¹²⁾										
-9 vuotta	26.4	29.5	28.0	72.6	69.6	71.0	(405)	(448)	100	(853)
10-12	31.9	36.1	34.1	67.6	63.6	65.5	(586)	(671)	100	(1257)
13+	48.0	38.8	42.5	51.5	60.9	57.1	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	40.6	38.8	39.6	58.5	60.6	59.7	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyys- kokemus 1991-97	31.1	29.0	29.9	68.6	70.4	69.6	(544)	(686)	100	(1230)
Työttömyyden ajotus:										
Lama	47.6	40.5	43.9	52.4	59.1	55.9	(233)	(257)	100	(490)
Muu	18.7	22.1	20.7	80.7	77.2	78.7	(311)	(429)	100	(740)
Työttömyyden kesto:										
Lyhyt	40.6	31.9	35.6	59.4	67.8	64.2	(256)	(348)	100	(604)
Pitkä	22.6	26.0	24.4	76.7	73.1	74.8	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	37.8	36.0	36.8	61.4	63.5	62.6	43.8	56.2	100	
Yhteensä (N)	(698)	(852)	(1550)	(1134)	(1503)	(2637)	(1846)	(2368)		(4214)

¹⁾ tieto puuttuu n=14, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ tieto puuttuu n= 13, koulutustieto puuttuu n=39

Läheisiin ihmissuhteisiin tyytymättömiä oli eniten vanhimmissa ikäryhmissä ja alimmassa koulutusryhmässä (taulukko 6.24). Työssä olevat ja työttömänä olleet eivät poikenneet toisistaan tyytyväisyydessään ihmissuhteisiin. Alimpaan koulutusryhmään kuuluvat miehet olivat naisia tyytymättömämpiä ihmissuhteisiinsa, samoin kuin työttömänä olleet miehet, muuten sukupuolten väliset erot olivat pieniä.

Omaan itseensä tyytymättömiä oli eniten vanhimmassa ikäryhmässä, alimmassa koulutusryhmässä, ja työttömänä olleissa (Taulukko 6.25). Miesten ja naisten välinen ero oli tässä suhteessa suuri; miehet olivat selvästi tyytymättömämpiä itseensä kuin naiset ikäryhmästä, koulutuksesta ja työtilanteesta riippumatta.

Taulukko 6.24 Suhteessa läheisiin ihmissuhteisiin viime vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), tyytyväisyys nykyiseen tilanteeseen työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Nyt paljon tyytyväisempi/tyytyväisempi %			Nyt paljon tyytymättömämpi/nyt tyytymättömämpi/nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen %			Yhteensä			
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	Yhteensä %	(N)
Ikäryhmä										
22-34	49.9	51.5	50.8	49.4	48.5	48.9	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	29.7	41.8	36.5	69.5	57.3	62.6	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	25.1	31.1	28.6	73.8	67.6	70.2	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	22.7	26.4	24.7	75.5	72.1	73.6	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus¹⁾²⁾										
-9 vuotta	24.2	30.4	27.4	73.8	67.8	70.7	(443)	(487)	100	(930)
10-12	31.4	37.7	34.8	67.8	61.4	64.4	(586)	(671)	100	(1257)
13+	40.5	43.9	42.5	58.9	55.7	57.0	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	33.3	39.4	36.8	65.4	59.7	62.2	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyyskokemus 1991-97	34.6	39.2	37.2	64.9	60.1	62.2	(544)	(686)	100	(1230)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>										
Lama	38.2	43.6	41.0	61.4	55.6	58.4	(233)	(257)	100	(490)
Muu	31.8	36.6	34.6	67.5	62.7	64.7	(311)	(429)	100	(740)
<i>Työttömyyden kesto:</i>										
Lyhyt	38.3	43.4	41.2	61.3	56.0	58.3	(256)	(348)	100	(604)
Pitkä	31.3	34.9	33.2	68.1	64.2	66.0	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	33.7	39.4	36.9	65.3	59.8	62.2	43.8	56.2	100	
Yhteensä (N)	(622)	(932)	(1554)	(1205)	(1416)	(2621)	(1846)	(2368)		(4214)

¹⁾ puuttuu n=19, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ puuttuu n=20, koulutustieto puuttuu n=39

Taulukko 6.25 Suhteessa itseensä ihmisenä viime vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), tyytyväisyys nykyiseen tilanteeseen työtilanteen muutoksen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Nyt paljon tyytyväisempi/tyytyväisempi %			Nyt paljon tyytymättömämpi/nyt tyytymättömämpi/nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen %			Yhteensä			
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	Yhteensä %	(N)
Ikäryhmä										
22-34	47.0	53.8	50.7	52.3	46.1	48.9	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	33.5	45.7	40.4	66.1	53.0	58.7	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	26.6	36.1	32.1	72.6	62.9	67.0	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	23.4	27.6	25.7	74.7	70.9	72.6	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus¹⁾²⁾										
-9 vuotta	20.8	31.0	26.1	77.2	67.4	72.0	(443)	(487)	100	(930)
10-12	32.1	42.6	37.7	67.4	56.3	61.5	(586)	(671)	100	(1257)
13+	43.3	47.5	45.8	56.3	52.0	53.7	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	34.1	43.5	39.4	64.9	55.5	59.6	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyyskokemus 1991-97	34.9	41.0	38.3	64.7	58.5	61.2	(544)	(686)	100	(1230)
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>										
Lama	46.8	46.7	46.7	53.2	52.5	52.9	(233)	(257)	100	(490)
Muu	26.1	37.5	32.7	73.3	62.0	66.8	(311)	(429)	100	(740)
<i>Työttömyyden kesto:</i>										
Lyhyt	41.8	43.1	42.6	58.2	56.3	57.1	(256)	(348)	100	(604)
Pitkä	28.8	38.8	34.2	70.5	60.7	65.2	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	34.3	42.7	39.1	64.8	56.4	60.1	43.8	56.2	100	
Yhteensä (N)	(634)	(1012)	(1646)	(1197)	(1335)	(2532)	(1846)	(2368)		(4214)

¹⁾ puuttuu n=15, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ puuttuu n=21, koulutustieto puuttuu n=39

Voimakkaita laman haittavaikutuksia olivat kokeneet eniten keski-ikäiset, alimpaan koulutusryhmään kuuluvat ja työttömänä olleet (taulukko 6.26). Koulutetuimmat ja nuoremmat miehet raportoivat enemmän haittavaikutuksia kuin vastaavat naiset, muuten naisten ja miesten ero oli selvä; työttömänä olleet miehet raportoivat naisia useammin kokeneensa laman voimakkaita haittavaikutuksia työttömyyden ajoituksesta ja kehosta riippumatta.

Taulukko 6.26. Kokemukset talouslamasta työtilanteen ja muiden taustatekijöiden suhteen 1997.

	Kokonaan välttynyt laman haittavaikutuksilta/lieviä haittavaikutuksia %			Kokenut erittäin voimakkaata/varsin voimakkaita laman haittavaikutuksia			Yhteensä			
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet ¹⁾ (N)	Naiset ²⁾ (N)	Yhteensä %	(N)
Ikäryhmä										
22-34	74.5	74.9	74.7	24.8	25.1	25.0	(577)	(701)	100	(1278)
35-44	69.7	74.8	72.6	29.7	24.1	26.5	(489)	(634)	100	(1123)
45-54	67.1	73.7	70.9	32.0	25.0	27.9	(507)	(707)	100	(1214)
55-64	75.1	74.5	74.8	24.9	24.9	24.9	(273)	(326)	100	(599)
Koulutus^{1,2)}										
-9 vuotta	63.0	74.8	69.2	35.8	24.1	29.7	(405)	(448)	100	(853)
10-12	70.5	73.3	72.0	29.0	26.1	27.5	(586)	(671)	100	(1257)
13+	76.1	75.2	75.6	23.6	24.5	24.1	(817)	(1210)	100	(2027)
Työtilanne 1997										
Työssä	82.3	81.9	82.1	17.0	17.2	17.1	(1302)	(1682)	100	(2984)
Työttömyys- kokemus 1991-97										
<i>Työttömyyden ajoitus:</i>										
<i>Lama</i>	54.5	66.2	60.6	45.5	33.1	39.0	(233)	(257)	100	(490)
<i>Muu</i>	37.9	50.1	45.0	61.4	49.4	54.5	(311)	(429)	100	(740)
<i>Työttömyyden kesto:</i>										
<i>Lyhyt</i>	57.4	65.5	62.1	42.6	33.9	37.6	(256)	(348)	100	(604)
<i>Pitkä</i>	34.0	46.5	40.7	65.3	53.0	58.6	(288)	(338)	100	(626)
Yhteensä %	71.3	74.5	73.1	28.1	24.8	26.2	43.8	56.2	100	
Yhteensä (N)	(1316)	(1763)	(3079)	(518)	(587)	(1105)	(1846)	(2368)		(4214)

¹⁾ puuttuu n=12, koulutustieto puuttuu n=38 ²⁾ puuttuu n=18, koulutustieto puuttuu n=39

Miehet, erityisesti keski-ikäiset (35-54- vuotiaat), kokivat laman haittavaikutuksia enemmän kuin naiset. Työttöminä olleista miehistä niinikään suurempi osa kuin työttöminä olleista naisista koki laman haittavaikutuksia. Naisia huolettää taloudellinen tilanne, miehiä ihmissuhteet ja oma minuus.

7 Yhteenveto

7.1 Tulokset

Terveyskäyttäytymisen muutokset

Tupakointi väheni kaikilla vastanneilla, työttömillä kuitenkin vähemmän kuin työssä olleilla. Lama vaikutti tupakoinnin yleisyyteen myös siten, että lopettaminen tapahtui hiukan harvemmin ja aloittaminen useammin työttöminä olleilla työssä pysyneisiin verrattuna. Huomattavaa oli, että nuorilla päivittäinen tupakointi muuttui usein satunnaistupakoinniksi, jolla siltikin on haitallisia terveysseurauksia.

Alkoholin kokonaiskulutuksen suhteen työttömänä olleet eivät lopputilanteessa eronneet työssä pysyneistä, koska työssä pysyneiden alkoholinkulutus oli lisääntynyt enemmän kuin työttöminä olleiden. Lama vaikutti alkoholin kulutusta lisäävästi työttöminä olleisiin alle 45-vuotiaisiin miehiin, mutta ei työttöminä olleisiin naisiin. Alkoholin kulutuksen lisäys selittyy suurelta osin nuorimpien, 22-34-vuotiaiden, pelkästään laman aikana työttöminä olleiden miesten runsaalla alkoholin käytön lisääntymisellä. Alkoholin kulutus oli jo seurannan alussa suurempaa työttöminä olleilla, mikä antaa viitteitä alkoholin käytön liittymisestä työttömäksi valikoitumiseen.

Rasvaisen maidon käyttö on vähentynyt kaikissa ikäryhmissä, eniten nuorimmassa. Kokonaisuudessaan kulutusmaidon kannattajia löytyi enemmän työssä pysyneistä miehistä kuin naisista. Tarkasteltaessa maidon kulutuksen pysyvyyttä ikäryhmittäin havaittiin, että alle 45-vuotiaat työttöminä olleet miehet ja naiset olivat siirtyneet useammin terveellisiin maitolaatuihin kuin samanikäiset työssä pysyneet miehet ja naiset.

Leipärasvan osalta työttömyys oli vaikuttanut edullisimmin miehiin; kaikki työttömänä olleet miehet ja alle 45-vuotiaat työttömänä olleet naiset olivat siirtyneet työssä pysyneitä useammin terveellisempiin leipärasvoihin. Samansuuntainen tulos saatiin leipäviipaleiden kulutuksessa: kaikki työttömänä olleet miehet olivat lisänneet työssä pysyneitä useammin leivän kulutustaan ravintosuositusten tasolle. Naisilla vastaavaa eroa ei havaittu. Huonompi suunta kuin kahdessa edellä mainitussa havaittiin vihannesten kulutuksessa työtilanteen muutoksen suhteen; työttömänä olleet söivät vähemmän vihanneksia kuin työssä pysyneet, miehet vähemmän kuin naiset.

Ruokatottumus-indeksissä, joka muodostui edellä kuvatuista neljästä osiosta, maidon, leipärasvan, leivän ja vihannesten kulutuksesta, ei havaittu työttömänä olleilla miehillä eroa työssä pysyneisiin verrattuna. Tämä selittyy vastakkaisiin suuntiin menevillä indeksin osamuuttujien muutoksilla. Työttömyyttä kokeneet naiset ovat useammin muuttaneet ruokatottumuksiaan epäterveellisempään suuntaan kuin koko ajan työssä olleet. Vaikka muutamit ruokatottumukset ovatkin työttömänä olleilla parantuneet, tilanne ei vielä ole tyydyttävä, koska työttömänä olleet olivat selvästi useammin ylipainoisia kuin työssä pysyneet.

Vapaa-ajan liikuntaa harrastaneiden osuus oli lisääntynyt seuranta-aikana, yhteydet työtilanteeseen vaihtelivat sukupuolesta ja alkutilanteen liikuntaharrastuksen aktiivisuudesta riippuen. Työttömänä olleet miehet ja naiset harrastivat yleisesti työssä pysyneitä vähemmän liikuntaa vuonna 1989/90, mutta eroa ei havaittu enää 1997. Alle 45-vuotiaat aiemmin liikunnallisesti aktiiviset miehet ja naiset ovat työttömyyden tullen vähentäneet liikuntaa, toisaalta yli 45-vuotiaat aikaisemmin passiiviset työttömänä miehet ja naiset olleet ovat lisänneet liikuntaa työssä olleita enemmän. Havaittu liikunnan lisääntyminen saattaa olla yhteydessä lisääntyneeseen vapaa-aikaan, koska eläkkeellä olevilla on havaittu aiemmissa AVTK- poikkileikkaustutkimuksissa selvästi enemmän vapaa-ajan liikuntaa kuin keski-ikäisillä työssäkäyvillä. Epäselvää on tosin vielä, onko liikuntaharrastuksen lisääntyminen työttömyyden myötä lyhyt- vai pitkäaikainen ilmiö. Tämän kysymyksen selvittäminen vaatisi kolmannen seurannan, muutamia vuosia toisen kyselymme jälkeen.

Painoindeksi lisääntyi selvästi tutkimusjakson aikana; työttömyyskokemuksen omaavilla enemmän kuin työssä olleilla, sukupuolesta riippumatta. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa painon lisääntyminen havaittiin vain alle 45-vuotiailla. Sekä työttömyyden kokeneilla että työssä pysyneillä alkutilanteen painoindeksi oli yhtä suuri.

Oireet, sairastavuus, lääkarissäkäynnit ja lääkkeiden käyttö

Työttömänä olleet oireilivat selvästi työssä olleita enemmän- miehillä oli ruoansulatusvaivoja ja naisilla päänsärkyä. Naisten suurempi oireilu miehiin verrattuna näkyi selvästi tutkimuksessamme. Päinvastoin kuin oireilun määrästä voisi päätellä, sairastavuus oli työttömänä olleilla miehillä kuitenkin vähäisempää kuin työssä olleilla. Yksi syy tähän löydökseen voi olla se, että työttömänä olleiden edellisestä lääkarissäkäynnistä vuonna 1997 oli kulunut pidempi aika kuin vuosi, jonka aikana tapahtuneita lääkärin hoitamia sairauksia kysymyksessä kysyttiin. Toinen mahdollisuus on se, että miehet ovat saaneet lääkäriltä oireenmukaista hoitoa, eikä potilaalle ole selvinnyt oireiden muodostaman sairauden koko kuva- esimerkiksi rintakipuileva mies ei välttämättä tiedä sairastavansa sepelvaltimotautia, ellei sitä ole tutkimuksin todettu ja lääkitystä aloitettu. Toisaalta työttömänä olleet eivät ole ehkä käyneet yhtä usein lääkärin luona saamassa nimeä oireilleen kuin työssä pysyneet. Tämä ehdotus ei välttämättä pidä aineistomme kannalta paikkaansa, sillä lääkarissäkäynnit ovat työttöminä olleilla miehillä olleet lukumäärältään vähintään yhtä suuria kuin työssä käyneillä.

Kuten edellä todettiin, pelkästään laman aikana työttömien yli 45-vuotiaiden miesten lääkarissäkäyntien lukumäärän lisäys oli kolminkertainen verrattuna samanikäisiin työttömiin naisiin. Työttöminä olleilla naisilla lääkarissäkäyntien lisäys on ollut kuitenkin yhtä suurta kuin työssä olleilla, joten on mahdollista, että naiset ovat käyttäneet liian vähän lääkäripalveluja suhteessa runsaaseen oireiluun ja lääkkeiden käyttöön.

Lääkarissäkäyntien lukumäärä ja sairaspöissaolot olivat vuonna 1989/90 työttöminä olleilla suurempia työssä käyviin verrattuna. Työttömänä olleiden ero sairaspöissaolujen lukumäärässä työssä pysyneisiin verrattuna oli kureutunut umpeen vuonna 1997, johtuen osittain työssä olleiden lisääntyneestä sairastamisesta. Nämä löydökset viittaavat jälleen siihen mahdollisuuteen, että sairaudet ja epäterveelliset elintavat toimisivat myötävaikuttavina tekijöinä työttömäksi valikoitumisessa.

Vaikka työttömänä olleet miehet eivät ilmoita suurempaa sairauksien määrää, he kuitenkin käyttävät enemmän joitakin lääkkeitä työssä pysyneisiin verrattuna. Näitä lääkkeitä olivat päänsärkylääkkeet; vitamiinit, uni- ja rauhoittavat lääkkeet ja luontaistuotteet. Sekä apteekista että muualta ostettujen luontaistuotteiden kulutus oli selvästi lisääntynyt kaikilla vastaajilla vuonna 1997 vuoteen 1989/89 verrattuna; yleisimmät kulutetut lääkkeet olivat lisäksi rauta- ja vitamiinivalmisteet. Erityisesti naiset turvautuvat työttömyyden kohdatessa pillerin apuun kuin lääkarissäkäyntiin; työttömänä olleet naiset käyttivät kaikkia lääkkeitä enemmän kuin työttömänä olleet miehet.

Koettu terveys, stressi ja lamakokemukset

Kuten runsaasta oireilusta ja lääkkeiden käytöstä voisi olettaa, koettu terveys on huonompi työttömänä olleilla työssä pysyneisiin verrattuna. Aineistossamme koettu terveys oli alkukyselyyn 1989/90 verrattuna huonontunut kaikilla vastanneilla, iästä ja työtilanteesta riippumatta, johtuen osin ikääntymisen vaikutuksista. Työttöminä olleet alle 45-vuotiaat miehet ja kaikki naiset kokivat terveytensä useammin huonoksi tosin jo alkutilanteessa, vuonna 1989/90. Koettu terveys oli ristiriitaisesti yhteydessä ikään; alle 45-vuotiaiden työssä olleiden koettu terveys oli parantunut useammin kuin työttömänä olleiden. Toisaalta yli 45-vuotiaiden työttömänä olleiden miesten koettu terveys oli parantunut hieman useammin kuin samanikäisten työssä olleiden, naisilla vastaavaa eroa ei havaittu.

Työttöminä olleet raportoivat kokevansa useammin paljon stressiä kuin työssä pysyneet. Toisaalta stressin ja työtilanteen yhteydet olivat monimutkaisemmat kuin koetun terveyden ja työtilanteen; koetun stressin määrä jälkimmäisellä kyselyhetkellä riippui sukupuolesta ja stressin määrästä alkutilanteessa 1989/90. Jos stressiä oli alunperin jo paljon ja kyseessä oli miespuolinen vastaaja, työttömyys oli useammin vähentänyt stressin määrää työssä pysyneisiin verrattuna. Naisilla tilanne oli erilainen: stressi jatkui korkealla tasolla työttöminä olleilla työssä pysyneisiin verrattuna, alle 45-vuotiailla, yli 45-vuotiailla päinvastoin. Työelämän kovat vaatimukset ja ajoittainen työttömyys näyttäisivät siten olevan yhteydessä alle 45-vuotiaiden naisten runsaan stressin määrään. Yli 45-vuotiaat naiset sitävastoin saattavat olla jo tottuneempia työsuhteiden muutokseen, koska työssäpysyneillä oli edelleen paljon stressiä useammin kuin työttömänä olleilla naisilla.

Työttömyys ei yleensä ole yksittäinen elämäntapahtuma, vaan valitettavan usein kasautuu perheeseen tai liittyy muihin kielteisiin elämäntapahtumiin, kuten avio- tai averoon tai muun läheisen ihmissuhteen katkeamiseen. Syy-seuraussuhteita näille tapahtumille emme tässä raportissa selvittäneet, ne ovat tulevien tutkimusten aiheita. Kaikkia elämänmuutoksia oli kokonaisuudessaan työttöminä olleilla kaksi kertaa useammin kuin työssä pysyneillä.

Naiset ja miehet erosivat selvästi toisistaan kysyttäessä vastaajilta henkilökohtaisia kokemuksia talouslamasta. Keski-ikäiset miehet (35-54-vuotiaat) olivat kokeneet useammin laman voimakkaita haittavaikutuksia kuin naiset. Naiset olivat puolestaan miehiä useammin huolissaan nykyisestä taloudellisesta tilanteestaan sekä sen muutoksista vuoteen 1989/90 verrattuna. Miehet olivat naisia selvästi useammin tyytymättömiä nykyisiin ihmissuhteisiinsa ja itseensä verrattuna tilanteeseen 7 vuotta sitten- sukupuolten väliset erot näkyivät selvinä ikäryhmästä riippumatta. Päinvastaisista oletuksista huolimatta, naisia huoletti raha ja miehiä ihmissuhteet ja oma minä. Löydöksellä saattaa olla yhteyksiä jopa suomalaisten miesten itsetunto-ongelmien tuhoisimpiin ratkaisuihin, itsemurhiin.

7.2. Tulosten luotettavuus

Tutkimuksemme pyrkii antamaan monipuolisen kuvan 1990-luvun talouslaman vaikutuksista elintapoihin ja sairastavuuteen. Raporttimme luonne on kuitenkin kuvaileva, tarkempi tulosten merkitsevyyksien testaus tehdään aineistoa hyödyntävissä tieteellisissä tutkimuksissa. Osittain merkitsevyyksiä on jo testattu niissä muuttujissa, jotka olivat luonteeltaan jatkuvia; keskiarvo ja keskiarvon luottamusväli kertovat eri ryhmien välisestä eroista tarkemmin kuin prosentiosuudet, joissa ei huomioida vertailtavien ryhmien kokoa.

Keräämämme aineisto on aiempiin lamaa käsitelleisiin suomalaistutkimuksiin verrattuna selvästi erilainen, koska siinä yhdistyvät sekä poikkileikkaustutkimusten että kohorttitutkimusten hyödyt. Aineistosta pystytään vertailemaan eri vuosia ja sen lisäksi seuraamaan saman kohortin muutoksia ajassa, alkutilanteeseen verraten. Näistä aineiston erityispiirteistä johtuen on mahdollista arvioida laman vaikutuksia elintapojen pysyvyyteen eri väestöryhmissä. Poikkileikkaustutkimusten tuloksissa monet sekoittavat tekijät vaikuttavat yksittäisten elintapa- ja terveysindikaattorien yleisyyteen ja väestöryhmittäiseen jakautumiseen. Tilanteessa, jossa kukin tutkittava itse toimii itsensä kontrollihenkilönä, voidaan tutkittavia asioita tarkastella vakioituna muiden tekijöiden (iän, sukupuolen ja koulutuksen) suhteen.

Koska tutkimuksemme on kyselytutkimus, kaikkea työttömyyteen liittyvää sairastavuutta ja oireilua ei saavuteta, ja tarkoituksenamme onkin jatkaa tutkimusta yhdistämällä tietoja rekistereihin ja muihin tietolähteisiin, jotta työttömyyden ja terveyden välisestä yhteydestä saadaan tarkempi kuva. Työttömyyden pitkäaikaisvaikutuksia ei myöskään pystytä tästä aineistosta selvittämään, vaan siihen tarvitaan työttömien seuranta pidemmällä aikavälillä ja useammilla kyselyillä. Työttömäksi valikoitumiseen vaikuttavia tekijöitä ei vielä täysin tunneta, tätä onkin tarkoituksena tutkia aineistostamme lisää.

7.3. Johtopäätökset

Lama ja työttömyys ovat koskettaneet suurta osaa väestöstä, etenkin nuoria, jotka kuitenkin ovat usein työllistyneet laman jälkeen ja näinollen tilanne heidän osaltaan on kääntynyt myönteisemmäksi.

Lamanaikaisen työttömyyden yhteys elintapoihin osoittautui ristiriitaiseksi; eräät elintavat, kuten leipärasvan, maidon ja leivän kulutus, alkoholin kokonaiskulutus sekä miesten liikuntatottumukset ovat muuttuneet myönteiseen suuntaan. Todettiin myös laman liittyneen työttömien kohdalla eräisiin kielteisiin kehityssuuntiin, kuten matalampaan todennäköisyyteen lopettaa ja korkeampaan aloittaa tupakointi, vähäiseen vihannesten syöntiin ja ylipainon lisääntymiseen. Työttömänä olleiden elintavat eivät siis ole yksiselitteisesti huonontuneet suhteessa työssä pysyneisiin, koska joissakin tapauksissa työttömyys on aiheuttanut jopa elintapojen terveellistymistä. Työttömien elintavoissa ja terveydentilassa olisi kuitenkin parantamisen varaa.

Runsas oireilu, lääkkeiden käyttö ja lisääntyneet lääkärisikäynnit liittyvät työttömyyteen, tosin eri tavoin sukupuolesta riippuen. Havaintomme työttöminä olleiden suuremmasta alkoholin kulutuksesta, lääkärisikäynneistä, sairaspöissaoloista ja huonommasta koetusta terveydestä jo alkutilanteessa työssä pysyneisiin verrattuna antaa aiheen kiinnittää huomiota myös työttömäksi valikoitumisen mekanismeihin.

8 Lähteet

Ahlqvist K, Ahola A (toim.). Elämän riskit ja valinnat- hyvinvointia lama-Suomessa? Tilastokeskus, Edita. Helsinki 1996.

Kainulainen S. Elämäntapahtumat ja elämään tyytyväisyys eri sosiaaliluokissa. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 62, 1998.

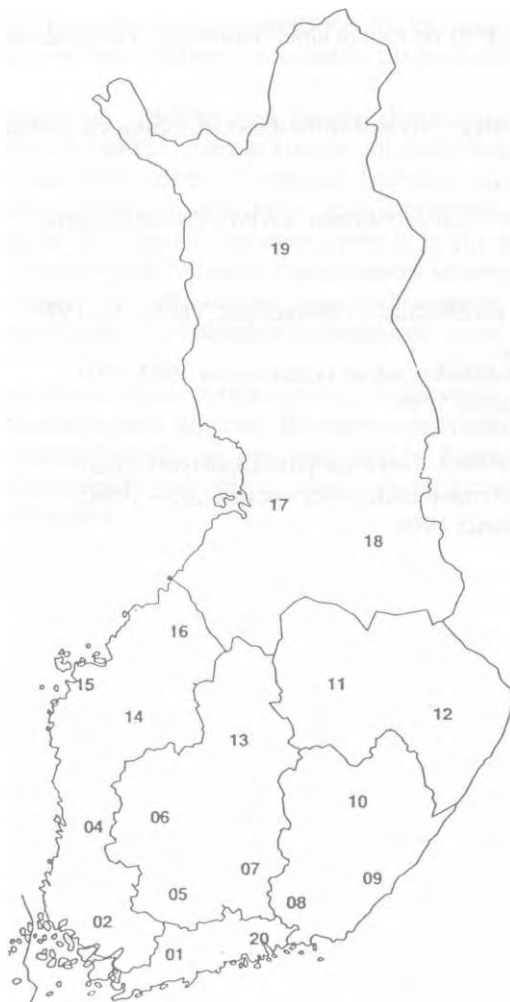
Kortteinen M, Tuomikoski H. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Tammi, Hämeenlinna 1998.

Martikainen P, Valkonen T. Lama ja ennenaikainen kuolleisuus. Tilastokeskus, Väestö: 11, 1995.

Santamäki-Vuori T. Pitkäaikaistyöttömien työmarkkinakokemukset lamavuosina 1993-1994. Työpoliittinen tutkimus uro 131. Työministeriö, Helsinki 1996.

Vähätaio K. Pitkäaikaistyöttömät ja lamasta selviytyminen. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien työmarkkina-aseman ja sosiaalisen huono-osaisuuden muotoutumisesta vuosina 1993-1994. Työpoliittinen tutkimus uro 132. Työministeriö, Helsinki 1996.

Liite 1

Alueuuttujan muodostaminen, suluissa maakunnan numero kartassa:

1. Uusimaa
-maakunnat: Uusimaa (1), Itä-Uusimaa (20)
2. Länsi-Suomi
-maakunnat: Varsinais-Suomi (2), Satakunta (4), Etelä-Pohjanmaa (14), Vaasan rannikkoseutu (15), Keski-Pohjanmaa (16)
3. Keski-Suomi
-maakunnat: Häme (5), Pirkanmaa (6), Päijät-Häme (7), Keski-Suomi (1)
4. Kaakkois-Suomi
-maakunnat: Kymenlaakso (8), Etelä-Karjala (9), Etelä-Savo (10)
5. Itä-Suomi
-maakunnat: Pohjois-Savo (11), Pohjois-Karjala (12)
6. Pohjois-Suomi
-maakunnat: Pohjois-Pohjanmaa (17), Kainuu (18), Lappi (19)

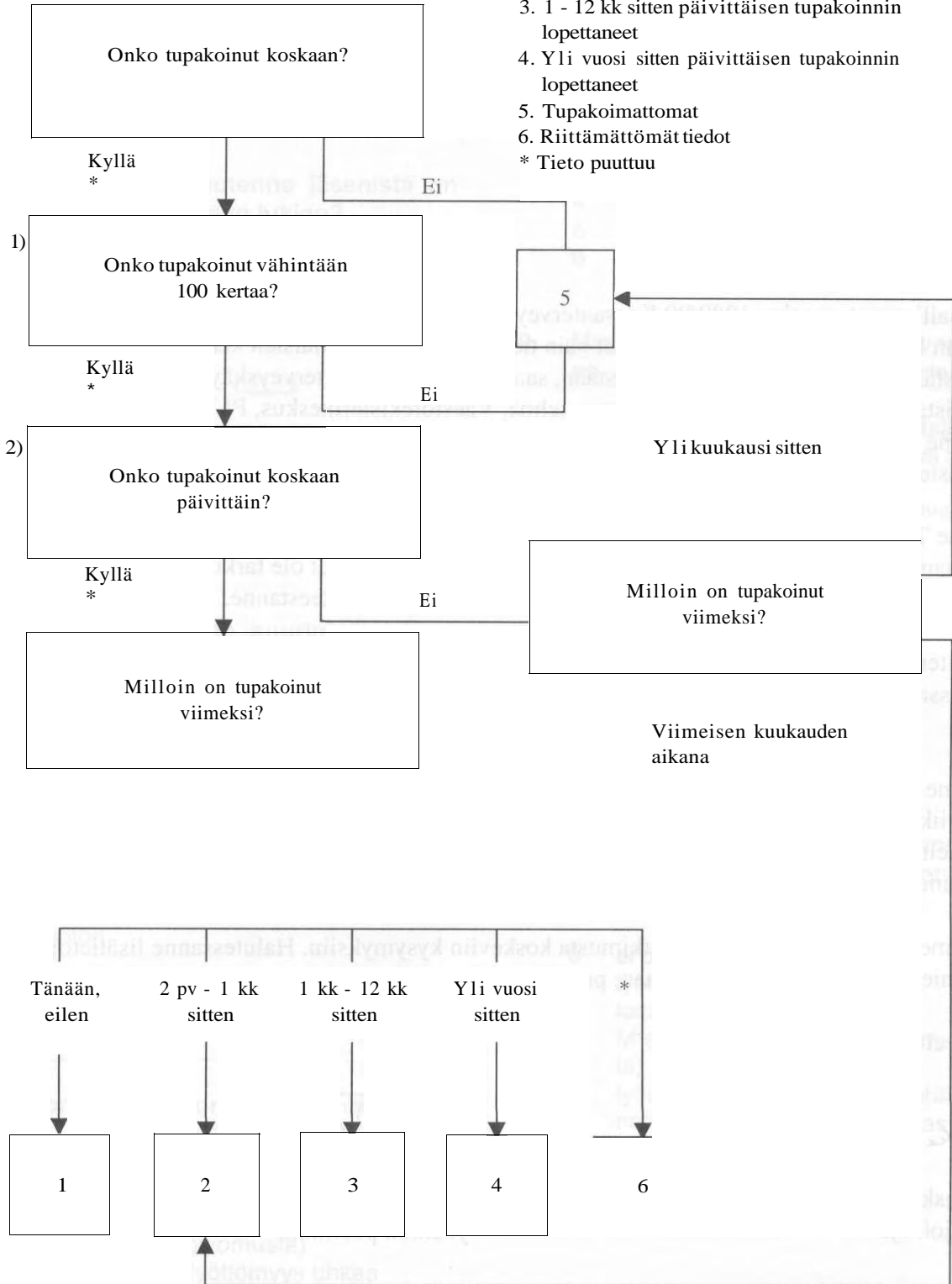
Lähde: Tilastokeskus, käsikirjoja 28. Kunnat 1.9.1997

Liite 2

Tupakointi-indeksin muodostuminen

Luokkien merkitys:

- 1. Päivittäin tupakoivat
- 2. Satunnaisesti tupakoivat
- 3. 1 - 12 kk sitten päivittäisen tupakoinnin lopettaneet
- 4. Yli vuosi sitten päivittäisen tupakoinnin lopettaneet
- 5. Tupakoimattomat
- 6. Riittämättömät tiedot
- * Tieto puuttuu

1) Kysymys lisätty vuonna 1996
 2) Vuosina 1978 - 95 kysytty säännöllistä tupakointia. Vuodesta 1996 lähtien kysytty päivittäistä tupakointia

Arvoisa vastaaja,

Olette osallistunut vuosina 1989/90 Kansanterveyslaitoksen aikuisväestön terveystietokäyttämistä koskevaan kyselytutkimukseen ja auttanut näin tiedonsaantia suomalaisten kehittyvästä terveydestä. Lähestymme Teitä nyt uudestaan, saadaksemme kuvaa terveystietokäyttämisen muutoksista. (Osoitelähde: Väestötietojärjestelmä, Väestörekisterikeskus, PL 7, 00521 Helsinki) Pyydämme Teitä ystävällisesti mukaan tähän tutkimukseen, auttamaan meitä tutkiessamme suomalaisten terveyteen vaikuttavia tekijöitä.

Kysymme Teiltä varsin erilaisista asioista, myös työstä tai sen puuttumisesta. Pyydämme Teitä vastaamaan parhaan taitonne mukaan omaa tilannettanne kuvaten. Ei ole tarkoitus selvittää, muistatteko aikaisemmat vastauksenne, vaan saada tietoa nykytilanteestanne.

Useimmiten vastaukseksi riittää Teidän parhaiten sopivan vastausvaihtoehdon rengastaminen; muutamissa kohden Teitä kuitenkin pyydetään myös kirjoittamaan vastaus sitä varten varattuun tilaan.

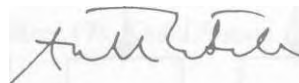
Pyydämme Teitä ystävällisesti vastaamaan lomakkeeseen heti, kun se on mahdollista, mielellään kahden viikon sisällä. Voitte palauttaa vastauksenne Kansanterveyslaitokseen, os. Mannerheimintie 166, 00300 Helsinki mukana seuraavassa kuussa. Postimaksu on maksettu puolestanne.

Vastaamme mielellämme kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin. Halutessanne lisätietoja ottakaa mieluiten yhteys Antti Uutelaan, puh. 09-47 44 619.

Kiitos jo etukäteen vastauksestanne!

Pekka Puska, L K T, prof.
osaston johtaja

Antti Uutela, VTT, dos.
yksikön päällikkö

VASTAUSLOMAKE 1997

LAMA-97

Siviilisääty

- 1 naimisissa tai avoliitossa
- 2 naimaton
- 3 asumuserossa tai eronnut
- 4 leski

Kuinka monta taloutenne jäsenistä on Teidät itsenne mukaan lukien?aikuisia (yli 18 vuotta) jäsentälapsia 7-17 vuotta jäsentälapsia alle 7 vuotta jäsentä**Kuinka monta vuotta olette yhteensä käynyt koulua ja opiskellut päätoimisesti? Kansakoulu lasketaan mukaan.** vuotta**Millaista työtä teette suurimman osan vuodesta?**

- 1 maanviljelys, karjanhoito, metsätyö, emäntä tehdas-, kaivos-, rakennus- tai muu vastaava työ
- 3 toimistotyö, henkinen työ, palvelutyö
- 4 opiskelu tai koulunkäynti
- 5 kotirouva, kotiäiti, koti-isä
- 6 eläkeläinen
- 7 työtön

Mikä on ammattinne?**Mikä on tämänhetkinen työtilanteenne?**

- 1 työtön
- 2 lomautettu
- 3 lyhennetyllä työajalla (ilman omaa toivomusta)
- 4 työssä, mutta työttömyys uhkaa
- 5 normaalisti työssä (tarkoittaa myös opiskelijoita, perheenemäntiä tms.)
- 6 eläkeläinen

Oletteko ollut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana työttömänä tai lomautettuna (kokonaan poissa työstä, tämänhetkinen työttömyys tai lomautus mukaanlukien)?

- 1 en lainkaan
- 2 0 -1 kk
- 3 2 kk - 3 kk
- 4 4 kk - 6 kk
- 5 7 kk -11 kk
- 6 12 kk (koko vuoden)

Minkälaista työtä puolisonne/avopuolisonne tekee suurimman osan vuodesta?

- 1 maanviljelys, karjanhoito, metsätyö, emäntä
- 2 tehdas-, kaivos-, rakennus-, tai muu vastaava työ
- 3 toimistotyö, henkinen työ, palvelutyö
- 4 opiskelu tai koulunkäynti
- 5 kotirouva, perheenemäntä
- 6 eläkeläinen
- 7 työtön

10. Mikä on puolisonne ammatti?**11. Mikä on puolisonne/avopuolisonne tämänhetkinen työtilanne? Onko hän** (rengastakaa 0, jos Teillä ei ole puolisoa)

- 0 ei puolisoa/avopuolisoa
- 1 työtön
- 2 lomautettu
- 3 lyhennetyllä työajalla (ilman omaa toivomusta)
- 4 työssä, mutta työttömyyden uhkaamana
- 5 normaalisti työssä, opiskelemassa tai kotiäiti tms.
- 6 eläkeläinen

12. **Onko puolisonne/avopuolisonne ollut viimeisen 12 kuukauden aikana työttömänä tai lomautettuna** (kokonaan poissa töistä, mahdollinen tämänhetkinen työttömyys tai lomautus mukaanlukien)? Merkitkää 0, jos Teillä ei ole puolisoa.

- 0 ei puolisoa/avopuolisoa
 1 ei ollenkaan
 2 0-1 kk
 3 2-3 kk
 4 4-6 kk
 5 7-11 kk
 6 12 kk (koko vuoden)

13. **Merkitkää vuosittain, onko Teillä tai perheenjäsenellänne esiintynyt vähintään 3 kuukauden työttömyysjaksoa kysytyn kalenterivuoden aikana:**

	kyllä, itselläni	kyllä, muulla perheen- jäsenellä	ei kenellä- kään
19901.....	2	3
19911.....	2	3
19921.....	2	3
19931.....	2	3
19941.....	2	3
19951.....	2	3
19961.....	2	3
19971.....	2	3

16. **Kuinka monta kokonaista päivää olitte viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana sairauden takia poissa töistä tai hoitamatta tavallisiat tehtäviänne?** (Ellette muista tarkkaan, arvioi riittävästi.) Raskautta ei lasketa mukaan.

|_|_|_| päivää

17. **Onko Teillä viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana ollut seuraavia lääkärin toteamia tai hoitamia sairauksia?**

kyllä

kohonnut verenpaine,
 verenpainetauti 1
 sokeritauti 1
 sydänveritulppa, sydäninfarkti 1
 sepelvaltimotauti, angina pectoris
 (=rintakipua rasituksessa). 1
 sydämen vajaatoiminta. 1
 nivelreuma 1
 selänkulumavika, muuselkäsairaus 1
 pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus,
 keuhkolaajentuma 1
 pitkäaikainen virtsatietulehdus,
 munuaistulehdus 1
 astma 1
 vatsasairaus (mahakatarri, gastriitti,
 mahahaava). 1

18. **Onko Teillä viimeksi kuluneen kuukauden (30 pv) aikana ollut seuraavia oireita tai vaivoja?**

kyllä

rintakipua rasituksessa 1
 nivelsärkyä 1
 selkäkipua, selkäsärkyä 1
 hammassärkyä 1
 turvotusta jaloissa 1
 suonikohjuja 1
 ihottumaa 1
 päänsärkyä 1
 unettomuutta 1
 masentuneisuutta 1
 ummetusta 1
 närästystä 1
 muita ruoansulatusvaivoja
 (ilmavaivoja, ripulia). 1

TERVEYSPALVELUT JA TERVEYDENTILA

14. **Montako kertaa viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana olette käynyt lääkärin vastaanotolla** (sairaala- ja poliklinikkakäynnit lasketaan mukaan)?

|_|_|_| kertaa

15. **Saatteko jonkin sairauden tai vamman vuoksi työkyvyttömyyseläkettä?**

- 1 en
 2 kyllä, osaeläke
 3 kyllä, määräaikainen eläke
 4 kyllä, pysyvä eläke

19. **Kuinka usein viimeisen kuukauden (30 pv) aikana Teillä on ollut seuraavia havaintoja:**
Usein Joskus Ei ollenkaan

Sydämenlyöntinne on ollut kiihtynyttä?	1.	2.	3
Ajatuksenjuoksunne on sekaantunut, kun Teidän on tehtävä jokin työ nopeasti?	1.	2.	3
Olette tuntenut olevanne jännittynyt ja hermostunut?	1.	2.	3
Pelottavat ajatukset ovat pyörineet mielessänne?	1.	2.	3
Olette tuntenut itsenne uupuneeksi ja yllirasittuneeksi?	1.	2.	3
Epäsäännölliset sydämenlyönnit ovat vaivanneet Teitä?	1.	2.	3
Teillä on ollut huimausta?	1.	2.	3
Olette nähnyt painajaisunia?	1.	2.	3
Olette tuntenut itsenne masentuneeksi?	1.	2.	3
Teitä on vaivannut unettomuus?	1.	2.	3
Teillä on ollut päänsärkyä?	1.	2.	3
Teitä on vaivannut käsien hikoilu?	1.	2.	3

Pystyttekö yleensä seuraaviin suorituksiin?

kyllä en

noin puolen kilometrin matkan kävelemiseen/levähtämättä 1 . . . 2
lyhyehkön matkan (noin sata metriä) juoksemiseen. 1 . . . 2
pitkähkön matkan (yli puoli kilometriä) juoksemiseen 1 . . . 2

Oletteko viimeisen viikon aikana (7 pv) käyttänyt mitään tabletteja, pulvereita tai muita lääkkeitä?

kyllä

verenpainelääkkeitä. 1
päänsärkylääkkeitä. 1
muuta särkylääkkeitä. 1
ehkäisytabletteja 1
rauhottavia lääkkeitä. 1
unilääkkeitä. 1
rauta- tai vitamiinivalmisteita. 1
seleeniä tai muita hivenaineita 1
luontaistuotekaupasta ostettuja luontaistuotteita 1
apteekista ostettuja luontaistuotteita 1
kolesterolilääkkeitä. 1
hormonilääkkeitä/vaihdevuosiin 1

22. Onko oma terveydentilanne nykyisin mielestänne yleensä

- 1 hyvä
- 2 melko hyvä
- 3 keskitasoinen
- 4 melko huono
- 5 huono

23. Onko terveytenne tällä hetkellä vuoden takaiseen (12 kk) verrattuna

- 1 nyt paljon parempi
- 2 nyt jonkin verran parempi
- 3 nyt suunnilleen samanlainen
- 4 nyt jonkin verran huonompi
- 5 nyt paljon huonompi

24. Oletteko tuntenut itsenne jännittyneeksi, stressaantuneeksi tai kovan paineen alaiseksi viimeksi kuluneen kuukauden (30 pv) aikana?

- 1 kyllä -elämäntilanteeni on miltei sietämätön
- 2 kyllä - melkoisesti enemmän kuin ihmiset yleensä
- 3 kyllä - jonkin verran, mutta en enempää kuin ihmiset yleensä
- 4 en ollenkaan

25. **Onko Teillä usein tunne, että ette pysty täyttämään arkielämän asettamia vaatimuksia?** Minulla on tällainen tunne

- 1 lähes aina
- 2 usein
- 3 silloin tällöin
- 4 harvoin
- 5 ei koskaan

26. **Onko Teillä viimeisen 12 kuukauden aikana ollut vähintään yhtä kahden viikon jaksoa, jolloin olette suurimman osan aikaa ollut mieli maassa, alakuloinen tai masentunut?**

- 1 ei
- 2 kyllä

27. **Onko Teillä viimeisen 12 kuukauden aikana ollut vähintään yhtä kahden viikon jaksoa, jolloin olette suurimman osan aikaa menettänyt kiinnostuksenne useimpiin asioihin kuten harrastuksiin, työhön tai muihin asioihin, joista yleensä koette mielihyvää?**

- 1 ei
- 2 kyllä

28. **Montako kertaa olette viimeksi kuluneen vuoden aikana käynyt hammaslääkärin vastaanotolla?**

||_| kertaa

29. **Kuinka monta hammasta Teiltä puuttuu?**

- 1 ei puutu yhtään hammasta
- 2 puuttuu 1-5 hammasta
- 3 puuttuu 6-10 hammasta
- 4 puuttuu yli 10 hammasta, mutta ei kaikkia
- 5 kaikki hampaat puuttuvat tai on kokoproteesi

30. **Miten usein Teillä on tapana harjata hampaanne?**

- 1 useammin kuin kerran päivässä
- 2 kerran päivässä
- 3 harvemmin kuin kerran päivässä
- 4 ei koskaan

TUPAKOINTI

31. **Oletteko koskaan tupakoinut elämäne aikana?**

- 1 en (siirtykää kysymykseen 53)
- 2 kyllä (jatkakaa kysymyksestä 32)

32. **Oletteko tupakoinut elämäne aikana vähintään 100 kertaa (savukkeita, sikareja tai piippua)?**

- 1 en (siirtykää kysymykseen 53)
- 2 kyllä (siirtykää kysymykseen 33)

33. **Oletteko koskaan tupakoinut päivittäin ainakin yhden vuoden ajan? Kuinka monta vuotta yhteensä?**

- 1 olen tupakoinut päivittäin
- 2 olen tupakoinut päivittäin yhteensä |_|_| vuotta

34. **Tupakoitteko nykyisin (savukkeita, sikareita tai piippua)?**

- 1 kyllä, päivittäin
- 2 satunnaisesti
- 3 en lainkaan

35. **Milloin tupakoitte viimeksi?**

- 1 eilen tai tänään
- 2 pv - 1 kk sitten
- 3 1 kk - 6 kk sitten
- 4 6 kk - 12 kk sitten
- 5 12 kk - 5 v sitten (siirtykää kysymykseen 53)
- 6 5 v - 10 v sitten (siirtykää kysymykseen 53)
- 7 yli 10 v sitten (siirtykää kysymykseen 53)

- 36. Miten paljon poltatte nykyisin tai poltitte ennen lakkoa keskimäärin päivässä?**

tehdasvalmisteisia savukkeita kpl päivässä

itsekäärityjä savukkeita kpl päivässä

piippua piipullista päivässä

sikareja kpl päivässä

- 37. Miten pian herätyänne poltatte (tai poltitte ennen lakkoa) ensimmäisen savukkeen/piipun/sikarin?**

- 1 viiden ensimmäisen minuutin sisällä
- 2 6-30 minuutin sisällä
- 3 31-60 minuutissa
- 4 myöhemmin kuin ensimmäisenä tuntina

- 38. Onko Teistä, tai oliko Teistä ennen lakkoa, vaikea pidättäytyä tupakoimasta sellaisissa paikoissa, joissa se on kiellettyä?**

- 1 kyllä
- 2 ei

- 39. Mistä savukkeesta luopuminen olisi (tai olisi ollut ennen lakkoa) Teille vaikeinta?**

- 1 aamun ensimmäisestä
- 2 jostain muusta

- 40. Poltatteko, tai poltatteko ennen lakkoa, heräämistä seuranneina tunteita enemmän kuin loppupäivänä?**

- 1 kyllä
- 2 en

- 41. Poltatteko tupakkaa (tai poltatteko ennen lakkoa), jos olette niin sairas, että olette vuoteessa melkein koko ajan?**

- 1 kyllä
- 2 en

- 42. Haluaisitteko lopettaa tupakoinnin?**

- 1 en
- 2 kyllä
- 3 en osaa sanoa
- 4 en tupakoi nykyisin

- 43. Jos yrittäisitte lopettaa tupakoinnin, niin luuletteko onnistuvanne siinä?**

- 1 en
- 2 kyllä
- 3 en osaa sanoa
- 4 en tupakoi nykyisin

- 44. Aiotteko lopettaa tupakoinnin?**

- 1 kyllä, seuraavien 12 kk:n aikana
- 2 kyllä, joskus 12 kk:n jälkeen
- 3 en
- 4 en tupakoi nykyisin

- 45. Harkitsetteko vakavasti tupakoinnin lopettamista seuraavien 6 kuukauden aikana?**

- 1 en
- 2 kyllä

- 46. Suunnitteletteko tupakoinnin lopettamista seuraavien 30 vuorokauden aikana?**

- 1 en
- 2 kyllä

- 47. Oletteko milloinkaan yrittänyt vakavasti lopettaa tupakoinnin? Jos olette niin milloin viimeksi?**

- 1 viimeisen kuukauden aikana
- 2 1 kk - 6 kk sitten
- 3 6 kk - 12 kk sitten
- 4 yli vuosi sitten
- 5 en koskaan

48. Kuinka monta kertaa olette yrittänyt lopettaa tupakoinnin?

- 1 en kertaakaan
- 2 1-2 kertaa
- 3 3-4 kertaa
- 4 5 kertaa tai useammin

49. Oletteko käyttänyt lopettamisyhteyksenne tukena

- 1 nikotiinipurukumia
- 2 nikotiinilaastaria
- 3 muuta menetelmää, mitä _____

50. Oletteko huolissanne siitä, että tupakointi voi vahingoittaa terveyttänne?

- 1 hyvin huolissani
- 2 hieman huolissani
- 3 en juurikaan huolissani
- 4 en ollenkaan huolissani

51. Onko lääkäri, terveydenhoitaja, työterveyshoitaja tai hammaslääkäri kehottanut Teitä lopettamaan tupakanpolton?

Ei 1-12 kk Yli vuosi
koskaan sitten sitten

Lääkäri 1 2 3
Terveydenhoitaja/
Työterveyshoitaja.....1 2.....3
Hammaslääkäri.....1 2 3

52. Poltatteko itse sisätiloissa kotona?

- 1 kyllä
- 2 en

53. Montako tuntia olette päivittäin työpaikallanne sellaisissa huoneissa tai muissa sisätiloissa, joissa on tupakansavua?

- 1 yli 5 tuntia
- 2 1-5 tuntia
- 3 alle tunnin
- 4 en juuri koskaan
- 5 en ole työssä kodin ulkopuolella

54. Montako tuntia olette päivittäin kotonanne sellaisissa huoneissa tai muissa sisätiloissa, joissa on tupakansavua?

- 1 yli 5 tuntia
- 2 1-5 tuntia
- 3 alle tunnin
- 4 en juuri koskaan
- 5 en koskaan, kukaan ei tupakoi kotona sisällä

RAVINTO

55. Syöttekö yleensä aamupalaa?

- 1 en
- 2 kyllä

56. Syöttekö useimmiten

- 1 lämpimän aterian sekä lounaalla että päivällisellä
- 2 yhden lämpimän aterian: lounaan (10-15 välillä)
- 3 yhden lämpimän aterian: päivällisen (15-20 välillä)
- 4 en syö lainkaan lämpimiä aterioita

57. Missä syötte useimmiten lounaanne (10-15 välillä)

- 1 kotona
- 2 ravintolassa tai baarissa
- 3 työpaikkaruokalassa
- 4 muualla kuin mainituissa paikoissa
- 5 en syö lainkaan lounasta

58. Mitä rasvaa käytätte enimmäkseen leivällä?

- 1 en mitään
- 2 kevytlevitettä, jossa on 40% tai 60% rasvaa (*Voilevi, Kevyt Linja, Kevyt Becel, Kevyt Maukas, Kevyempi Flora, Kevyempi Keiju*)
- 3 kasvisterolivalmistetta (*Benecol*)
- 4 rasiaan pakattua margariinia tai rasvalevitettä (esim. *Flora, Becel, Voimix, Keiju, Diva, Kultarypsi*)
- 5 talousmargariinia (esim. *Milda, Sunnuntai*)
- 6 voi-kasviöljyseosta (*Voimanini, Enilet*)
- 7 voita

59. Mitä rasvaa kotonanne käytetään tavallisesti ruoanvalmistuksessa

- 1 kasviöljyä
- 2 kevytlevitettä, jossa on 40% tai 60% rasvaa (*Voilevi, Kevyt Linja, Kevyt Becel, Kevyt Maukas, Kevyempi Flora, Kevyempi Keiju*)
- 3 kasvisterolivalmistetta (*Benecol*)
- 4 rasiaan pakattua margariinia tai rasvalevitettä (esim. *Flora, Becel, Voimix, Keiju, Diva, Kultarypsi*)
- 5 talousmargariinia (esim. *Milda, Sunnuntai*)
- 6 voi-kasviöljyseosta (*Voimanini, Enilet*)
- 7 voita
- 8 ei mitään rasvaa

60. Mitä rasvaa kotonanne käytetään tavallisesti leivonnassa

- 1 kasviöljyä
- 2 kevytlevitettä, jossa on 40% tai 60% rasvaa (*Voilevi, Kevyt Linja, Kevyt Becel, Kevyt Maukas, Kevyempi Flora, Kevyempi Keiju*)
- 3 kasvisterolivalmistetta (*Benecol*)
- 4 rasiaan pakattua margariinia tai rasvalevitettä (esim. *Flora, Becel, Voimix, Keiju, Diva, Kultarypsi*)
- 5 talousmargariinia (esim. *Milda, Sunnuntai*)
- 6 voi-kasviöljyseosta (*Voimanini, Enilet*)
- 7 voita
- 8 ei mitään rasvaa

61. Kuinka monta lasillista maitoa tai piimää (1 lasillinen on 2dl) juotte tavallisesti päivässä? Merkitkää 0, jos ette juo lainkaan.

maitoa |__|__| lasillista

piimää |__|__| lasillista

62. Jos juotte maitoa, käytättekö tavallisesti

- 1 vanhanajan maitoa, tavallista lehmänmaitoa
- 2 täysmaitoa (entiseltä nimeltään kulutusmaitoa)
- 3 kevytmaitoa
- 4 ykkösmaitoa
- 5 rasvatonta maitoa
- 6 en juo maitoa

63. Kuinka monta kananmunaa (keitettynä tai paistettuna) syötte tavallisesti viikossa. Merkitkää nolla, jos ette lainkaan.

kananmunia |__|__|viikossa

64. Kuinka monta purkillista tai annosta jogurttia tai viiliä (1,5 tai 2dl) syötte tavallisesti viikossa (7 pv)? Merkitkää nolla jos ette syö lainkaan.

jogurttia (rasvaa 2.0-3.5%) |__|__| purkillista

rasvatonta jogurttia |__|__|purkillista

viiliä (rasvaa 2.0-3.9%) |__|__| purkillista

vähärasvaista viiliä (rasvaa **1%**) |__|__| purkillista

65. Miten usein olette syönyt vihanneksia tai juureksia (ei perunaa) viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana sellaisenaan, raasteena tai tuoresalaattina

- 1 en kertaakaan
- 2 1-2 päivänä
- 3 3-5 päivänä
- 4 6-7 päivänä

66. Miten usein viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana söitte seuraavia ruokia? Rengastakaa sopiva vaihtoehto kunkin ruokaryhmän kohdalta.

	en ker- taakaan	1-2 päivänä	3-5 päivänä	6-7 päivänä
makkararuokia	1.	2.	3.	4.
(esim. nakkikastike, uunimakkara)				
kokoliharuokia (esim. palapaisti, porsaampaisti) ..	1.	2.	3.	4.
paistijauheliharuokia	1.	2.	3.	4.
sika-nauta-jauhelihasta tehtyjä ruokia	1.	2.	3.	4.
kanaa tai broileria	1.	2.	3.	4.
kalaruokia (esim. kalakeitto, kalapuikot)	1.	2.	3.	4.
hampurilaisia, pizzoja tai muuta pikaruokaa	1.	2.	3.	4.
puuroja, vellejä	1.	2.	3.	4.
kasvisruokia	1.	2.	3.	4.
muuta, _____				

67. Miten usein söitte viimeisen viikon aikana juustoja?

	en ker- taakaan	kerran viikossa	pari kertaa viikossa	lähes joka päivä	kerran päivässä tai useammin
rasvaisia juustoja (esim. <i>Edam, Emmenthal, Oltermanni</i>)	1.	2.	3.	4.	5.
vähärasvaisia juustoja (esim. <i>Viva, Minora, Laihis</i>).	1.	2.	3.	4.	5.

68. Millaista juustoa tavallisesti käytätte (ei koske sulatejuustoa)

- 1 kasvirasvajuustoa
- 2 tavallista juustoa
- 3 en käytä juustoa

69. Montako leipäpalasta syötte tavallisesti päivittäin? Merkitkää 0, jos ei yhtään.

tummaa leipää (ruis-, näkkileipä ym.)

 viipaletta päivässä

seka-, hiiva-, graham-, kauraleipää

 viipaletta päivässä

ranskanleipää, polakkaa

 viipaletta päivässä

70. Miten usein olette syönyt hedelmiä tai marjoja sellaisenaan tai salaattina viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana?

- 1 en kertaakaan
- 2 1-2 päivänä
- 3 3-5 päivänä
- 4 6-7 päivänä

71. Montako kuppia kahvia tai teetä juotte tavallisesti päivässä. Merkitkää 0, jos ette juo ollenkaan.

kahvia kupillista

teetä kupillista

ALKOHOLIN KÄYTTÖ

79. **Oletteko viimeksi kuluneen vuoden aikana (12 kk) käyttänyt mitään alkoholijuomia (olutta, viiniä, tai väkeviä)?**

- 1 kyllä
- 2 en

80. **Montako lasillista (tavallista ravintola-annosta) tai pullollista olette juonut edellisen viikon (7 vrk) aikana seuraavia (ellette ole juonut yhtään, merkitkää 0):**

olutta (IVA tai III) i i i pullollista (1/3 I)

long drink-juomia i i i pullollista (1/3 I)

väkevää alkoholia i i i ravintola-annosta

viiniä tai vastaavaa i i i lasillista
(alkoholipitoisuus yli 5 %)

alkoholipitoista siideriä
tai kevytviiniä i i i lasillista
(alkoholipitoisuus noin 5 %)

81. **Mitä olutta juotte tavallisesti?**

- 1 en juo olutta
- 2 keskiolutta
- 3 keskiolutta ja A-olutta suunnilleen yhtä usein
- 4 A-olutta

82. **Kuinka usein tavallisesti nautitte väkeviä alkoholijuomia tai viinaa?**

- 1 päivittäin
- 2 2-3 kertaa viikossa
- 3 kerran viikossa
- 4 2-3 kertaa kuukaudessa
- 5 muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
- 6 en koskaan

83. **Kuinka usein viimeisen vuoden (12 kk) aikana olette juonut niin paljon olutta, viiniä tai väkeviä alkoholijuomia, että olette tuntenut itsenne päihtyneeksi?**

- 1 pari kertaa viikossa tai useammin
- 2 noin kerran viikossa
- 3 pari kertaa kuukaudessa
- 4 noin kerran kuukaudessa
- 5 noin kerran parissa kuukaudessa
- 6 neljä-viisi kertaa vuoden aikana
- 7 pari-kolme kertaa vuoden aikana
- 8 kerran vuoden aikana
- 9 en kertaakaan

84. **Tiedätkö tuttavienne joukossa jonkun, joka viimeksi kuluneen vuoden aikana (12 kk) on kokeillut huumaavia aineita (hasista, marihuanaa, amfetamiinia)?**

- 1 en tiedä ketään
- 2 tiedän yhden henkilön
- 3 tiedän 2-5 henkilöä
- 4 tiedän useampia kuin 5 henkilöä

85. **Oletteko itse viimeksi kuluneen vuoden aikana (12 kk) kokeillut huumaavia aineita (hasista, marihuanaa, amfetamiinia, heroiniä)?**

- 1 kyllä
- 2 en

PITUUS, PAINO JA LIIKUNTA

86. **Kuinka pitkä olette?**

 i i i cm

87. **Miten paljon painatte kevyissä vaatteissa punnittuna?**

 i i i kg

88. **Oletteko mielestänne**

- 1 liian laiha
- 2 hieman liian laiha
- 3 sopivan painoinen
- 4 hieman ylipainoinen
- 5 liian lihava

- 89.** Miten painonne eroaa painostanne vuosi sitten?
- 1 se on lisääntynyt noin kg
 - 2 se on pysynyt ennallaan
 - 3 se on vähentynyt noin kg
- 90.** Jos olette laihtunut, mitä pidätte laihtumisen tärkeimpinä syinä? Voitte rengastaa useita vaihtoehtoja
- 0 en ole laihtunut
 - 1 olen syönyt vähemmän ja/tai kevyemmin kuin ennen
 - 2 olen harrastanut enemmän liikuntaa
 - 3 työni on muuttunut raskaammaksi, kulutan enemmän
 - 4 raskausaikainen paino on laskenut
 - 5 Olen sairastanut ja ruokahalu on vähentynyt
 - 6 minulla ei ole muuten ollut ruokahalua
 - 7 minulla ei ole ollut varaa syödä riittävästi
 - 8 jostain muusta syystä, mistä:
- 91.** Jos olette lihonut, mitä pidätte lihomisen tärkeimpinä syinä? Voitte rengastaa useita vaihtoehtoja.
- 0 en ole lihonut
 - 1 olen harrastanut vähemmän liikuntaa
 - 2 työni on muuttunut kevyemmäksi (tai lakannut kokonaan)
 - 3 ruokahaluni on vain kasvanut
 - 4 joudun taloudellista syistä syömään raskaammin
 - 5 olen raskaana
 - 6 hormonaaliset syyt (ehkäisy, vaihdevuodet)
 - 7 muu syy, mikä
- 92.** Kuinka monta minuuttia kävelette tai pyöräilette työmatkoillanne? Huom. tarkoittaa meno- ja tulomatkaan yhteensä käytettyä aikaa päivässä.
- 1 en ole työssä kodin ulkopuolella
 - 2 kuljen matkat moottoriajoneuvolla
 - 3 alle 15 minuuttia päivässä
 - 4 15-30 minuuttia päivässä
 - 5 30-60 minuuttia päivässä
 - 6 yli tunnin päivässä
- 93.** Kuinka usein harrastatte vapaa-ajan liikuntaa vähintään puoli tuntia niin, että ainakin lievästi hikoillette ja hengästyttte?
- 1 päivittäin
 - 2 4-6 kertaa viikossa
 - 3 2-3- kertaa viikossa
 - 4 kerran viikossa
 - 5 2-3 kertaa kuukaudessa
 - 6 muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
 - 7 en voi vamman tai sairauden vuoksi harrastaa liikuntaa
- 94.** Luetelkaa ne vapaa-ajan liikuntamuodot, joita olette harrastanut viimeisen viikon (7 pv) aikana:
	käytetty aika viikossa	
Laji	tuntia	minuuttia
- 95.** Oletteko edellisellä viikolla harrastanut liikuntaa enemmän, yhtä paljon vai vähemmän kuin yleensä viime aikoina?
- 1 enemmän kuin yleensä
 - 2 yhtä paljon kuin yleensä
 - 3 vähemmän kuin yleensä
- 96.** Mitä liikuntalajeja ja kuinka monta kertaa viikossa olette harrastanut säännöllisesti edeltävän vuoden (12 kk) aikana:
	käytetty aika viikossa	
Laji	tuntia	minuuttia
- 97.** Kun ajattelette liikuntaanne viimeisen vuoden aikana (12 kk) suhteessa viime vuosikymmen vaihteeseen (1989/90), niin harrastatteko nyt liikuntaa
- 1 vähemmän
 - 2 yhtä paljon
 - 3 enemmän

98. Miten luonnehtisitte omaa vapaa-ajan liikuntaanne suhteessa samaa sukupuolta oleviin ikätovereihinne? Harrastatteko liikuntaa

- 1 vähemmän
- 2 yhtä paljon
- 3 enemmän

99. Montako tuntia työpäivässä kuluu niin, että teette (merkitkää 0, jos ei yhtään):

raskasta ruumiillista työtä (hikoilette) tuntia

keskiraskasta työtä (hengästyttte) tuntia

kevyttä työtä (istutte, ajatte, kävelette hitaasti) tuntia

ERÄITÄ ELÄMÄÄNNE LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

100. Oletteko kertaakaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana

kyllä en

- pelännyt että Teiltä loppuu ruoka 1 2
- ennen kuin saatte rahaa ostaaksenne lisää 1 2
- joutunut tilanteeseen, jossa ruokarahat ovat loppuneet . . . 1 2
- jäänyt liian vähälle ruoalle, koska ei ole ollut rahaa ostaa tarpeeksi ruokaa. 1 2
- ostanut tavallista halvempia ruokia, koska muuhun ei ole ollut varaa. 1 2
- ollut kokonaisen päivän tai pitempään syömättä, koska ei ole ollut rahaa ruokaan. 1 2
- joutunut muulla tavoin tinkimään siitä, mihin olette tottunut, taloudellisista syistä. 1 2

101. Miten hyvin seuraavat väittämät kuvaavat mielialojanne?

	ei ollenkaan	hieman	melko hyvin	erittäin hyvin
Tunnen oloni rauhalliseksi.	1	2	3	4
Oloni on kireä.	1	2	3	4
Tunnen olevani poissa tolaltani.	1	2	3	4
Olen rentoutunut.	1	2	3	4
Olen tyytyväinen.	1	2	3	4
Olen huolestunut.	1	2	3	4

102. **Kuvatkaa itseänne suhteessa seuraaviin väittämiin.**

	täysin samaa mieltä	samaa mieltä	eri mieltä	täysin eri mieltä
Tunnen olevani arvokas ihminen, ainakin yhtä hyvä kuin muut	1.	2.	3.	4
Minulla on joukko hyviä ominaisuuksia.	1.	2.	3.	4
Minulla ei ole paljon ylpeilemisen aihetta	1.	2.	3.	4
Minulla on myönteinen kanta itseeni	1.	2.	3.	4
Kokonaisuutena ottaen olen tyytyväinen itseeni.	1.	2.	3.	4
Toivoisin voivani kunnioittaa itseäni enemmän.	1.	2.	3.	4
Välistä tunnen olevani täysin kelvoton.	1.	2.	3.	4

103. **Miten usein olette viimeksi kuluneen kuukauden aikana (30 pv).**

Rengastakaa jokaiselta riviltä sen vaihtoehdon numero, joka mielestänne parhaalla tavalla kuvaa tilannettanne viimeisen kuukauden aikana.

	koko ajan	suurim- rimmak- si osaksi	sil- loin tällöin	harvoin	en ollenkaan
eristäytynyt ympärillänne olevista ihmisistä	1.	2.	3.	4.	5
tuntenut myönteisiä tunteita muita kohtaan	1.	2.	3.	4.	5
osoittanut huonoa tuulta, käyttäytynyt huonosti läheisiä kohtaan.	1.	2.	3.	4.	5
asettanut kohtuuttomia vaatimuksia perheellenne ja ystäville.	1.	2.	3.	4.	5
tullut hyvin toimeen muiden kanssa.	1.	2.	3.	4.	5
tuntenut itsenne rakastetuksi ja kaivatuksi	1.	2.	3.	4.	5
tuntenut itsenne yksinäiseksi.	1.	2.	3.	4.	5
saanut apua joltakulta tarvitessanne.	1.	2.	3.	4.	5

104. **Keneen voitte todella luottaa tarvitessanne apua. Voitte ympyröidä kunkin kysymyksen kohdalla yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.**

	puoliso kumppani	joku muu lähiom.	läheinen ystävä	joku muu sukul., ei työtöv.	ei kukaan
Keneen voitte todella luottaa kun haluatte unohtaa murheenne tuntiessanne olevanne rasittunut	1.	2.	3.	4.	5
Kenen apuun voitte todella luottaa kaivatessanne rentoutusta kun Teillä on kovia paineita	1.	2.	3.	4.	5
Kuka hyväksyy Teidät sellaisena kuin olette, kaikkine hyvine ja huonoine puolinenne	1.	2.	3.	4.	5
Kenen voitte todella uskoa välittävän Teistä tapahtuupa Teille mitä tahansa.	1.	2.	3.	4.	5
Kenen voitte todella luottaa saavan Teidän tunteidenne olonne paremmaksi, kun olette allapäin.	1.	2.	3.	4.	5
Kenen voitte luottaa lohduttavan Teitä, kun olette poissa tolaltanne (järkyttynyt, hämmäntynyt, surullinen).	1.	2.	3.	4.	5

105. Mikä seuraavista elämäalueista antaa Teille tällä hetkellä elämällänne eniten sisältöä?

- 1 työ
- 2 kodin ulkopuolinen vapaa-aika
- 3 koti ja perhe?

106. Entä millä on vähiten merkitystä elämänne sisällön kannalta?

- 1 työllä
- 2 kodin ulkopuolisella vapaa-ajalla
- 3 kodilla ja perheellä?

107. Seuraavassa luetellaan joukko tapahtumia, joita elämässä voi sattua ja pyydetään Teitä kertomaan, onko niitä sattunut Teille viimeisen vuoden aikana ja jos on, miten rasittaviksi ne olette kokenut. Merkitkää ensin ympyröimällä sana kyllä, jos kyseinen asia sattunut Teille ja arvioikaa sen jälkeen, kuinka rasittava se on Teille ollut. Älkää tehkö merkintöjä, jos tapahtumaa ei ole sattunut.

	Sattunut Teille?	Millaiseksi olette muutoksen kokenut?			
		ei ollenkaan rasittavaksi rasittavaksi		erittäin rasittavaksi	
		1	2	3	4
jatkuvat taloudelliset huolet	kyllä	1	2	3	4
vaikea taloudellinen kriisi työttömäksi joutuminen tai oman yrityksen konkurssi	kyllä	2	3	4	5
työttömyys- tai konkurssiuhka	kyllä	2	3	4	5
jatkuvat työpaineet	kyllä	2	3	4	5
tulehtunut ilmapiiri tai ristiriidat työpaikalla	kyllä	2	3	4	5
ammatin tai työpaikan vaihto	kyllä	2	3	4	5
jatkuvat riidat läheisessä ihmissuhteessa .	kyllä	2	3	4	5
avio- tai asumusero läheisen ihmissuhteen katkeaminen	kyllä			3	4
puolison/avopuolison kuolema muun läheisen ihmisen kuolema	kyllä	2	3	4	5
oma tapaturma tai sairastuminen	kyllä	2	3	4	5
huoli läheisen ihmisen terveydentilasta . .	kyllä	2	3	4	5
huoli lasten/omasta selviytymisestä	kyllä	2	3	4	5
asunnon menetys	kyllä	2	3	4	5
muutto	kyllä	2	3	4	5
vaikeat asumisolosuhteet	kyllä	2	3	4	5
muu huolenaihe, mikä:	kyllä	2	3	4	5

108. Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallanne?

ei ollenkaan ei juuri ollenkaan melko hyvin täysin

Epävarmoina aikoina odotan aina parasta. 1
 Jos jokin asia voi epäonnistua, niin juuri minun kohdallani se epäonnistuu. 1
 Suhtaudun aina optimistisesti ja myönteisesti tulevaisuuteen. 1
 En juuri koskaan odota asioiden sujuvan niin kuin haluaisin. 1
 En juuri koskaan odota, että minulle tapahtuisi jotain hyvää. 1
 Uskon, että minulle tapahtuu enemmän hyviä kuin huonoja asioita .. 1

109. Miten tyytyväinen olette tällä hetkellä elämäenne kokonaisuutena ottaen? Oletteko

1 erittäin tyytyväinen
 2 jokseenkin tyytyväinen
 3 en kovin tyytyväinen, mutten niin tyytymättömkään
 4 jokseenkin tyytymätön
 5 erittäin tyytymätön

110. Onko taloudellinen tilanteenne tällä hetkellä

1 erittäin hyvä
 2 hyvä
 3 tyydyttävä
 4 huono
 5 erittäin huono

111. Suhteessa taloudelliseen tilanteeseenne viime vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), oletteko

1 nyt paljon tyytyväisempi
 2 nyt tyytyväisempi
 3 nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen
 4 nyt tyytymättömämpi
 5 nyt paljon tyytymättömämpi

112. Suhteessa läheisiin ihmissuhteisiinne viime vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), oletteko

1 nyt paljon tyytyväisempi
 2 nyt tyytyväisempi
 3 nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen
 4 nyt tyytymättömämpi
 5 nyt paljon tyytymättömämpi

113. Suhteessa tilanteeseenne vuosikymmenen vaihteessa (1989/90), miten tyytyväinen olette itsenne ihmisenä? Oletteko

1 nyt paljon tyytyväisempi
 2 nyt tyytyväisempi
 3 nyt jokseenkin yhtä tyytyväinen
 4 nyt tyytymättömämpi
 5 nyt paljon tyytymättömämpi

114. Suomessa on ollut 1990-luvulla talouslama, joka on voinut vaikuttaa paljonkin ihmisten elämään. Kaikki eivät kuitenkaan ole lamaa kokeneet henkilökohtaisessa elämässään. Miten on Teidän kohdallanne, oletteko omastamielestänne

1 kokonaan välttynyt laman haittavaikutuksilta
 2 kokenut sen lieviä haittavaikutuksia
 3 kokenut sen varsin voimakkaita haittavaikutuksia
 4 kokenut sen erittäin voimakkaita haittavaikutuksia

KIITOKSIA ARVOKKAISTA VASTAUKSISTANNE. TARKISTAKAA VIELÄ YSTÄVÄLLISESTI, ETTÄ OLETTE VASTANNUT KAIKKIIN KYSYMYKSIIN JA PALAUTTAKAA SITTEN VASTAUKSENNE KANSANTERVEYSLAITOKSELLE.